

**Problematyka 30. Jubileuszowej
Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt.**

**„Problematyka badawcza przemian
strukturalnych przemysłu i usług
w układach przestrzennych”**

PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF CRACOW
INSTITUTE OF GEOGRAPHY
**DEPARTMENT OF ENTREPRENEURSHIP
AND SPATIAL MANAGEMENT**

POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY
COMMISSION OF INDUSTRIAL GEOGRAPHY

**Main Theme of 30th Jubilee International
Scientific Conference on**

**“Structural Transformations
of Industry and Services in Spatial Systems
– Research-related Issues”**

edited by

Zbigniew Ziolo and Tomasz Rachwał

CRACOW – WARSAW 2014

UNIwersytet PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut GEOGRAFII
**ZAKŁAD PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ**

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
KOMISJA GEOGRAFII PRZEMYSŁU

**Problematyka 30. Jubileuszowej
Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt.**

**„Problematyka badawcza przemian
strukturalnych przemysłu i usług
w układach przestrzennych”**

pod redakcją

Zbigniewa Ziolo i Tomasza Rachwała

KRAKÓW – WARSZAWA 2014

Redakcja / Edited by: Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał

Redakcja techniczna / Typesetting: Krzysztof Wiedermann

Projekt okładki / Cover design: Krzysztof Wiedermann

Zdjęcia na okładce / Cover photos: Tomasz Padło, Tomasz Rachwał

Korekta tekstów w języku angielskim / Proofreading of English texts:

Agnieszka Nowińska M.A., www.anowinska.pl

ISBN 978-83-7271-908-9

*Publikacja dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego /
Publication co-financed by the Ministry of Science and Higher Education*

Wydawca / Publisher:

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

Instytut Geografii

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Komisja Geografii Przemysłu

Polskie Towarzystwo Geograficzne

Adres / Address: ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska

Strona internetowa cyklu konferencji / Conference website:

www.up.krakow.pl/geo/przemysl.html

www.up.krakow.pl/geo/industry.html

*Strona internetowa czasopisma Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego
Towarzystwa Geograficznego / Website of the journal Studies of the Industrial
Geography Commission of the Polish Geographical Society*

www.prace-kgp.up.krakow.pl

Wprowadzenie

Introduction

Postępujące procesy rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego dokonują się w złożonych i zmieniających się uwarunkowaniach światowych, europejskich, krajowych i regionalnych. Kształtują się one głównie pod wpływem postępu technologicznego i technicznego, a także nasilającej się konkurencji korporacji globalnych i krajowych, dążących do pogłębiania istniejących i opanowywania nowych rynków. Ważnym czynnikiem w tym procesie są zmiany polityczne oraz napięcia militarne w układzie światowym i europejskim. Stwarzają one często odmienne możliwości rozwoju działalności gospodarczej, wymiany handlowej, ruchu turystycznego, przepływów produktów, kapitału i in.

W warunkach krajowych postępują nadal procesy przemian struktur przemysłowych i gospodarczych powstałych w latach gospodarki centralnie sterowanej, w tym działalności produkcyjnej nawiązujące do zmian struktur własnościowych m.in. w drodze ograniczania udziału własności państwowej na rzecz własności prywatnej, wkraczania do Polski oddziałów światowych korporacji przemysłowych i usługowych, pobudzania rozwoju krajowego kapitału oraz dążenia do aktywizacji przedsiębiorczości w wymiarze regionalnym i lokalnym.

Procesy te w znacznym stopniu wpływają na zmiany tempa oraz poziomu rozwoju struktur społeczno-gospodarczych i kulturowych układów przestrzennych. Wymagają one poszukiwania odpowiednich metod rozwiązywania nowych problemów badawczych w zakresie przemian różnej skali układów przestrzennych, od skali światowej poprzez skalę europejską, krajową, regionalną do skali lokalnej. Nasilenie procesów przemian w tych układach w zasadniczym stopniu zależy od ich atrakcyjności dla rozwoju istniejących i lokalizacji nowych przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych. Wpływa to na zmiany w stopniu koncentracji podmiotów produkcyjnych i usługowych oraz na rozmiary ich potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego.

Do tej idei nawiązuje kolejna konferencja dotycząca problematyki przemian struktur przemysłu i usług w układach przestrzennych. Prezentowane referaty obejmują ogólne zagadnienia geografii ekonomicznej, które są pewnym układem odniesienia dla problematyki badawczej zmian struktur przemysłowych i usługowych w układach krajowych, regionalnych i lokalnych oraz rozwoju turystyki.

Problematyka badawcza geografii przemysłu i usług nawiązuje do zmieniających się koncepcji badawczych wypracowanych na gruncie geografii ekono-

micznej, stąd ważnym zagadnieniem jest odpowiedź na pytanie, co z dawnych jej treści pozostało aktualne dla współcześnie podejmowanej problematyki badawczej. Na tym tle ważnym problemem jest interpretacja i ocena procesu przemian krajowej przestrzeni przemysłowej. W kolejnych referatach wskazuje się na konieczność poszukiwania nowych metod badawczych, zwłaszcza w okresie transformacji gospodarki, zdając sobie sprawę z dużej złożoności tej problematyki. W procesie badań procesów kształtowania przestrzeni przemysłowej proponowane są także nowe modele badawcze rozwoju i zmian działalności przedsiębiorstw oraz poziomu ich innowacyjności.

Ważnym problemem jest podejmowana analiza procesów przemian tradycyjnych okręgów przemysłowych i poszukiwania ich dalszych kierunków rozwoju. Interesującym zagadnieniem są możliwości kreowania nowych funkcji dla terenów poprzemysłowych, poszukiwanie nowych form działalności i organizacji przemysłu oraz jego wpływ na rozwój układów regionalnych. Nawiązują do tego prezentowane przykłady dotyczące kształtowania regionalnych i krajowych struktur przemysłowych, a także rozwoju sieci handlowych i przedsiębiorstw sektora finansowego. Przemiany struktur przemysłowych i sektora usług, jak wykazały niektóre badania, wywarły także znaczący wpływ rynek pracy i kształtowanie się europejskich układów regionalnych. Ilustrację tej problematyki zawierają także prezentowane przykłady z terenu Białorusi, Francji, Meksyku, Polski, Rosji, Turcji i Ukrainy.

Istotnym czynnikiem rozwoju układów przestrzennych jest turystyka krajowa i zagraniczna. Problematykę tą przedstawia kolejna grupa referatów dotycząca kształtowania ruchu turystycznego oraz jego wpływu na rozwój i możliwości aktywizacji gospodarczej układów lokalnych w poszczególnych krajach. Zagadnienie te zostały także zaprezentowane na wybranych przykładach z terenu: Chorwacji, Hiszpanii, Jordanii, Malty, Polski, Rosji i Ukrainy.

Niniejsza konferencja ma charakter jubileuszowy, gdyż jest już 30. z cyklu poświęconego problematyce geografii przemysłu i usług. Można więc przyjąć, że tym samym ukształtowało się stałe forum wymiany poglądów, prezentacji nowych metod i wyników prac badawczych z zakresu tej problematyki, realizowanych przez przedstawicieli różnych ośrodków naukowych z kraju i zagranicy. Trwałym efektem obrad konferencji pozostają artykuły przygotowywane na bazie wygłoszonych referatów, wydawane obecnie w postaci tomów czasopisma „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”. Dlatego też będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i sugestie dotyczące dalszego rozwoju tego cyklu konferencji i wydawanych Prac. Pełny wykaz organizowanych konferencji oraz publikacji został zamieszczony na końcu niniejszego opracowania.

* * *

Economic, social and cultural development processes occur in complex and ever-changing global, European, national and regional conditions. They are largely affected by the technological and technical progress as well as by intensified competition of global and domestic corporations struggling to conquer new markets and expand on their current markets. The process is also driven by political changes and military tensions in the global and European system. They create opportunities of business growth, trade exchange, tourist traffic and product and capital movement which may be often different for different market players.

Locally, processes involving transformation of industrial and business structures dating back to the centrally-controlled economy continue, including production, involving changes in the ownership structures also by limiting the state's holdings in favour of private ownership, branches of global industrial and service corporations enter Poland and the strive to activate entrepreneurship at the regional and local level continues.

These processes largely affect changes in the rate and degree of developing social and economic as well as cultural structures of spatial systems. They involve an active search for the right methods to solve new research problems in the field of transformation of spatial systems of different scale (global, European, national, regional and local). Intensification of transformations in the system is largely dependent on their attractiveness for developing the existing and locating new production and service enterprises. It affects fluctuations in the degree of concentration of production and service entities and the impact of their economic, social and cultural potential.

This idea is reflected in another conference devoted to transformation of service and industrial structures in spatial systems. Conference papers focus on general issues in the field of economic geography, which serve as a reference for the research in transformation of industrial and service structures in national, regional and local systems and development of tourism.

Research topics in the field of geography of industry and services refers to changing research concepts worked out in the field of economic geography. For this reason, it is important to establish topics and areas in the field of economic geography which currently apply to the contemporary research topic and analyses. Here, interpretation and evaluation of transformations underwent by the domestic industrial space are an important research issue. Conference papers also emphasise the need to look for new research methods, in particular in the period of economic transformation, in full awareness of complexity of the issue. In the process of analysing processes involving industrial space transformation, new research models are proposed to be applied in development and change of business operations and their innovation.

It is also essential to analyse processes of transformations occurring in traditional industrial district and search for their development directions. There is also an interesting issue of considering the opportunities for brownfield development, search for new forms of industrial activity and organisation and its impact on development of regional stems. It is reflected in the examples of forming and developing regional and domestic industrial structures and development of trade chains and enterprises of the financial sector, presented in papers. According to some research, transformations of industrial structures and service sector influenced strongly the labour market and development of European regional systems. These issues are also illustrated by examples from countries like Belarus, France, Mexico, Poland, Russia, Turkey and Ukraine.

Domestic and foreign tourism is another important factor stimulating formation of spatial systems. Another group of papers on developing tourist traffic and its impact on business activation of local systems in each country is devoted to this topic. It is also presented with selected examples from countries like Croatia, Jordan, Malta, Poland, Spain, Russia and Ukraine.

We are proud to call this conference our jubilee conference as it is 30. conference in the series devoted to the geography of industry and services. One may assume that it has led to formation of a permanent forum for exchanging views, presenting new methods and results of research work in the area by representatives of many different academic centres in Poland and abroad. Articles based on the papers presented during our conferences, which are now published as volumes of the *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, scientific journal represent a permanent effect of our conference meetings. For this reason, we would appreciate your sharing with us your comments and suggestions on continuation of this series of conferences and published conference papers. For the complete list of our conferences and publications, go to the end of this publication.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Department of Entrepreneurship and Spatial Management
Institute of Geography
Pedagogical University of Cracow

NATALYA ANDRUSYAK

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

Prospects for the development of wellness tourism in Ukraine

Over recent years, the tourism industry has experienced rapid growth. Due to this growth, we can observe the appearance of relatively new concepts such as wellness tourism. Wellness is a trending topic lately and its popularity keeps rising, as more and more people regularly visit spas. Wellness itself dates back to ancient times where roman baths were very common and Cleopatra took milk baths to soften her skin, but travel for wellness has always been just for the wealthy. These days travel has become more accessible for everyone and long-haul flights are affordable for many. This results in different types of tourism such as wellness tourism.

Wellness tourism signifies all travel concerning the harmony of the body, mind and spirit, with self-responsibility, physical fitness, beauty care, healthy nutrition, diet, relaxation (the need to de-stress), meditation, mental activity, education and environmental sensitivity, and social contacts as the fundamental elements of tourism. This concept is a big opportunity for tourism destinations and its companies, and is easy to implement.

Ukraine has rich recreational and spa resources for the development of wellness tourism. Patients with almost any type of illness requiring spa treatment can be successfully treated at sanatoriums (health resorts) in Ukraine. Ukraine boasts an abundance of many types of spa mineral waters and curative mud. The country features a large number of highly qualified medical staff, valuable research in the field of medicine, and numerous health resorts. Ukrainian resorts have the potential to become strategic and economic resources in the international tourism market. In the current environment, the entire economic mechanism of resorts in Ukraine is gradually undergoing reforms, such as gradual changes in ownership, sources of funding, methods of leadership at the national, regional and local levels. The territorial combination of Ukraine's natural environment, recreation and spa resources allows to potentially form a source of regional recreation and tourism, each of which may be based on local natural conditions and medical resources. Regions such as the Carpathians, Woodlands, the Steppe, and the Black Sea-Azov coast have developed tourist infrastructure and their resorts are of global importance.

As medical tourism and wellness tourism are growing and garnering increasing attention in Ukraine, both businesses and governments are grappling with how to define, organise and promote these sectors. This conundrum is especially challenging for the spa industry, because spas can and do offer services and products that cut across both the wellness tourism and medical tourism realms, and the integration of spas into these markets varies widely across different countries and regions.

NATALYA ANIPKO

Yuriy Fedkovych Chernivtsy National University, Ukraine

Tourist animation in medieval castles and fortresses in Ukraine

In medieval castles and fortresses in Ukraine, tourist animation takes the form of festivals, celebrations, theatrical performances and shows. The purpose of these events may vary but they share the following characteristics: They are:

- adaptative - allow people to go from their daily routine to leisure (feel the atmosphere of the Middle Ages at the festival of medieval culture);
- compensative – lower or remove mental and physical fatigue of daily life;
- stabilizing - create positive emotions and stimulate mental stability;
- health-improving - direct towards renewal and reinforcement of man's physical strength;
- informative - allow to acquire new information about a country, region, people;
- educational – learning new things about the surroundings, the environment;
- perfection- bring intellectual and physical perfection;
- publicity - a tourist becomes a messenger advertising a country or a region through the animation programs, tourist sites, etc.

Festivals are the most attractive type of tourist animation in medieval castles and fortresses in Ukraine. They attract many tourists, in particular during vacations, through theatrical/drama actions or shows. Festivals are particularly attractive to tourists and, while they vary, military historical reconstruction and medieval culture events prevail. In addition, musical, artistic and ethnographic festivals are organised in castles and fortresses. The condition of medieval castles and fortresses in Ukraine varies, their majority survived to our times in ruins. While sometimes attractive to tourists, they require repair and restoration works to prevent their deterioration. It is one of the purposes of the events organized in ruins of castles or fortresses to bringing the issue of maintenance and protection of these unique buildings to the attention of the general public.

MAŁGORZATA BAJGIER-KOWALSKA

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, Polska

Agroturystyka jako czynnik rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich powiatu limanowskiego

Agritourism as a factor in the economic development of rural areas in the Limanowski district

Rozwój agroturystyki jest zjawiskiem coraz bardziej powszechnym, wpisującym się na stałe w wiejski krajobraz. Jako forma turystyki wiejskiej nie charakteryzuje się wygórowanymi wymaganiami przestrzennymi i może rozwijać się tam, gdzie istnieją wolne zasoby (mieszkalne, ludzkie) oraz brak jest szkodliwych lub uciążliwych warunków środowiska. Jednak na jej rozwój w zasadniczy sposób wpływają walory przyrodnicze regionu, materialne i niematerialne zasoby kulturowe oraz czynniki ekonomiczne i społeczne. Niewątpliwie agroturystyka stała się bodźcem do ożywienia i rozwoju gospodarczego wielu obszarów wiejskich. Rozwój przedsiębiorczości na tych obszarach wpływa na poprawę sytuacji ekonomicznej ludności wiejskiej, dzięki możliwości tworzenia dodatkowych źródeł dochodowych.

Tereny wiejskie powiatu limanowskiego, leżącego w środkowej części województwa małopolskiego, na obszarze Beskidu Wyspowego i Gorców, stanowią prawie 96% jego powierzchni, a blisko 50% ludności powiatu zajmuje się działalnością związaną z sektorem rolnictwa i leśnictwa. Każda z gmin powiatu posiada cechy wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej, które stanowią mocny fundament dla rozwoju agroturystyki. Powiat, noszący miano „ostoi natury i zdrowia”, wyraźnie wyróżnia się na tle Małopolski w działalności agroturystycznej, która coraz częściej pojawia się w gospodarstwach rolnych, jako dodatkowe usługi dostarczające dochodów płynących z turystyki. Agroturystyka jest jednym z głównych produktów turystycznych powiatu.

Celem opracowania była analiza ilości i zróżnicowania przestrzennego rozmieszczenia gospodarstw agroturystycznych powiatu limanowskiego, ich konkurencyjności w proponowanej ofercie i dostosowania się do zróżnicowanych potrzeb i wymagań nabywców usług turystycznych, jak również znaczenia w rozwoju gospodarczym i umacnianiu pozycji regionu w sektorze turystycznym.

* * *

Agritourism is increasingly popular in the Polish countryside. As a form of rural tourism, it does not impose high spatial demands and flourishes when nurtured by free human resources and accommodation base, in relatively peaceful and unpolluted requirements. However, its growth in a region depends largely on the quality of its natural resources, its cultural assets and other economic and social factors. Rural tourism has undoubtedly triggered an economic growth in many rural areas of Poland. It provides additional sources of income, which, in turn, result in the general improvement of the economic conditions in an area.

The Limanowski district covers the central parts of the Małopolska Region, in the Beskid Wyspowy mountains and around the town of Gorze. Approximately 96% of the area is rural and nearly 50% of its population works on farms and in the forestry. Each commune of the district offers excellent conditions for countryside recreation and as such can develop agritourism successfully. The district is often described as “a haven of nature and health”. Agritourism has in fact become the district’s main tourist commercial product.

The study was aimed at assessing the quantity and the distribution of agritourist services in the Limanowski district. In addition, agritourist farms were evaluated in terms of competitiveness of their offer and its response to demands of the tourist market. Finally, the study aimed at assessing the importance of agritourism in the economic development of the district and its contribution to improving the region’s position in the tourist sector.

PAWEŁ BREZDEŃ

Uniwersytet Wrocławski, Polska

Wybrane aspekty przemian strukturalnych i innowacyjności przemysłu Śląska – ujęcie przestrzenne

Selected aspects of the structural changes and innovation of Silesian industry – a spatial perspective

Analizę struktur gospodarki lub poszczególnych jej części można rozpatrywać w różnych układach. Przez układ strukturalny należy rozumieć zbiór elementów uporządkowanych według określonych zasad ich wyodrębniania i grupowania oraz zespół występujących między tymi elementami relacji.

Zmiany strukturalne przynoszą wzrost wydajności pracy i mają pozytywny wpływ na wzrost gospodarczy krajów i ich poszczególnych regionów. Za szczególnie ważne uważa się zmiany strukturalne przebiegające w układzie przedmiotowym (rodzajowym), który charakteryzuje działowo-gałęziową strukturę gospodarki. Kolejnym ważnym układem strukturalnym jest struktura regionalna (przestrzenna), określająca rozmieszczenie elementów gospodarki narodowej w podziale na różne jednostki terytorialne. Ważna rola przypada także strukturze instytucjonalnej.

Współczesny rozwój gospodarki opartej na wiedzy sprawia, iż niezwykle ważne stają się także analizy i ocena struktur gospodarki pod względem stopnia jej nowoczesności. Dokonujące się zmiany w gospodarce są uzależnione od poziomu innowacyjności przedsiębiorstw wprowadzających nowe, istotnie ulepszone produkty, zaawansowane technologie oraz doskonalsze systemy organizacji pracy. Wysoki poziom innowacyjności podmiotów ma także istotny wpływ na zwiększanie się przewagi konkurencyjnej regionalnych gospodarek umożliwiając przede wszystkim efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów.

Celem opracowania jest ukazanie wybranych zagadnień dotyczących przemian w strukturze i poziomie innowacyjności tradycyjnie wysoko uprzemysłowanego regionu Śląska (trzech województw: dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego) oraz dokonanie oceny stopnia zmian przestrzennych przemysłu w skali całego analizowanego obszaru w okresie 2004-2012. Zakres przyjętych do analiz zagadnień uzależniony był dostępnością danych szczególnie na poziomie lokalnym. W referacie zaprezentowano analizy dotyczące przemian w strukturze

przestrzennej Śląska pracujących w przemyśle, wielkości produkcji, wartości produkcji sprzedanej przemysłu, wartości dodanej brutto. Dopełnieniem analiz struktury regionalnej przemysłu były badania procesu wyjść i wejść w sektorze przedsiębiorstw mierzonego liczbą podmiotów podejmujących działalność w przemyśle oraz liczbą podmiotów wyrejestrowanych w danym roku. Ta swoista demografia przedsiębiorstw przemysłowych stanowi nie tylko istotny barometr kondycji każdej gospodarki, ale także pozwala obserwować zmiany w jej strukturze oraz monitorować stopień otwartości poszczególnych rynków.

Działalność innowacyjną zaprezentowano poprzez analizę jednostek innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw oraz wielkość nakładów na działalność innowacyjną w przeliczeniu na innowacyjne przedsiębiorstwo. Dokonano także analizy udziału przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych oraz wielkości wyposażenia przedsiębiorstw w środki automatyzacji procesów produkcyjnych umożliwiającą określenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw oraz stopnia zaawansowania technologicznego regionalnej gospodarki. Powyższe parametry dotyczące przemian strukturalnych i innowacyjności zaprezentowano w układach lokalnych regionu Śląska z określeniem ich przestrzennego zróżnicowania i natężenia. Stały się one następnie podstawą do ujęcia konkurencyjności intraregionalnej całego obszaru pod względem syntetycznego wskaźnika innowacyjności i przemian w strukturze przemysłu w całym regionie.

Omawiane procesy zmian w strukturze przemysłu i poziomie jego innowacyjności na obszarze Śląska zaprezentowano również w odniesieniu do sytuacji ogólnokrajowej.

* * *

The analysis of the structure of the economy or its individual parts can be considered in different arrangements. The structural arrangement means a set of elements ordered according to certain rules of their distinguishing and grouping, and relationships occurring between these elements.

Structural changes lead to an increase in labour productivity and have a positive impact on the economic growth of a country and its regions. Considered to be of particular importance are structural changes occurring in the subject-oriented system (generic), which characterises the sector and branch structure of the economy. The regional (spatial) structure is another important type of structural arrangement. It describes the distribution of elements of the national economy in the units of different territorial divisions. The institutional structure also plays an important role.

The present development of the knowledge-based economy renders the analysis and evaluation of economic structures extremely important in terms of

modernity. Changes in the economy depend on the level of innovation of the enterprises introducing new, significantly improved products, advanced technologies and improved systems of work organisation. The high level of company innovation also has a significant impact on increasing the competitive advantage of regional economies, primarily allowing the more efficient use of available resources.

The aim of the study is to present selected issues related to changes in the structure and the level of innovation in Silesia, a highly industrialised region in south-western Poland (the region covers three voivodeships: Lower Silesia, Opole and Silesia). Furthermore, an assessment of the degree of spatial changes of industry in the whole analysed area for the period 2004-2012 has been carried out. The paper presents an analysis on the changes in the spatial differentiation of selected indicators in Silesia, such as working in industry, production, the value of industrial output, and gross added value. Moreover, the process of inputs and outputs in the corporate sector has been studied by measuring the number of entities engaged in activities in the industry and the number of deregistered entities in a given year. This is not only an important barometer measuring the condition of the economy, but also allows you to observe the changes in its structure and monitor the degree of openness of the individual markets.

Innovative activities are presented through the analysis of the number of innovative companies in the total number of enterprises and the value of investment in innovative activities in terms of one innovative enterprise. Also analysed herein are the share in net revenues from sales of new or significantly improved products and the degree of furnishing companies with means for automating their production processes enabling to establish the level of innovation of enterprises, as well as the degree of technological advancement of the regional economy. These parameters have become the basis for determining the intraregional competitiveness of the whole area by a synthetic indicator of innovation and a change in the structure of industry in the region.

The above cited processes of change in the structure of the industry and its level of innovation in the region of Silesia are also presented with regard to the national situation.

ALEXANDER BURNASOV, MARIA ILYSHKINA, YURIJ KOVALEV,
ANATOLY STEPANOW

*Ural Federal University named after the first President of Russia B.N. Yeltsin,
Yekaterinburg, Russia*

Upgrading of territorial systems in the structure of global economy

This paper takes into consideration factors influencing an innovative model of economic development of the world's regions, as well as conditions favouring the implementation of knowledge and innovations of forming transnational corporations in the regions of the world. Particular emphasis is placed on the globalisation of the industrial activities of transnational corporations. An assessment has been carried out on competitive factors that have led to the success of countries' and regions' scientific and technologic policies.

The innovative development economic model is a notion that is widely used by political elites to define directions, and to set goals and tasks for the future socioeconomic development of the country. Innovative development implies the mobilisation of intellectual, financial, human, technological and other resources for the attainment or retention of a favourable position in the growing segments of the global market. The country's share extension on so-called dynamic markets enables gaining additional resources for stimulating the growth of the whole economy externally, allows the modernisation of economic patterns and social structures, the development of infrastructure, and so on. Therefore, technological innovations are perceived as a general solution to problems connected with the rise of the country's competitiveness and overcoming socioeconomic obsolescence. In industrialised as well as in some developing countries the state supports strategies for innovative development. The state stimulates the development of the academic field of the country, creates conditions for the private sector, and establishes what are known as "innovative clusters" or "innovative regions" by developing their infrastructure. These expressions mean that there are regions with a high centralisation of high-tech companies, high patent activity (compared to other regions), high level of contributions to R&D, high employment rate in high-tech industries, and a large share of high technology products in the export structure. The majority of these regions are located in industrialised countries. For instance, there are such regions as "Silicon Valley" in the USA, which is labelled "an unique ecosystem"

by the Stanford University professor V. Miller. Such regions include the Stuttgart agglomeration, the Île-de-France region, the Greater Tokyo Area, Seoul, Singapore, etc. These regions have become centres of global innovation, and the majority of the world's new technological ideas are born here. In some developing countries much attention is paid to the formation of high-tech growth poles (such as innovative regions and regional clusters). In contrast to the developed countries, the formation of such systems solely on the basis of inner resources in the majority of developing countries is impossible. The policy of catch-up development requires contemporary new knowledge which is concentrated in certain regions of industrialised countries due to historical events. Main innovative resources and the latest world knowledge are concentrated in the innovative regions. Large transnational corporations are the carriers of this knowledge. On the contrary, the globalisation of the productive activities of transnational corporations enables less developed states to gain access to new knowledge and technologies, and to adapt and use these directly in their regional systems. Certain regions of developing countries are given the chance to start a new cycle of transformational growth. Global production networks are the channels through which the transfer of new knowledge and technological know-how from innovative regions of developed countries to the emerging innovative regions of developing countries occur. In addition, in most cases, the "global players" stimulate the processes of regional learning, which reflect the functional complexity and the development of a socio-territorial system.

MAREK CIECHOWSKI

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

Rola zagospodarowania terenów poprzemysłowych w kształtowaniu zmian strukturalnych przemysłu w województwie małopolskim

The role of the development of post-industrial areas in shaping the structural changes of the industry in the Małopolskie Voivodeship

Polski przemysł uległ istotnym przemianom w ciągu ostatnich 25 lat. Jedną z konsekwencji transformacji gospodarczej było powstanie terenów poprzemysłowych. W województwie małopolskim problem opuszczonych obszarów i obiektów przemysłowych w szczególności uwidocznił się w zachodniej części województwa oraz w miastach takich jak Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Gorlice, Skawina itp.

Problematykę zagospodarowania terenów poprzemysłowych województwa małopolskiego przedstawiono w świetle wybranych koncepcji teoretycznych, m.in. modelu rozwoju „zależnego od ścieżki” (Gwosdz 2014) oraz cyklu życia zagospodarowania terenu (Gasidło 1998). Na ich podstawie prześledzono kierunki rozwoju ośrodków przemysłowych i rolę zagospodarowania terenów poprzemysłowych w kształtowaniu zmian strukturalnych przemysłu w województwie małopolskim (Ciechowski 2014).

* * *

The Polish industry underwent significant changes in the past 25 years. One of the consequences of the economic transformation are brownfields. The problem of abandoned industrial areas and objects in the Małopolskie Region was particularly noticeable in the western part of the region and in the cities such as Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Gorlice, Skawina, etc.

The issue of brownfield development in the Małopolskie Region is presented in the light of selected theoretical concepts, including a path-dependent model of industrial urban development (Gwosdz 2014) and the life cycle of land

development (Gasidło 1998). On the basis of these concepts, the author analyses development of industrial cities and the role of brownfield development in structural changes of the industry in the Małopolskie Region (Ciechowski 2014).

Literatura / Literature:

Ciechowski, M. (2014). Zmiany struktury przestrzennej przemysłu województwa małopolskiego. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 27 (w druku).

Gasidło, K. (1998). *Problemy przekształceń terenów poprzemysłowych*. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Architektura, 37.

Gwosdz, K. (2014). *Pomiędzy starą a nową ścieżką rozwojową. Mechanizmy ewolucji struktury gospodarczej i przestrzennej regionu tradycyjnego przemysłu na przykładzie konurbacji katowickiej po 1989 roku*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

PAWEŁ CZAPLIŃSKI

Uniwersytet Szczeciński, Polska

Przemysł offshore w Polsce

Offshore industry in Poland

Jednym z koniecznych warunków dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego państw jest zagwarantowanie im regularnych dostaw konwencjonalnych surowców energetycznych (zwłaszcza ropy naftowej i gazu ziemnego) przy jednoczesnym poszukiwaniu i udoskonalaniu nowych, alternatywnych źródeł energii (np. energii wiatru). Ciągły wzrost potrzeb energetycznych ludności, wymusza poszukiwanie nowych miejsc występowania surowców nie tylko na lądzie (gdzie ich zasoby uległy znacznemu skurczeniu), ale także na dnie mórz i oceanów. Obecnie dużym zainteresowaniem cieszą się zarówno złoża już eksploatowane, jak i planowane (np. w Arktyce). Morze staje się również miejscem kolejnych lokalizacji morskiej energetyki wiatrowej.

Wszystkie inwestycje mające na celu realizację powyższych zadań mogą odbywać się w oparciu o wyroby przemysłu offshore, którego produkcja to przede wszystkim elementy morskich platform wydobywczych, fundamenty, wieże i łopaty wirników morskich siłowni wiatrowych, wszelkiego rodzaju zbiorniki ponadnormatywne, specyficzne urządzenia portowe (np. dźwigi) oraz specjalistyczna flota.

Rynek związany z przemysłem offshore jest rynkiem dojrzałym, ale ze względu na powyższe uwarunkowania znajduje się stale w fazie wzrostowej. Warunkiem koniecznym dalszego wzrostu jest absorpcja innowacyjnych technologii umożliwiających bezpieczną i opłacalną eksploatację złóż ropy i gazu wcześniej niedostępnych (złoża bardzo głębokie) lub innych zasobów morza dotychczas niewykorzystywanych w stopniu możliwym i wystarczającym (morska energetyka wiatrowa). Wydaje się, że przemysł offshore wypełnia w Polsce, a zwłaszcza w regionach nadmorskich, lukę jaka powstała w wyniku likwidacji stoczni produkcyjnych. Potencjał produkcyjny przemysłu jest obecnie dynamicznie rozbudowywany głównie w oparciu o kapitał zagraniczny (np. spółki Bilfinger Crist Offshore, Teleyard) na terenach postoczniowych, ale również w nowych lokalizacjach. Przedsiębiorstwa te charakteryzują się dynamicznym wzrostem, wysokimi inwestycjami w infrastrukturę produkcyjną i co najważniej-

sze prowadzą działalność produkcyjną wykorzystując projekty zaawansowane technologicznie.

Już dzisiaj produkcję przemysłu offshore można uznać, za jedyny realny obszar działalności stoczni produkcyjnych i remontowych w Polsce. Biorąc jednak pod uwagę zdecydowanie niższe koszty pracy w stoczniach azjatyckich, połączone z efektywnymi systemami zarządzania i skomplikowanymi technologicznie projektami offshore, przedsiębiorstwa z Polski będą musiały stawić czoło wyjątkowo trudnemu konkurentowi.

* * *

One of the necessary conditions for further social and economic development is to ensure regular supply of conventional energy resources (in particular, oil and gas), while exploring and improving new and alternative sources of energy (e.g. wind energy). The continuous growth of the energy needs of the population forced to search for new places of occurrence raw materials, not only ashore (where their resources have been shrinking rapidly), but also at the bottom of seas and oceans. Currently, the deposits both consumed and planned (e.g. in the Arctic) attract lot of interest as well as new offshore locations for wind farms.

All investments aimed at achieving the tasks may be carried out on the basis of the offshore industry products whose production is primarily offshore mining elements, foundations, towers and rotor blades of offshore wind turbines, all kinds of oversize tanks, port facilities and equipment (e.g. cranes) and specialized fleet.

The market for the offshore industry is a mature market but, due to the above mentioned conditions, it continues its growth phase. A necessary condition for its further growth is absorption of innovative technologies for safe and profitable exploitation of oil and gas deposits previously inaccessible (very deep deposits) or other marine resources not exploited to the extent possible and sufficient (offshore wind energy). It seems that the offshore industry in Poland fills the gap resulting from liquidation of the shipyard production, in particular in the coastal regions. The production potential of the industry is now rapidly expanding mainly through foreign investment (e.g. Bilfinger Crist Offshore, Teleyard) in former shipyard premises, but also in new locations. These companies report a rapid growth, high investment in production facilities and, most importantly, production activity based on technologically advanced projects.

Today, the production offshore industry can be considered the only real area of production and repair shipyard activity in Poland. However, considering significantly lower labour costs in Asian shipyards, combined with effective

management systems and technologically complicated offshore projects, Polish companies will have to withstand an extremely difficult competitor.

MATEUSZ ĆWIKŁA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Polska

Rola odnawialnych źródeł energii w Krajowym Systemie Elektroenergetycznym

The role of renewable energy sources in the National Power System

W referacie zaprezentowany zostanie przegląd technologii wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE) w energetyce rozproszonej wraz z analizą efektywności użytkowania poszczególnych OZE. Problematyka badawcza w tym zakresie dotyczy oceny stanu obecnego oraz prognozy rozwoju wykorzystania poszczególnych źródeł energii odnawialnej w systemie elektroenergetycznym Polski. System wsparcia OZE ma pobudzać polski przemysł i stworzyć nowe miejsca pracy, przy wykorzystaniu krajowych zasobów energetycznych. W niniejszym referacie zostaną uwzględnione podstawowe uregulowania prawne w zakresie energetyki rozproszonej i OZE w Polsce i UE.

* * *

The paper will present an overview of technologies for the use of renewable energy sources (RES) in the distributed energy production, accompanied by the efficiency analysis of individual RES. Research topics in this area focus on evaluation of the current situation and forecast developments in the use of different sources of renewable energy in the Polish power system. An RES support scheme aims at stimulating the Polish industry and creating new jobs, using domestic energy resources. The paper will also review the legislative base for distributed energy production and RES in Poland and the EU.

BOLESŁAW DOMAŃSKI

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

Współczesne procesy przemian przestrzennych przemysłu Polski - próba interpretacji

Contemporary processes of spatial industrial change in Poland - possible interpretations

Ogromne zmiany instytucjonalne, strukturalne i technologiczne jakie zaszły w polskim przemyśle w okresie ostatnich 25 lat zachęcają do refleksji nad tym jaki wyraz znalazły one w przekształceniach przestrzennej organizacji tego sektora gospodarki. Autor podejmuje próbę zidentyfikowania podstawowych procesów przemian przestrzennych jakie zaszły w tym okresie w przemyśle kraju zarówno w skali regionalnej jak i lokalnej. Przedmiotem rozważań są międzyregionalne i wewnątrzregionalne przesunięcia w rozmieszczeniu działalności przemysłowej ogółem oraz w wybranych branżach przemysłowych, zmiany roli poszczególnych historycznie ukształtowanych okręgów przemysłowych, jak również procesy industrializacji w obszarach pozametropolitalnych. Odrębnym zagadnieniem są procesy specjalizacji i dywersyfikacji struktury branżowej okręgów i ośrodków przemysłowych w Polsce oraz związek najbardziej dynamicznych branż przemysłowych z wcześniejszą specjalizacją regionalną i lokalną.

Diagnoza zmian przestrzennych jakie miały miejsce w polskim przemyśle stanowi punkt wyjścia do próby odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania.

Po pierwsze interesujące jest jakie są główne czynniki i mechanizmy obserwowanych przemian przestrzennych przemysłu. W jakim stopniu są one efektem działania czynników endogenicznych a w jakim czynników egzogenicznych? Wiąże się to nierozzerwalnie z zagadnieniem roli jaką odgrywają z jednej strony przedsiębiorstwa lokalne a z drugiej inwestorzy zewnętrzni, w tym zwłaszcza zagraniczne koncerny ponadnarodowe. Jaki jest wpływ polityki państwa, między innymi specjalnych stref ekonomicznych oraz inwestycji w infrastrukturę transportową?

Po drugie istotne znaczenie ma to w jakim stopniu zmiany zachodzące w przemyśle przyczyniają się do rozwoju regionalnego i lokalnego w różnych częściach kraju. Innymi słowy, jak dużą rolę odgrywa przemysł w dynamizowa-

niu rozwoju poszczególnych regionów i miast w Polsce na tle innych działalności gospodarczych. Prowadzi to do pytania o potencjalne kierunki i instrumenty wspierania rozwoju przemysłu w skali regionalnej i lokalnej.

* * *

Radical institutional, structural and technological changes which took place in Polish manufacturing and mining in last 25 years are a good reason to discuss changes in spatial organization of this sector. The author aims at identifying the main processes of spatial change of industrial activity in the country at regional and local scales. Inter- and intraregional shifts in industrial activity are analysed, both for the entire sector and selected industrial branches, together with changes in the role of particular industrial districts as well as industrialization processes in nonmetropolitan areas. Another interesting issue is specialization and diversification processes of industrial districts and industrial towns as well as the relations between the fast growing industrial branches and traditional regional and local specializations.

The diagnosis of industrial change in Polish manufacturing and mining leads to two fundamental questions.

First question is about the key factors and mechanisms of the identified spatial industrial change. To what extent are they a result of endogenous and/or exogenous factors? This is closely related to the role of local domestic firms on the one hand and the external investors, in particular large multinational corporations, on the other. What is the impact of the governmental policy also on special economic zones and new transportation infrastructure?

Second, it is interesting to learn about the extent to which industrial changes are reflected in the regional and local development in various parts of the country. In other words, how important the role of manufacturing activity is in the economic growth of some regions and towns in Poland when compared to other types of economic activities. This leads to the question about potential directions and instruments of public industrial and regional policy.

JOANNA DOMINIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska

Zmiany struktury sektora usług w Polsce w latach 1995-2012

Changes in the structure of the services sector in Poland in 1995-2012

Obecny poziom rozwoju sektora usług w Polsce jest przede wszystkim konsekwencją uwarunkowań politycznych i gospodarczych jakie istniały w Polsce w ostatnich dziesięcioleciach. W okresie realnego socjalizmu, polityka społeczno-gospodarcza Polski ukierunkowana była na rozwój przemysłu. Udział zatrudnionych w usługach w Polsce lat 80. był znacznie niższy w porównaniu z rozwiniętymi krajami europejskimi. Dopiero zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze zapoczątkowane w Polsce w 1989 r. stworzyły podstawy do bardziej dynamicznego rozwoju tego sektora. Lata 90. charakteryzowały się szybkim wzrostem zatrudnienia w działalności usługowej. W latach 1990-2011 udział pracujących w tym sektorze zwiększył się z 37% do 55%. Wzrastał także udział sektora w wytwarzaniu wartości dodanej brutto. Rozwój sektora usług był zróżnicowany regionalnie – wysoką dynamiką cechowały się województwa z dużymi aglomeracjami miejskimi: mazowieckie, wielkopolskie, małopolskie.

Dynamicznemu rozwojowi usług jaki następuje w Polsce od początku lat 90. XX w., towarzyszą przemiany związane ze strukturą sektora usług. Zmiany w strukturze sektora usług polegają na zmianach w udziale poszczególnych branż usługowych w usługach ogółem. Coraz większego znaczenia w sektorze usług nabierają usługi wyspecjalizowane, zatrudniające pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych, wśród nich usługi o wysokim nasyceniu wiedzą oraz grupa usług dla producentów i dla biznesu. Wzrost znaczenia tych usług nabiera jeszcze większego znaczenia w kontekście gospodarki opartej na wiedzy.

Celem referatu jest prezentacja przemian zachodzących w sektorze usług w Polsce, na tle innych Państw Europy, a także charakterystyka zróżnicowania przestrzennego tego procesu w Polsce w ujęciu regionalnym. Analiza zmian strukturalnych zostanie przeprowadzona w oparciu o Polską Klasyfikację działalności na podstawie danych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny.

The current level of development of the services sector in Poland is primarily a consequence of the political and economic conditions that existed in Poland in recent decades. In the period of real socialism, socio-economic policy was aimed at Polish industrial development. The share of employment in services in Poland in 1980s was significantly lower in comparison with developed European countries. Only political, social and economic changes initiated in Poland in 1989 formed the basis for the more dynamic development of this sector. The 1990s were characterised by a rapid increase in employment in service activities. In the years 1990-2011 the share of those employed in this sector increased from 37% to 55%. The share in the creation of the gross added value market increased also. The development of the service sector was varied depending on the region – high dynamics characterised by provinces of large agglomerations (Wielkopolska, Lower Silesia, Mazovia).

The dynamic development of services, which has been taking place in Poland since the early 1990s, was accompanied by changes related to the structure of the services sector. Changes in the structure of the services sector rely on changes in the share of individual service industries. Of increasing importance in the services sector are specialised services, employing staff with high professional qualifications, including knowledge-intensive services and groups of services for manufacturers and businesses. The growing importance of these services is even more important in the context of the knowledge-based economy.

The aim of this paper is to present the changes taking place in the services sector in Poland as compared to other European countries, as well as the characteristics of the spatial differentiation of this process in Poland in terms of regions. An analysis of structural changes will be made based on the Classification of Activities (NACE) (based on data published by the Central Statistical Office).

SŁAWOMIR DOROCKI, PAWEŁ BRZEGOWY

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Kierunki przemian strukturalnych gospodarek departamentów Francuskich Indii Zachodnich w kontekście wyzwań globalizacji

Directions of structural economic changes in French West Indian departments in the context of globalization-related challenges

Kolonialna przeszłość departamentów karaibskich Francji: Gwadelupy i Martyniki stanowi znaczący czynnik determinujący ich współczesną sytuację społeczno-gospodarczą. Podziały etniczne kształtowane od początku francuskiej kolonizacji poprzez przybycie ludności afrykańskiej, a w dalszej kolejności wskutek napływu siły roboczej z subkontynentu indyjskiego oraz Syrii i Libanu, znajdują swój wyraz w obecnym zróżnicowaniu narodowościowo-lingwistycznym Antyli Francuskich. Trzcina cukrowa – rudymenarna roślina uprawna epoki kolonialnej, także na początku XXI stulecia, zajmuje wysokie miejsce w powierzchniowym areale upraw, znacząco wpływając na kondycję regionalnego rolnictwa. Ograniczenie bezrobocia, niwelowanie różnic płacowych, dywersyfikacja gospodarki poprzez rozwój polityki innowacji i sektora usług turystycznych, uznawane są za pryncypialne przesłanki zmierzające do podwyższenia poziomu życia Francuzów zamorskich. Zagrożenia związane z postępującą globalizacją, jak kryzys finansowy roku 2008, obejmują wszystkich uczestników rynku światowego. Istotnym, a być może najważniejszym wyzwaniem w obliczu, którego stanęły Francuskie Indie Zachodnie jest skorzystanie z pozytywnych skutków globalizacji związanych przede wszystkim ze swobodnym przepływem towarów, usług i kapitału, napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych czy sposobności użytkowania nowoczesnych technologii. Członkostwo regionów zamorskich Francji hemisfery zachodniej w UE jest szansą na ich trwałą rozwój oparty na wiedzy. Dążnością autorów jest ukazanie aktualnego stanu gospodarek departamentów karaibskich na tle Francji metropolitalnej (kluczowego partnera handlowego) oraz próba udzielenia reponsu na pytanie czy ekonomiczna przeszłość Gwadelupy i Martyniki może

zostać wsparta na pryncypialnych wytycznych strategii Europa 2020 tj. wzroście zrównoważonym, inteligentnym oraz sprzyjającym aktywizacji społecznej?

* * *

The colonial past of the French Caribbean departments: Guadeloupe and Martinique, is a significant factor determining their present social and economic conditions. Reduction of unemployment, salary rates levelling, diversification of economy through the development of innovation policies and sector of tourist services, are considered the principal premises suggesting the overseas Frenchmen's raised living standards. The threats connected with the progressive globalisation, such as 2008 financial crisis, affect all the participants of the global market. The essential, and probably the most important, challenge faced by the French West Indies is benefitting from the favourable effects of globalisation, primarily, connected with the free movement of goods, services and capital, inflow of direct foreign investments or the opportunity to use modern technologies. The EU membership of the French overseas western-hemisphere departments is an opportunity for their sustainable knowledge-based development. The Author's intention is to show the present economic conditions of the Caribbean departments against the background of the metropolitan France (the leading trade partner) and attempted response to the question whether the Guadeloupe and Martinique's economic future can be based on the pillars of Europe 2020 policy i.e. sustainable growth, intelligent growth and growth hospitable to social activation?

SŁAWOMIR DOROCKI, ALINA KULA

*Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Kraków, Polska*

Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju nanotechnologii w Europie

Spatial diversity of development nanotechnology in Europe

Nanotechnologia to nauka zajmująca się tworzeniem, projektowaniem oraz użytkowaniem materiałów posiadających chociaż jeden wymiar w skali nanometra. Ze względu na swe wymiary, które odpowiadają odległościom spotykanym między atomami oraz w ciałach stałych, nanotechnologie znalazły szerokie zastosowania w medycynie oraz przemyśle. Uznaje się, że nanotechnologia stanowić będzie podstawę kolejnej rewolucji w produkcji przemysłowej. Już dziś nanotechnologię wykorzystuje się powszechnie np. w przemyśle chemicznym. Jednakże wykorzystanie nanotechnologii jest nieograniczone. Zastosowanie nanotechnologii znajdziemy w odzieży, samochodach, ekranach komputerowych oraz kosmetykach i medycynie. Nanotechnologia jest kluczem do rynków o wartości miliardów dolarów rocznie. Nanotechnologia wykorzystywana jest w Europie do rozwiązania globalnych wyzwań, takich jak zmiany klimatu, ograniczenia w produkcji energii i brak zasobów energetycznych, niewystarczający dostęp do czystej wody i żywności, a także choroby zakaźne i rozwój taniej opieki zdrowotnej. Jednak prawdziwy potencjał nanotechnologii nie jest jeszcze eksploatowany w sposób wyczerpujący. Główne ośrodki w Europie zajmujące się badaniami w tej dziedzinie znajdują się w: Austrii, Belgii, Francji, Danii, Finlandii i Niemczech. Celem wystąpienia jest pokazanie zróżnicowania przestrzennego ośrodków w Europie zajmujących się technologiami w skali nano.

* * *

Nanotechnology is a branch of science which deals with creating, inventing and using materials whose one dimension is in a nanoscale. Because of their size, which can be compared to the distance between molecules or distances in a solid state, we can use the nanostructures in medicine or industry. Nanotechnology is

expected to be the basis for the next industrial revolution. We have several samples of successful business cases of using nanotechnology e.g. in the chemical industry. Nanotechnology is everywhere, in our clothing, cars, windows, computers and displays, even in our cosmetics and medicine. Nanotechnology is the key to markets worth billions of dollars annually. Nanotechnology helps Europe to face global problems such as climate change, constraints in energy production and shortage of resources, insufficient access to clean water and food safety, as well as widespread diseases and affordable health care. However, the true potential of nanotechnology has not yet exploited to the full. The main nanotechnology centres are located in Austria, Belgium, France, Denmark, Finland and Germany. This presentation presents spatial diversity centres of nanotechnology in Europe.

ANNA DUBIŃSKA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Enoturystyka a Strategia Rozwoju Regionalnego i promocja turystyczna regionu – studium przypadku na przykładzie Małopolskiej Ścieżki Winnej

Wine tourism and the Strategy of Regional Development and tourist promotion of the region – a case study on the example of the “Małopolska Wine Trail”

W referacie przedstawiono turystykę winiarską (enoturystykę), wizję promocji oraz możliwości jej rozwoju w świetle Strategii Rozwoju Regionalnego dla Małopolski do roku 2020 – na przykładzie Małopolskiej Ścieżki Winnej. Opisano etapy powstawania szlaku w ramach programu realizowanego przez Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. (MARR), Stowarzyszenie Małopolskie Forum Winne oraz Polski Instytut Winorośli i Wina. Przedstawiono przebieg szlaku. Dokonano inwentaryzacji winnic i opisu wybranych gospodarstw. Omówiono problemy komercjalizacji szlaku oraz wykazano szansę dla rozwoju winiarstwa i turystyki winiarskiej. Przedstawiono znaczenie projektu dla rozwoju regionu małopolskiego.

* * *

The paper presents wine tourism (enotourism), the vision and ability to promote its development in the light of the Regional Development Strategy for Małopolska 2020 – on the example of the “Małopolska Wine Trail”. The article describes the steps to creating the route, which were developed by the Małopolska Regional Development Agency (MARR), the Wine Forum Association of Małopolska and the Polish Institute of Vine and Wine. The article describes the route of the trail and selected vineyards, discusses the issues of commercialising the route, and opportunities for the development of viticulture and wine tourism in the region of Małopolska (Lesser Poland). Finally, the article presents the significance of the project for the development of the Małopolska region.

Formy i bariery współpracy przedsiębiorstw w organizacjach klastrowych w województwie wielkopolskim

Forms of and barriers to the cooperation of enterprises in cluster organisations in the Wielkopolska Voivodeship

Klasy gospodarcze lub sformalizowane organizacje klastrowe to aktualne i otwarte zagadnienie geografii i gospodarki przestrzennej. Pojęcie klastra nawiązujące do koncepcji dystryktów przemysłowych Marshalla, a odkryte „na nowo” przez prof. Michaela Portera w latach 90. XX w., oznacza koncentrację przestrzenną przedsiębiorstw z jednej branży lub branż pokrewnych na niewielkim obszarze, które łączą różnego rodzaju relacje. Zagadnienie jest interesujące zarówno z punktu widzenia naukowego, jak i praktycznego, dotyczącego metod wspierania tworzenia i funkcjonowania organizacji klastrowych. Z jednej strony badać można bowiem przyczyny koncentracji przestrzennej przedsiębiorstw, miejsca lokalizacji i zasięg klastrow oraz branże, w których się tworzą. Z drugiej strony interesujące są studia nad przyczynami i metodami formalizowania współpracy przedsiębiorstw.

Celem referatu jest przedstawienie wybranych wyników badania zrealizowanego w 2014 r. we współpracy z Wielkopolskim Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym, dotyczącego organizacji przestrzennej i funkcjonowania klastrow w województwie wielkopolskim. W szczególności poszukiwana będzie odpowiedź na pytanie, na ile współpraca w klastrach ma charakter oddolny – wynikający z potrzeby nawiązania współpracy przez przedsiębiorstwa, a na ile jest stymulowana odgórnie, z zewnątrz. Badanie – przeprowadzone przez zespół kierowany przez prof. Tadeusza Strykiewicza z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – obejmowało analizę liczby, lokalizacji i charakterystyki organizacji klastrowych w regionie w 2014 r., branż, które reprezentują, a także głównych form działalności i barier funkcjonowania tych organizacji. W analizie posłużono się metodą analizy źródeł wtórnych – *desk research*, przeprowadzone zostały również wywiady z koordynatorami najbardziej aktywnych organizacji

klastrowych w województwie wielkopolskim. Wyniki badania pokazały między innymi, że: 1) powstanie i działalność większości organizacji klastrowych w regionie ma charakter stymulowany odgórnie, 2) większe zaangażowanie w różne formy współpracy obserwuje się w tych organizacjach, których działalność nawiązuje do lokalnych tradycji branży, 3) wśród barier rozwojowych organizacji klastrowych najważniejsze są bariery mentalne i systemowo-instytucjonalne. W rezultacie badania sformułowane zostały rekomendacje dla polityki intraregionalnej, a także postulowane, dalsze kierunki pogłębionych badań nad współpracą w organizacjach klastrowych.

* * *

Economic clusters, or formalised cluster organisations, are a topical and open issue of socio-economic geography and spatial management. The concept of a cluster, referring to that of Marshall's industrial districts, was rediscovered by Michael Porter in the 1990s and means a spatial concentration of enterprises operating in one industry branch or several related ones, joined by common relations and interdependencies. The issue is interesting both from a scientific and practical point of view, the latter concerning methods of supporting the creation and functioning of cluster organisations. On the one hand, one can investigate the reasons for the spatial concentration of companies, places where clusters are located, and branches which they represent. On the other, no less interesting, are works on the reasons and methods of formalising the cooperation of enterprises. Research shows that some cluster organisations (also called cluster initiatives) are set up due to the possibility to gaining external funding for the development of cooperation, and last for as long as there are possibilities of funding common projects.

The aim of the paper is to show selected results of a study conducted in the first quarter of 2014 in cooperation with the Wielkopolska Regional Territorial Observatory concerning the spatial organisation and functioning of clusters in the Wielkopolska voivodeship. In particular, one issue was addressed: to what extent is the cooperation in cluster organisations a result of companies' needs (a bottom-up initiative), and to what extent is it externally driven (top-down). The research, conducted by a team guided by prof. Tadeusz Strykiewicz from Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland, included an assessment of the number, location and characteristics of cluster organisations in the Wielkopolska region in 2014; branches they represent, their main forms, and barriers to their functioning. The analysis was based on desk research and interviews with coordinators. The results showed, among others, that: 1) the creation and activity of most cluster organisations in the region were stimulated by external entities and factors, 2) a bigger involvement in various forms of cooperation was

observed in those organisations that operate in connection with local traditions, and 3) barriers to the development of cluster organisations were, among others, mental and systemic-institutional. As a result of the study, recommendations for intraregional policy were formulated, and further directions of research on cooperation within cluster organisations were suggested.

MARLENA DYSZY

Uniwersytet Śląski, Sosnowiec, Polska

Budownictwo jako czynnik dynamizujący rozwój strefy podmiejskiej na przykładzie wybranych gmin w otoczeniu aglomeracji górnośląskiej

Construction as a factor in the dynamic development of the suburban area on the example of selected municipalities in the surrounding Silesian agglomeration

Gminy wiejskie wchodzące w skład strefy podmiejskiej większego zespołu miejskiego odgrywają w dzisiejszych czasach ważną rolę w systemie osadniczym. Są to obszary różnorodne, na których zachodzi wiele interesujących zjawisk społecznych i gospodarczych. Wraz z ciągłym rozwojem obszarów miejskich strefy podmiejskie zyskują na znaczeniu, gdyż na te obszary przenosi się coraz częściej życie społeczne i gospodarcze, które stanowi integralną część z otaczającymi obszarami miejskimi.

Celem referatu jest przedstawienie rozwoju nowego budownictwa na terenie dwóch gmin województwa śląskiego: Bobrowniki oraz Ożarówice położonych w centralnej części województwa śląskiego i sąsiadujących z miastami wchodzącymi w skład konurbacji górnośląskiej. Materiał źródłowy stanowiły badania terenowe przeprowadzone w 2013 roku, w czasie których zostały spisane wszystkie nowe budynki mieszkaniowe powstałe na terenie analizowanych gmin. Istotnym czynnikiem warunkującym rozwój budownictwa są ceny ziemi. Zagadnienie to poruszono na przykładzie cen gruntów budowlanych, z uwzględnieniem działek budowlanych oraz w kilku przypadkach działek budowlano-usługowych, bez zabudowy, będących na sprzedaż w 2013 roku. Na podstawie uzyskanych informacji, wyliczono średnią cenę za działkę, średnią powierzchnię działki oraz średnią cenę za m². W szerszym zakresie omówiono zagadnienia z zakresu budownictwa mieszkaniowego. Przede wszystkim ukazano dynamikę rozwoju nowego budownictwa mieszkaniowego. Przeprowadzono podział nowej zabudowy na dwie grupy: pojedyncze budynki mieszkaniowe oraz osiedla mieszkaniowe. W końcowej części referatu podjęto próbę przedstawienia budownictwa jako jednego z ważniejszych czynników wpływających na rozwój

obszaru podmiejskiego. Napływ ludności, głównie miejskiej, generuje wzrost ruchu budowlanego. Z tego powodu obszar podmiejski ulega ciągłym zmianom ukształtując, stopniowo cechy upodabniające go do miasta.

* * *

Rural municipalities included in the suburban area of larger conurbations presently play an important role in the settlement system. These are diverse areas where many interesting social and economic effects take place. Along with the continuous development of urban areas, suburban areas are becoming increasingly important due to the transfer of social and economic life to those areas, which is an integral part of the surrounding urban areas.

The aim of this paper is to present the development of new construction works in two municipalities of Silesia: Bobrowniki and Ożarówice located in the central part of Silesia and adjoining towns belonging to the Silesian conurbation. Source material comprises fieldwork carried out in 2013, during which an inventory was made of all new residential buildings constructed in the analysed municipalities. An important factor in the development of the construction industry is the price of land. This issue was raised on the example of prices of building land, including building plots and, in a few cases, empty construction and building plots, available for sale in 2013. Based on the information obtained, a calculation has been made of the average price for the land, the average size of land and the average price per m². Issues within the scope of housing have been discussed in a wider scope. First of all, the dynamics of the development of new housing have been presented. New residential developments have been divided into two groups: single residential buildings and housing estates. In the final part, the paper aims to present construction as one of the most important factors affecting the development of the suburban area. The surge of people, mainly urban, generates an increase in construction traffic. Because of this, the suburban area is constantly changing, gradually gaining features similar to those of a city.

WALDEMAR GAJDA

Warszawska Szkoła Zarządzania – Szkoła Wyższa, Warszawa, Polska

Innowacyjność polskiego przemysłu na tle przemysłu światowego

Innovation of Polish industry against the global industry

Celem referatu jest próba oceny innowacyjności polskiego przemysłu na tle przemysłu światowego. Jako metodę badawczą wykorzystano metodę analizy. W referacie przedstawiono dorobek myśli ekonomicznej odnoszący się do innowacji od koncepcji prezentowanych przez Adama Smitha po najnowszą koncepcję opartą na metodologii Oslo. Przy wykorzystaniu metod statystycznych oraz wskaźników pośrednich opartych na intensywności badawczo-rozwojowej, a także wskaźników bezpośrednich bazujących na rezultatach innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych określono poziom innowacyjności polskiej gospodarki. Dokonano jej oceny i porównania z gospodarką światową. Następnie dokonano analizy aktywności innowacyjnej, nakładów na działalność innowacyjną oraz przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych wprowadzonych na rynek przez małe, średnie i duże polskie przedsiębiorstwa. Uzyskane wyniki poddano ocenie. Na bazie dokonanych analiz i ocen w podsumowaniu określono determinanty działalności innowacyjnej polskiego przemysłu wskazując źródła innowacji oraz główne bariery.

* * *

The aim of the paper is an attempt to assess the innovation of the Polish industry against the global industry. The research method employed here was analysis. The achievement of economic thought relating to innovation starting from Smith's concept to the latest concept based on Oslo methodology was presented in this paper. The level of innovation of the Polish economy was determined with the use of statistical methods, as well as indirect indicators based on the intensity of research and development carried out, and direct indicators based on the results of product, process, organisational and marketing

innovations. An assessment and comparison with the global economy was performed. Subsequently an analysis was carried out on innovative activeness, innovative activity, as well as revenue from the sale of new products of small, medium and large Polish enterprises. The results were evaluated. On the basis of the analyses and evaluations conducted, the determinants of the innovative activity of Polish industry indicating the sources of innovation and the main barriers have been set forth in the conclusion.

ANDRZEJ GAŚIENICA-MAKOWSKI

SŁAWOMIR DOROCKI, PAWEŁ BRZEGOWY

Starostwo Powiatowe w Zakopanem, Zakopane, Polska

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Wizja rozwoju *skalnego Podhala* na przykładzie projektu Kurort Tatrzański 2020

***Skalne Podhale* development vision exemplified by project of Tatra Health Resort 2020**

Znaczenie Powiatu Tatrzańskiego wraz z Zakopanem dla rozwoju sportu, turystyki i rekreacji, pozostaje niekwestionowane i legitymuje się długą historią sięgającą XIX stulecia. Tetmajerowska wizja *skalnego Podhala* jako majestatycznej krainy gór, w dalszym ciągu rozpala wyobraźnię, przyciągając rocznie ok. 3 mln turystów. Z zamiarem dalszego stymulowania wzmiankowanej działalności, przedsięwzięto inicjatywę Kurort Tatrzański 2020, nawiązującą bezpośrednio do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Poprzez wykorzystanie i spopularyzowanie bogatych walorów przyrodniczo-kulturowych regionu Podhala, przede wszystkim bezpośredniego sąsiedztwa uznanych w skali kraju walorów krajobrazowych, czyni się starania w uczynieniu Zakopanego niezaprzeczalną stolicą Tatr, rozumianych w kategorii subregionu granicznego. Intencją wystąpienia jest zaprezentowanie idei Kurortu Tatrzańskiego 2020 oraz omówienie pryncypialnych inwestycji uwzględnionych w projekcie. Na szczególną uwagę zasługuje szerokie wykorzystanie energii geotermicznej wskutek doprowadzenia ciepła geotermalnego do nowych odbiorców. Warto wszakże pamiętać, iż Zakopane jest największym konsumentem takowej formy czystej energii na Podhalu. Pośród kluczowych działań inwestycyjnych zważono na nieodzowność budowy Centrum Kongresowego oraz podziemnych parkingów samochodowych i zaporowych. Realizacja takowych przedsięwzięć może stanowić istotną przesłankę w ubieganiu się o prawo organizacji przez miasto wydarzeń sportowych o zasięgu międzynarodowym. Dążnością prelegentów jest ponadto ukazanie inicjatyw na rzecz poprawy przepustowości dróg dojazdowych do Zakopanego, pretendującego do roli tatrzańskiego centrum międzynarodowej turystyki, kultury i sportu oraz podniesienia standardu jakości

lokalnej bazy hotelowej. Zagadnienie dostępności komunikacyjnej ośrodka zakopiańskiego przyjmowane jest za kluczową przeszkodę w jego ożywionym rozwoju. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że miasto zlokalizowane jest w sferze gospodarczego oddziaływania Krakowa. Konkluzją wystąpienia będzie próba odpowiedzi na pytanie, w jakiej perspektywie czasowej oraz z jakich środków, wizja Kurortu Tatrzańskiego może zostać urzeczywistniona.

* * *

The importance of Tatra County (Powiat Tatrzański) with its capital, the city of Zakopane, for the development of sport, tourism and recreation remains unquestioned and is legitimized by its long history, dating back to 19th century. The initiative behind the Tatra Health Resort 2020, directly referring to the 2011-2020 Małopolska Region Development Strategy aimed at continuing inception of the above-mentioned activities. Through promotion of the rich natural and cultural valour of the Podhale region, attempts are being made to turn Zakopane into the unquestionable capital of the up-and-coming border subregion, the Tatras. The intention of this paper is to present the idea behind the Tatra Health Resort 2020 project and to discuss the principal investment required to deliver it. Geothermal energy is one of the pillars of the concept. Planned key investments include a Congress Centre, underground and ground-level car parks in Zakopane. With such facilities, the city of Zakopane is more likely to apply successfully for hosting international sport events. Moreover, the paper covers some initiatives increasing the capacity of the Zakopane access roads, upgrading local hotel accommodation standards and attempts to answer the question about the likely timeframe for the Tatra Health Resort vision to be materialised.

ŁUKASZ GAWOR

PIOTR DOLNICKI, WITOLD WARCHOLIK

Politechnika Śląska, Gliwice, Polska

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Możliwości zagospodarowania i odzysku odpadów po górnictwie i przeróbce rud żelaza ze zwałowisk w rejonie Częstochowy

Possibilities of use and recovery of wastes following the exploitation and preparation of iron ores in the region of Częstochowa

Prezentowano inwentaryzację i charakterystykę zwałowisk po górnictwie i przeróbce rud żelaza z rejonu Częstochowy. Doggerskie rudy syderytowe w rejonie częstochowskim wydobywano nieprzerwanie od ponad 600 lat. Eksploatację zakończono w latach 80. XX wieku. W rejonie częstochowskim zinventaryzowano i opisano szczegółowo na podstawie studium literaturowego 41 zwałowisk po górnictwie i przeróbce rud żelaza. Obiekty te są zlokalizowane pomiędzy następującymi miastami: Częstochowa, Konopiska, Kłobuck i Zawiercie. Przeprowadzono badania terenowe, podczas których dokonano waloryzacji zwałowisk pod kątem możliwości odzysku materiałów żelazonośnych z odpadów zdeponowanych na powierzchni terenu. Zaproponowano kierunki rekultywacji oraz zagospodarowania wybranych obiektów.

* * *

The study presented the inventory and characteristics of dumping grounds following the exploitation and preparation of iron ores in the region of Częstochowa. Dogger siderite ores in the Częstochowa region have been exploited for over 600 years. Exploitation here ended in the 1980s. In the region of Częstochowa an inventory was carried out, as well as a description of 41 dumping grounds, based on a literature study. These facilities are situated between following towns: Konopiska, Kłobuck and Zawiercie. Field work was conducted and led to the valorisation of the dumps concerning the possibilities of

recovery of iron-bearing materials from wastes disposed on the ground surface. Directions for the reclamation and use of the selected facilities have been proposed.

WIESŁAWA GIERAŃCZYK, AGATA KORDOWSKA
Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Toruń, Polska

Współdziałanie jako czynnik rozwoju aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce w latach 2010-2012

Cooperation as a factor in the development of innovatively active industrial enterprises in Poland in 2010-2012

Innowacje kojarzone są z postępem i nowoczesnością, a ich dyfuzja do sfery praktycznego funkcjonowania przyczynia się w dużej mierze do rozwoju gospodarczego. Stanowią one siłę napędową rozwoju gospodarki, są bowiem specyficznymi narzędziami przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość zaś wyrażająca się w ciągłym poszukiwaniu nowych koncepcji czynników wytwórczych, jest motorem postępu gospodarczego. Zasadniczym celem wdrażania innowacji w przedsiębiorstwach jest dążenie do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Globalny i silnie konkurencyjny rynek powoduje jednak, że bycie innowacyjnym nie przesądza o sukcesie. Na przedsiębiorstwach zaangażowanych w proces tworzenia innowacji wymusza on poszukiwanie coraz to nowych rozwiązań.

Zarówno w literaturze naukowej jak i dokumentach strategicznych wskazuje się, że jednym z rozwiązań pozytywnie wpływających na wzrost gospodarczy i rozwój regionów jest współpraca wszystkich aktorów procesu innowacyjnego. W Polsce jednym z najbardziej widocznych słabości systemu innowacji jest brak współpracy i powiązań między podmiotami. Stąd w referacie dokonano diagnozy sytuacji w zakresie poziomu współpracy oraz form współdziałania przedsiębiorstw na przykładzie aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2010-2012 według województw. Podstawę do części analitycznej niniejszego artykułu stanowiły wyniki badania o innowacjach w przemyśle przeprowadzonego w 2013 r. przez Główny Urząd Statystyczny.

* * *

Innovations are usually associated with progress and modernity, and when they spread to the sphere of practical functioning, they contribute significantly to economic development. They are a motor for economic growth because of their role of specific entrepreneurship tool. Entrepreneurship, however, expressed as the continuous search for the conception of new creative factors, is the engine of the economic development. The fundamental goal of implementing innovation in enterprises is the strive for competitive advantage. However, the global and strongly competitive market means that being innovative does not preordain success. The enterprises involved in the process of innovation must seek ever new solutions.

Both in scientific literature and policy documents, the development of cooperation between actors is indicated as a key solution positively influencing economic growth and regional development. In Poland one of the most pronounced weaknesses of the innovation system is the lack of cooperation and links between different actors. In this paper we have also carried out a diagnosis of the situation in terms of the level of cooperation and types of cooperation between actors in Poland's voivodeships. From this point of view, we have analysed the activity of the innovative industrial companies in 2010-2012. The basis for these analyses were the results of the survey on innovation in the industry. This survey was carried out by the Central Statistical Office of Poland in 2013.

ZBIGNIEW GRZYMAŁA

Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, Polska

Przemiany w zarządzaniu gospodarką odpadami w Polsce w świetle zmian Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach

Management transformation of waste economy in the light of amendments to the Act on keeping municipalities clean and in good order

Obowiązujący w praktyce od połowy 2013 r. nowy system odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych różni się od poprzedniego przede wszystkim zmianą władztwa nad odpadami. Do momentu zmian odpady komunalne stanowiły własność mieszkańców i to oni mieli z nimi problem. Zawierali indywidualne umowy z przedsiębiorstwami wywozącymi te odpady, a rola gminy sprowadzała się do kontroli czy takie umowy istnieją i perswazji, aby osoby zamieszkujące gminę i które takiej umowy nie posiadały, ostatecznie zawarły taką umowę. Gmina nie wnikała czy w umowach tych określano faktyczną ilość wytwarzanych przez mieszkańców odpadów. Po nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach problem odpadów to problem gminy. Ustalenie opłaty za ich odbiór i dalsze przetwarzanie spadł na barki gminy, które w drodze przetargu na odbiór i zagospodarowanie odpadów ustalały jej ostateczny poziom. Teraz to gminy w imieniu mieszkańców zawierają umowy z przedsiębiorstwami gospodarki odpadami i ściągają opłatę od mieszkańców.

* * *

A new system of municipal waste collection and disposal introduced in mid-2014 is different from the previous one, first of all, because of changing waste ownership. Previously, waste was owned by inhabitants and their sole responsibility. They used to conclude individual agreements with waste disposal and transporting companies. The role of a municipality was to ensure that such agreements existed and persuade its inhabitants to conclude them. The commune was not interested in provisions of such agreements and composition of the

waste. After the Act was amended, waste has become responsibility of municipalities, who also must set fees for removing and recycling or landfilling the waste. Municipalities identify the final level of payment through public procurement proceedings. Currently, municipalities conclude agreements with waste companies on behalf of their residents, who are required to pay for such services.

KRZYSZTOF GWOSDZ

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

**Radykalna transformacja czy rozwój zależny od ścieżki?
Mechanizmy ewolucji struktury gospodarczej regionu
tradycyjnego przemysłu na przykładzie konurbacji
katowickiej po 1989 r.**

**Radical transformation or path-dependent
development? Mechanisms of economic evolution
in the old industrial region of Katowice (Poland)
after 1989**

Jednym z wiodących zagadnień współczesnej debaty w ramach geografii ekonomicznej i studiów regionalnych są mechanizmy powstawania i rozwoju nowych działalności gospodarczych, a także oddziaływanie istniejących cech gospodarczych, społecznych i przestrzennych na możliwości kreowania nowych trajektorii rozwojowych. Problematyka ta jest szczególnie istotna w regionach, które przez większą część XX wieku opierały się na tradycyjnym przemyśle i poddane zostały procesom głębokiej restrukturyzacji w ostatnich kilku dekadach.

Dyskutowane w wystąpieniu studium przypadku konurbacji katowickiej – sztandarowego w Polsce przykładu zmian strukturalnych dotyczących region tradycyjnego przemysłu dowodzi, że nowe ścieżki rozwoju regionalnego i lokalnego są silnie zakorzenione w dotychczasowych strukturach społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Zmiana struktury gospodarczej ma miejsce przede wszystkim poprzez reindustrializację opartą na rozwoju gałęzi przemysłu średnio-wysokiej techniki, co jest głównie wynikiem oddziaływania mechanizmu pokrewieństwa branżowego (*industry relatedness*). Podobnie proces tercjalizacji gospodarki regionu tradycyjnego przemysłu nie może być rozpatrywany oddzielnie czy w opozycji do procesu reindustrializacji, gdyż zwłaszcza sektor usług dla biznesu jest silnie z nim związany poprzez zaopatrzeniowe efekty mnożnikowe i procesy outsourcingu.

* * *

One of the main topics in contemporary debates within economic geography and regional studies are mechanisms of the emergence and development of new economic activities, and the significance of the existing economic, social and spatial features for the new trajectory of development. This issue is particularly important in regions that, for most of the twentieth century, were based on traditional industries and have undergone fundamental restructuring in the past few decades.

The author argues, on the example of the Katowice urban region – the flagship example of structural change affecting a region of traditional industry in Poland – that new paths of development are deeply rooted in existing social, economic and spatial structures. The path toward new economic structure takes place primarily through reindustrialisation based on the development of medium-high technology industries, which tends to support the industry relatedness hypothesis (path-dependent process) rather than the path-independent radical transformation claim. Similarly, the process of service sector growth cannot be considered separately or in opposition to the re-industrialisation process, especially as business services are strongly related to it through the multiplier effects of supply and outsourcing processes.

ANATOL JAKOBSON,

NATALIA BATSUN

Irkutsk State Transport University, Russia

Irkutsk State Technical University, Russia

Baikalsk city as a model case of socio-environmental problems and policy in Russia

When, in the late 1950s, the decision was taken to construct a pulp and paper plant on the shore of the Baikal Lake, it looked like a typical location choice. All the principle standard location factors were present at the selected site: an abandoned source of pure water – the great lake; a timber base – vast forests on its banks; a railway station on the Trans-Siberian route.

Several factors were not taken into account, but at that time they generally went unnoticed. The most important was the uniqueness of Baikal as a major reservoir of pure water and the home of numerous and endemic representatives of flora and fauna, united in a sophisticated bio-system. Indeed, the pure water itself was taken into account but only as a production resource. It had been planned to purify wastewater but without special regard to the fact that it was to be thrown not into some river but into Lake Baikal, which would demand double or triple purification.

Other factors of high importance were Baikal's watershed forests for the protection of the lake, which made their cutting undesirable, as well as the enormous seismicity of the Southern Baikal area.

But it was the first factor that attracted the attention of the public as quickly as in the early 1960s. A series of articles by well-known writers, journalists and scientists appeared, as well as their letters to government bodies, directed against the plant and demanding that the construction process be stopped. This was the first experience of an environmental protest in the Soviet Union.

Quite expectedly, the protest had barely any results. The plant was built and started its activity. But waste purification capacity was much more effective than it needed to be according to the first variant (which increased the cost of production). Later, cutting timber in the Baikal watershed was forbidden, as was the rafting of logs. This, again, brought about an increase in costs.

However, the production of high quality cellulose continued, also polluting Baikal water, despite all the purification capacities, perhaps the best in the world but still not good enough for Baikal.

Propositions to close down the plant or at least take some radical and decisive measures to avoid pollution also continued but nothing had been done before the late 1980s, in the absence of any publicity and due to the omnipotence of the appropriate Ministry.

Something changed along with Perestroika. Public activity around the Baikal problem was intense and included not only articles but also such actions as demonstrations and meetings. It is interesting to note that in Irkutsk, the regional centre, all the politicians of various parties who were active in the early 1990s began their activity in the late 80s as part of the environmental movement.

The ideas of that time were much more radical than before. The complete greening of the very economic structure of Baikalsk city was proposed. One idea was to unite two or three administrative units into the Baikal Republic built not on an ethnic background, like other Soviet republics, but on an environmental one, with Baikalsk as the capital. But all this stopped with the collapse of the Soviet Union and market reforms.

Over the next twenty years nothing was done. It was only at the beginning of 2013 that the decision was taken to close down the plant. Neither Baikalsk's inhabitants, nor the regional administration were ready for such an action. No plan for restructuring the city exists, while the plant is the only significant enterprise not only in the city but in the area around it. Now Baikalsk is suffering the problems characteristic for all depressive territories – unemployment, decreasing birth rate, emigration, etc.

ANNA KIBYCH

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

Problematyka badawcza procesu akulturacji na przykładzie Huculszczyzny

Research-related issues of the process of acculturation on the example of Hutsulshchyna

Ocena stopnia akulturacji jest zagadnieniem wieloaspektowym, cechującym się dużym zróżnicowaniem metod oraz zakresu i sposobów ujęcia tematu. Przedmiotem badań są bowiem elementy kultury czyli cechy jakościowe, trudne do oceny. Ocena ta dokonywana może być w sposób opisowy lub ilościowy. W pierwszym przypadku ma ona charakter inwentaryzacji, bez możliwości porównawczych i jest stosowana zazwyczaj w pracach monograficznych. Ilościowa ocena akulturacji może być uzyskiwana przy zastosowaniu skal liczbowych, wartościujących lub rangowania.

Wydaje się, że ocenę stopnia akulturacji na Huculszczyźnie można przeprowadzić w oparciu o ogólne zasady metody bonitacji punktowej. Ta uniwersalna metoda badawcza, stosowana w wielu dyscyplinach naukowych w geografii kultur umożliwia m.in. jakościowe wartościowanie składników i cech kultury lokalnej, w tym kultury materialnej, duchowej, krajobrazowej w ujęciu przestrzennym. Tym samym metoda bonitacji umożliwia nie tylko ocenę atrakcyjności kulturowej obszaru, ale również stopnia zaniku różnorodności kulturowej.

Zastosowanie metody bonitacji punktowej w ocenie procesu akulturacji na Huculszczyźnie polegało na przyporządkowaniu wartości liczbowej (punktów) wg przyjętej skali poszczególnym cechom kulturowym występującym w obrębie badanych jednostek administracyjnych. Przyjęto, że każda z badanych jednostek jest tzw. polem podstawowym. Do oceny stopnia akulturacji na Huculszczyźnie wytypowano 5 kategorii oceny: zachowanie dialektu huculskiego, zachowanie kultury materialnej, zachowanie kultury duchowej, zachowanie krajobrazu, zachowanie cech tradycyjnego życia codziennego.

Otrzymany w toku badań i analiz obraz przestrzenny procesu akulturacji na Huculszczyźnie pozwolił na wyróżnienie czterech poziomów procesu akulturacji, poziomu frykcyjnego, strukturalnego, progowego i krytycznego. Ich zakres

przestrzenny znajduje potwierdzenie w huculskiej rzeczywistości i skłania do następujących wniosków:

1. najmniej poddane procesom akulturacji są mało dostępne miejscowości o bogatym dorobku kultury ludowej;
2. najwięcej jednostek administracyjnych odznacza się strukturalnym poziomem akulturacji, powstającej na tle strukturalnych rozbieżności pomiędzy aktualnym stanem lokalnych warunków społecznych, kulturowych i gospodarczych, a bieżącymi potrzebami społeczności lokalnych; nie jest ona groźna ponieważ większość negatywnych zmian można usunąć, ale jest zauważalna;
3. najwyższy poziom akulturacji dotyczy miast i osiedli typu miejskiego, które posiadają znacznie lepszą dostępność komunikacyjną oraz rozwiniętą funkcję turystyczną.

* * *

Assessment of the degree of acculturation is a multi-faceted issue, characterized by a diversity of methods, scope and methods of approach. The research analyses elements of culture, namely quality features, which are difficult to assess. This assessment may be descriptive or quantitative in nature. In the first case, it is stock-taking, but does not offer comparative options and is usually used in the monographs. The quantitative assessment of acculturation can be obtained by using a numerical, evaluative or ranking scale.

It seems that the assessment of the degree of acculturation in the Hutsulshchyna can be achieved based on the general principle of the method of point bonitation. This universal research method used in many scientific disciplines, in cultural geography allows the qualitative valuation of the components and features of the local culture, including material and symbolic culture, landscape in spatial terms. The method of point bonitation allows not only for evaluating the cultural attractiveness of the area but also the degree to which it has lost its cultural diversity.

Application of the method of point bonitation in the evaluation process of acculturation in the Hutsulshchyna consisted of assigning a numerical value (points) according to the adopted scale of individual cultural characteristics occurring within the administrative units covered by the research. It was assumed that each analysed unit was called "the primary field". To assess the degree of acculturation in the Hutsulshchyna, 5 categories of evaluation were identified: preservation of Hutsul dialect, preservation of material culture, preservation of symbolic culture, landscape preservation and preservation of the traditional everyday life.

The process of acculturation in the Hutsul region resulting in the course of research and analysis of a spatial image led to identification of four levels of acculturation process: frictional, structural, threshold and critical process. Their spatial extent is confirmed by the Hutsuls reality and leads to the following conclusions:

1. Processes of acculturation are the least advanced in a few towns with a rich heritage of folk culture.
2. The highest administrative units have a structural level of acculturation, resulting from structural differences between the current state of local social conditions, both cultural and economic, and the current needs of local communities. It is not threatening because most of the negative changes can be removed, but it is noticeable.
3. The highest acculturation was reported in towns with much better communication accessibility and developed tourist function.

KLAUDIA KILINSKA

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

Contemporary status of services in Ukraine

In Ukraine, the service market had been developed in accordance with requirements of the planned system. The country entered the era of independence burdened with the formed structure of the service market. The market serviced mainly state specialized enterprises offering their services to private individuals. Most enterprises offering domestic consumer services were concentrated in cities. The service market was monopolised by the state. People working in services were earning less than those employed by the leading industries of the national economy and, for this reason, the best specialists, as a rule, did not work there long. Development of entrepreneurship began with the market economy era.

However, this process was considerably complicated by the global economic crisis. In early 21st century, state-owned enterprises and communal patterns of ownership continued to prevail on the service market (health, education, etc.). However, in countries with a developed service market system, small enterprises exist, based on specialisation.

The modern service market development in Ukraine is characterized by a rapid growth volumes of delivered service, effective education in small enterprise economy and dependence of small enterprise development on the market of services sponsored by the state.

As a result of the economic crisis in Ukraine laundering and dry-cleaning business suffer most while repair shops, catering, beauticians and corporate insurance are slightly better off, while the telecom market, hotel market, advertising and marketing service market remain stable and refueling services prosper.

As regards the prospect of development of services in Ukraine, it is obvious and appropriate that they are dependent on overcoming the economic crisis soon. A considerable shove for domestic market of services development is approaching with the country hoping to join into EU. This hope is a stimulant of resistance to the economic crisis.

Furthermore, development of services in Ukraine requires additional investments, including foreign investment. Foreign capital will provide not only the necessary financial resources but also updated, technically effective service delivery methods instrumental in the struggle to improve their quality,

availability, culture of service and, eventually, will promote the competitiveness of domestic service providers and improve the position of Ukraine on the market of international exchange services.

MAGDALENA KMAK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Wpływ galerii handlowych na małe sklepy osiedlowe na przykładzie Nowego Sącza

The impact of shopping centres on small local shops on the example of Nowy Sącz

W referacie został nakreślony problem wpływu galerii handlowych na małe sklepy zlokalizowane w Nowym Sączu, który został zbadany na podstawie danych ankietowych. W mieście tym zanotowano wyraźny spadek ilości małych sklepów osiedlowych. Przyczyn takiego stanu upatruje się w zmianach preferencji konsumenckich oraz stylu życia potencjalnych klientów. Podatność konsumentów na agresywną politykę reklamową, sprawia, że coraz częściej korzystają oni z usług galerii handlowych, które kuszą nabywców dużą ilością promocji, dostępnych marek oraz szerokim asortymentem. Po-wstanie konkurencji, zmusza przedsiębiorców prowadzących małe sklepy osiedlowe do zmiany sposobu prowadzenia biznesu. Klienci z Nowego Sącza największą uwagę przy wyborze miejsca robienia zakupów zwracają na cenę towarów. Badanie ankietowe wykazało wyraźną tendencje młodych mieszkańców miasta do korzystania z galerii handlowych, natomiast osoby w średnim wieku oraz starsze preferują zakupy w małych sklepach osiedlowych. Większość respondentów uważa, że galerie handlowe spowodują w niedalekiej przyszłości upadłość wielu małych sklepów osiedlowych.

* * *

The following article outlines the problem of the impact of shopping centres on small local shops located in Nowy Sącz, which has been investigated on the basis of survey data. In this city there was a clear decrease in the number of small local shops. What is responsible for this situation, are the changes in consumer preferences and the lifestyles of potential customers. The vulnerability of consumers to aggressive advertising means that advertising policy increasingly uses the services of shopping malls to tempt buyers with plenty of promotions, available brands, and a wide range of products. The new

competition forces entrepreneurs running small local shops to change their way of doing business. Customers from Nowy Sącz pay the most attention to the prices of goods when selecting a shopping destination. The questionnaire survey has shown a clear trend of young city residents using shopping centres, while middle-aged and older shoppers prefer small local shops. The majority of respondents believe that shopping malls will make many small local shops go bankrupt in the near future.

Transport as a factor of tourism development

At the beginning of 21st century, tourism became one of the leading industries in the world economy. Development of tourism depends on many factors, including advancement of transport. The impact of transport on development of tourism is determined by the following aspects: safety of tourist traffic/travel; comfort of tourist travels; access to interesting tourist sights.

Safety of tourist travel/ traffic is about creating conditions assuring healthy and safe travel. Comfort of tourism is determined by the quality of transport services (the class/category of service, the degree of development of a transport infrastructure, etc.).

Another important feature of good transport it to offer tourists access to tourist sights, expressed by transport availability (TD) of tourist sights. TD is a relative index, which simultaneously represents distance, order and weight of a transport connection between sights. Furthermore, TD can be examined as an opportunity to visit a location / sights by available means of transport and transport infrastructure.

TD of tourist sights depends on the level of a transport development network in the area of their location. To estimate of TD of tourist sights in region, it is suggested to use the transport availability of tourist sights coefficient (K_{ta}).

$$K_{ta}=L/T$$

where, L - is proximity of transport solutions in a region which is determined according to the formula: $= l/s$; (l - to the slowness of transport, S - is an area of region); T - is proximity of tourist sights calculated as: $T = k/s$ (k - is the number of tourist sights).

High values of this index mean a high TD and vice versa. With this coefficient, we can estimate material well-being of region a transport network against the level of material well-being of tourist sights and determine the role of the transport factor in development of tourism.

MAŁGORZATA KOZŁOWSKA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Ujednoczenie systemów kategoryzacyjnych obiektów noclegowych w kontekście standaryzacji i unifikacji usług hotelarskich w Europie i na świecie

Equalisation of categorising systems of accommodation facilities in the context of standardisation and unification of hospitality services in Europe and worldwide

Turystyka jest jednym z obszarów ludzkiej aktywności, a także działalności gospodarczej, która w swej istocie przekracza granice państw. Turystyka, szczególnie międzynarodowa, łatwo ulega procesom globalizacyjnym, które na wielu płaszczyznach w znacznym stopniu przyczyniają się do ułatwiania jej uprawiania oraz organizowania. Dotyczy to także rynku usług hotelarskich, który stanowi jedną z podstawowych gałęzi gospodarki turystycznej. W dobie globalizacji przejawiającej się dążeniem do standaryzacji usług zarysowuje się brak spójnego, ujednoczonego systemu kategoryzacyjnego obiektów noclegowych obowiązującego w Europie i na świecie. Fakt ten stał się przesłanką do podjęcia próby dokonania analizy istniejących obecnie w różnych krajach systemów kategoryzacyjnych oraz regulacji unijnych w tym zakresie. Wyniki badań wskazują, że branża hotelarska docenia potrzebę klasyfikacji i dąży do wypracowania wspólnych wymagań kategoryzacyjnych, rozumiejąc, że gwarantuje to świadczenie wystandaryzowanych usług hotelarskich. Dążenie do wypracowania optymalnego rozwiązania urzeczywistnia się powoli w Europie poprzez zaproponowany przez stowarzyszenie *Hotelstars Union* system klasyfikacji hoteli, który umożliwia rzetelne informowanie gości o kategorii danego obiektu, co przyczynia się do wzrostu transparentności całej branży.

* * *

Tourism is one of the spheres of human activity, also economic, which, in its nature, crosses country borders. Tourism, especially international, easily undergoes globalisation processes, which significantly simplify and facilitate its

organisation. This concerns also the hospitality services market, one of the fundamental branches of the tourist economy. In the era of globalisation characterised by the strive for homogenisation and unification, the lack of a standardised categorisation system of accommodation facilities in Europe and globally is surprising. Therefore, an analysis of existing categorisation systems in different countries and EU regulations is necessary. Research results show that the hotel industry appreciates the need for classifying accommodation facilities and aspires to work out a standardised system. The *Hotelstars Union* is an association that proposed its own classification system, which enables the accurate informing of customers as to the standard of the facility, leading to an increase in the transparency of the whole industry.

TOMÁŠ KREJČÍ,
ZDENĚK SZCZYRBA, VÁCLAV TOUŠEK
Masaryk University, Brno, Czech Republic
Palacký University in Olomouc, Czech Republic

Changes in commuting hinterland of Moravian metropolises of Brno and Olomouc (Czech Republic)

Labour mobility is a significant indicator of functional processes in the geographical space among various hierarchical levels of regions. At global level, we can discuss about labour migration, lower levels of regions can be represented by commuting. Undoubtedly, the dynamics of above mentioned processes differs across the time and space and can be observed with various intensity. Due to the increasing concentration of key economic activities to the core areas of regions, it makes a difference to analyse and evaluate changes in commuting intensity and its spatial extent of selected processes especially in the key localities (metropolises).

This paper is focused on the two biggest Moravian metropolises – Brno and Olomouc (Czech Republic) and changes in their commuting hinterland during 2001–2011 period. Commuting analysis is actual and important point of interest within the current discussion about regional development and regional policy in the Czech Republic, since new planning period of European Union (2014–2020) will use new tools and programmes to support regions across Europe. The above mentioned period takes into account the support of key centres using “Integrated Territorial Investment” tool (ITI). These investments should be oriented to the biggest agglomerations in member countries, which – in case of the Czech Republic – consists of Brno and Olomouc metropolitan areas as well. In that situation, commuting can be understood here as the most influential parameter of spatial delimitation of agglomerations. Thus the commuting can decide, which area will be supported by ITI yet and which area has to use another “regional” tools.

In our contribution we analyse spatial dimension of commuting to Brno and Olomouc primarily. While the changes in commuting hinterland during the last decade of the 20th century were strongly influenced by economic base built before 1989, last intercensal period is a logical reflection of the sectoral and economic transformation in the country. So the impact of transformation on changes of the commuting hinterland of both cities can be observed. Specified

hinterland has significantly increased and we can also speak about its bigger spatial differentiation. Commuting intensity to the core of agglomeration is also in the centre of our interest. Go hand in hand with spatial differentiation we aimed also at the commuting intensity, which were earlier affected by suburbanisation processes (both residential and commercial) in the nearest surrounding of Brno and Olomouc. Finally, we pay attention to the methodological aspects of the topic, because database of commuting has substantially changed from 2001 to 2011 census.

MAŁGORZATA MARKOWSKA

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska

Ocena zmian struktury pracujących w unijnych regionach szczebla NUTS 2 z wykorzystaniem miary Braya-Curtisa

Structural changes of employment in EU NUTS 2 regions evaluated with the use of the Bray-Curtis measure

Celem artykułu jest ocena zmian struktury pracujących, zaobserwowanych w europejskiej przestrzeni regionalnej szczebla NUTS 2. Struktura pracujących zostanie ujęta w układzie trzech sektorów gospodarki, tj. rolnictwo, przemysł i usługi. Zakres czasowy prowadzonych badań dotyczy dwóch, zalegających się okresów, tj. 2000-2008 i 2008-2012, co wynika ze sposobu prezentacji danych w bazach Eurostatu (zmiana podejścia do nomenklatury Europejskiej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej NACE z 1997 r., która w 2008 r. została uaktualniona). Przyczyny zmian to głównie pojawienie się nowych dziedzin działalności, zwłaszcza tych związanych z usługami i technologiami informacyjnymi oraz komunikacyjnymi. W nowym układzie NACE różnią się głównie dane na temat działalności firm, a przez to i te dotyczące rynku pracy, w tym przykładowo definicje pracujących w przemysłach wysokiej techniki i usługach opartych na wiedzy, co spowodowało utratę porównywalności.

Do oceny, jako metodę badawczą, zastosowano w pracy miarę podobieństwa struktur Braya-Curtisa oraz wskaźnik zmiany struktury, co umożliwi identyfikację intensywności przeobrażeń na rynku pracy w czasie i przestrzeni.

* * *

The aim of this paper is the evaluation of the changes observed in the employment structure in the European regional space at NUTS 2 level. The employment structure is expressed in three economic sectors: agriculture, industry and services. Data covers two overlapping periods: 2000-2008 and 2008-2012, which results from the manner of presenting data in Eurostat databases imposed by the updating of the European Classification of Economic Activities introduced in 2008 to the original regulation from 1997. The reasons for the changes are primarily new activities, mainly in the field of information

services and technologies, as well as communications. In the new NACE system, information on enterprises and the labour market, as well as some definitions in high-tech industries and services, are not fully comparable with the old one. This problem is discussed in the paper.

The Bray-Curtis measure of structure similarity is the basic research method for the analysis presented in the paper. Together with the index of structural changes, it makes it possible to identify the intensity of labour market changes both in time and space.

VASILII MARTYNOV, YEKATERINA BAJKOVA

Herzen State Pedagogical University, St. Petersburg, Russia

The spatial structure of the alcohol industry in Russia

In the 1990s, the alcohol industry, like other sectors of Russian industry, was undergoing significant transformation. It was changing the volume of production of different types of alcohol and their location. The key factor determining the development of the alcohol industry at the time was the concentration of production in several major producing regions (beer – St. Petersburg, vodka – Moscow region, wine – Krasnodar Krai). In the early years of the 21st century, the situation began to change. The process of concentration of production had changed its differentiation. The change in the structure of production and consumption of alcoholic beverages sharply decreased the value of vodka, increased the production, import and consumption of wine, and reduced the production and consumption of beer with a sharp reduction in imports. A certain change in the spatial structure of alcohol production was also influenced by the joining of Russian Crimea with its large wineries.

GRZEGORZ MAŚLOCH

Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, Polska

Koszty rozwoju energetyki odnawialnej na poziomie lokalnym i regionalnym w Polsce

The cost of renewable energy development at the local and regional level in Poland

W ostatnich latach w bilansie energetycznym Unii Europejskiej istotnie wzrósł udział odnawialnych źródeł energii (OZE), zarówno wśród budowanych, jak i uruchamianych nowych mocy wytwórczych. Zmiany zachodzące w europejskiej energetyce spowodowane są m.in. międzynarodowymi zobowiązaniami publicznym, ustaleniami zawartymi w strategii „Europa 2020”, lub wynikają z konieczności ochrony środowiska naturalnego.

Na całkowity koszt produkcji energii składa się wiele czynników i składowych. Poszczególne technologie produkcji energii w sposób znaczący różnią się poziomem i strukturą kosztów, które ze względu na znaczną liczbę zmiennych składających się na wynik końcowy w znacznym stopniu uzależnione są od lokalnych i regionalnych uwarunkowań. Bez wątpienia, ocena finansowa projektów inwestycyjnych w sektorze energetycznym wskazuje często na małą konkurencyjność projektów wykorzystujących OZE w porównaniu z inwestycjami w energetyce konwencjonalnej czy atomowej. Należy mieć na uwadze fakt, że koszty finansowe stopniowo przestają być kryterium decyzyjnym odnośnie wyboru źródeł pozyskania i technologii wytwarzania energii, a coraz bardziej liczą się czynniki, których wartość ekonomiczna jest czasami trudna do oszacowania. Do tej grupy czynników zaliczyć można takie jak np. ochrona środowiska naturalnego, jakość życia, dywersyfikacja źródeł energii, niezależność energetyczna czy stabilność dostaw. Dlatego też, w artykule podjęto próbę analizy kosztów rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce z uwzględnieniem uwarunkowań lokalnych i regionalnych.

* * *

The total cost of energy production is a sum of many components. In recent years, the share of renewable energy sources have increased significantly in the

total UE energy balance. Projects in renewable energy sources are often financially unattractive.

The financial costs gradually cease to be the key decision-making criteria in the process of selecting energy sources and technology. Factors such as environmental protection, the quality of life, diversification of energy sources, energy independence or stability of supply are growing in importance.

The article analyses costs of renewable energy development in Poland in consideration of local and regional conditions.

FRANCISZEK MRÓZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Przemiany w sektorze usług turystycznych na wybranych odcinkach Camino de Santiago w Galicji na początku XXI wieku

Transformations in the tourism services sector on selected sections of Camino de Santiago in Galicia in the early 21st century

Camino de Santiago – Droga św. Jakuba jest z najdłuższym oznakowanym chrześcijańskim szlakiem pielgrzymkowym na świecie i pierwszym Europejskim Szlakiem Kulturowym. Istniejący od ponad 1200 lat szlak przebiega przez Europę, kończąc się w katedrze w Santiago de Compostela, gdzie według chrześcijańskiej tradycji przechowywane są relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła. Camino de Santiago to szlak pod każdym względem wyjątkowy, określane mianami: „najpiękniejszej drogi świata”, „drogi wiary, nawrócenia i pokory” oraz „głównego traktu Europy”. W ostatnim dwuzestoleciu Droga św. Jakuba przeżywa w niemal całej Europie imponujący rozwój. Ten nowożytny renesans pielgrzymek compostelańskich został zapoczątkowany na początku lat 80. XX w. w następstwie pierwszej pielgrzymki papieża Jana Pawła II w Santiago de Compostela (9 listopada 1982 r.), działań władz rządowych i Kościoła katolickiego w Hiszpanii oraz władz regionów autonomicznych, przez które przebiega Camino de Santiago.

W prezentowanym opracowaniu przedstawiono analizę przemian w sektorze usług turystycznych na wybranych odcinkach Camino de Santiago prowadzących przez region wspólnoty autonomicznej Galicja. W badaniu uwzględniono sześć odcinków Szlaku Jakubowego: Drogę Pierwotną (Camino Primitivo), Drogę Francuską (Camino Francés), Drogę Portugalską (Camino Portugués), Drogę Angielską (Camino Inglés), Drogę Północną (Camino del Norte) oraz Camino de Fisterra – Muxía. Zakres czasowy badań obejmował lata 2001-2013. Szczególny akcent w przeprowadzonej analizie położono na rozwój bazy noclegowej, a więc obiektów zakwaterowania zbiorowego, w tym schronisk dla pielgrzymów (abergue), a także rozwój bazy gastronomicznej wzdłuż wybranych

odcinków Drogi św. Jakuba. W analizie uwzględniono także rozwój przedsiębiorstw, których głównym celem jest organizowanie i obsługa ruchu turystycznego na Camino de Santiago w Galicji.

* * *

Camino de Santiago – the Way of St. James is the longest marked Christian pilgrimage route worldwide and the first European Cultural Route. The route, which has existed for more than 1200 years, crosses Europe, and ends at the Cathedral of Santiago de Compostela, where – according to the Christian tradition – the relics of the apostle St. James the Greater are buried. Camino de Santiago is an exceptional route in all respects, often referred to as “the most beautiful route worldwide”, “the way of faith, conversion and humility,” and “the main European route”. In the recent two decades, the Way of St. James has undergone an impressive development in almost all Europe. The modern Renaissance of pilgrimages to Compostela was initiated in the early 1980s in consequence of the first pilgrimage of the Pope John Paul II to Santiago de Compostela (9th November 1982), support of the government authorities and the Catholic Church in Spain as well as authorities of autonomous regions situated along on the Camino de Santiago route.

This paper presents an analysis of transformations in the sector of tourism services in some sections of Camino de Santiago going through the region of the autonomous community of Galicia. The research covered six sections of the Way of St. James: the Original Way (Camino Primitivo), the French Way (Camino Francés), the Portuguese Way (Camino Portugués), the English Way (Camino Inglés), the Northern Way (Camino del Norte) and Camino de Fisterra – Muxía. The research was conducted from 2001 to 2013. In the analysis, development of accommodation bases was particularly emphasised, such as collective accommodation facilities, including shelters for pilgrims (albergue), and the development of catering facilities along selected sections of the Way of St. James. The analysis also covered expansion of enterprises, largely aimed at organising and servicing tourists on Camino de Santiago in the Spanish Galicia.

AGNIESZKA MROZIŃSKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Zagadnienie złożoności w problematyce badawczej przemysłu

The issue of complexity in the research problems of industry

Współczesna ekonomia znajduje się obecnie w bardzo ciekawym momencie, gdyż wyjaśnianie zjawisk zachodzących w gospodarce powoduje wciąż wzrost zróżnicowania ekonomii. Wypowiedzi, zarówno na temat kondycji ekonomii, jak i kondycji metodologii ekonomii, skłaniają do refleksji na temat wiarygodności dotychczas stosowanych założeń, a także umiejscowienia ekonomii w obszarze nauk społecznych.

Wskutek wzrostu dostępnych instrumentów analitycznych poszerza się obszar objęty analizami ekonomicznymi. Badania gospodarki, w tym także przemysłu, wymagają obecnie uwzględnienia kategorii, jaką jest złożoność, najprościej definiowanej jako skomplikowanie relacji pomiędzy elementami wyodrębnionego systemu. Zagadnienie złożoności pozwala na analizowanie zagadnień związanych z przemysłem jako odzwierciedlenie zachowań skomplikowanego systemu adaptacyjnego, wprowadzając nowe problemy badawcze. Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na nowe możliwości badawcze w problematyce przemysłu, jakie kreowane są poprzez koncepcję złożoności.

* * *

The modern economics is currently at a very interesting point in time, as explaining the phenomena occurring in the economy continues to increase the diversity of economics. Expression, both on the condition of the economics and the condition of the methodology of economics, tends to reflect on the reliability of the assumptions used so far, as well as the position of economics in the social sciences.

As a result of the increase of available analytical instruments, the area covered by the economic analyses expands. Studies of the economy, including industry, currently require taking into account categories such as complexity,

defined most simply as the complication of the relationship between the elements of the isolated system. The issue of complexity allows the analysis of issues related to the industry as a reflection of the adaptive behaviour of a complex system by introducing new research problems. The aim of this paper is to draw attention to new research possibilities in the problems of the industry, which are created through the concept of complexity.

PAWEŁ NOWAK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Bariery rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki w otoczeniu biznesu

The barriers of innovation development of the Polish economy in the business environment

Celem opracowania jest identyfikacja głównych przeszkód administracyjnych i kulturowych hamujących rozwój innowacyjności polskiej gospodarki oraz wskazanie rozwiązań osłabiających ich negatywny wpływ. Wśród barier, podstawowego znaczenia nabierają ograniczenia hamujące rozwój przedsiębiorczości, tj. skomplikowany i niestabilny system podatkowy, nieprzychylny podejście organów państwowych do obywatela i niesprzyjające rozwojowi biznesu nastawienie społeczne. Rozwój przedsiębiorczości można traktować jako warunek wstępny dla rozwoju innowacyjności. Mimo licznych deklaracji i pewnych pozytywnych działań ze strony rządu, obecnie realizowany w Polsce model rozwoju kieruje gospodarkę i społeczeństwo w przeciwnym kierunku. Polega on na ograniczaniu wolnego rynku, poszerzaniu udziału państwa w gospodarce i zdejmowaniu odpowiedzialność z jednostki. Buduje i utrwala postawy roszczeniowe a tym samym pozbawia społeczeństwo zdolności do konkurowania w globalnej gospodarce. Państwa jest coraz więcej tam gdzie jego obecności jest dyskusyjna, natomiast tam gdzie nie ma go kto zastąpić, można odnieść wrażenie, że państwo abdykowało (wymiar sprawiedliwości, służba zdrowia). W tych warunkach dużego znaczenia nabierają działania polegające na przeciwstawianiu się negatywnym tendencjom upaństwowiania gospodarki poprzez promowanie i tworzenie rozwiązań nastawionych na jednostkę w obrębie administracji i społeczeństwa.

* * *

This paper is aimed at identifying the key cultural and administrative obstacles hindering the development of the Polish economy and recommends solutions reducing their negative influence. The most important barriers are those hindering the development entrepreneurship i.e. the complicated and unstable taxation system, the unfavourable approach of state entities towards the citizen

and society's mind-set, which is unfavourable for business development. The development of entrepreneurship can be treated as the fundamental condition for the development of innovation. The currently realised model of development is moving the economy and society in Poland in the opposite direction. It is based on restricting the free market, the extension of the government in the economy and taking responsibility from individuals. This phenomenon reduces our chances at an improved standard of living in the future and the ability to compete in the global economy. We can see the increasing participation of the state in sectors where its presence is debatable, however where no one can replace it, it seems that government has abdicated (the health care sector, jurisdiction). Under such circumstances it is increasingly important to oppose this negative tendency and promote and create solutions aimed at individuals in administration and society.

JANINA PACH

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Implikacje długu publicznego dla polskiej gospodarki XXI wieku

The implications of public debt for the Polish economy in XXI century

Dług publiczny, będący w dużej mierze konsekwencją deficytów budżetowych jest zjawiskiem dosyć powszechnie występującym na świecie. Wiąże się to z odejściem w polityce budżetowej krajów od fundamentalnej zasady równowagi budżetowej. Jednakże kryzys z 2008 r. potwierdził, iż stanowić może poważne zagrożenie bezpieczeństwa finansowego kraju, jego wzrostu i rozwoju gospodarczego. Wynika to z faktu, iż z długiem publicznym wiążą się koszty jego obsługi oraz szereg ryzyk, takich jak: ryzyko kredytowe, płynności, refinansowania, itp. Referat jest próbą odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- co to jest deficyt budżetowy oraz jak jest jego natura?
- jaka jest istota i źródła długu publicznego?
- jakie są granice długu publicznego w teorii i praktyce gospodarczej?
- kiedy i dlaczego dług publiczny staje się zagrożeniem dla gospodarki kraju?
- jaka jest wielkość i struktura długu publicznego Polski na tle wybranych krajów Unii Europejskiej?
- na czym polega zarządzanie długiem publicznym ?

Odpowiedzi uzyskane na powyższe pytania badawcze pozwolą zdiagnozować konsekwencje długu publicznego dla polskiej gospodarki oraz kierunki jego oddziaływania.

* * *

A public debt, which is largely a consequence of a budget deficit, is a quite common global problem rooted in discontinuation of a balanced budgetary policy, while such balanced budgetary policy should be the fundamental principle governing the process.

The crisis of 2008 confirmed that a budget deficit may be a serious threat to financial security, economic growth and development of countries because of its costs of servicing as well as a number of risks such as a credit risk, liquidity risk, refinancing risk, etc.

The paper addresses the following research questions:

- What is a budget deficit and its nature?
- What is the essence and source of a public debt?
- What are the limits of public debt in the economic theory and practice?
- When and why public debt becomes a threat to the country's economy?
- What is the size and structure of the Polish public debt compared to some European Union countries?
- public debt management mechanism.

Answers to the above-listed questions will be used to diagnose consequences of the public debt for the Polish economy and the directions of its impact.

JACEK PETRYSZYN

Uniwersytet Śląski, Sosnowiec, Polska

Działalność przemysłowa jako wiodąca funkcja wyspecjalizowana miasta

Industrial Activities as the Leading Specialized Function of a City

W opracowaniu zostanie podjęta tematyka zagadnień teoretycznych związanych z działalnością przemysłową oraz rolą przemysłu w rozwoju miast i obszarów zurbanizowanych. Celem rozważań będą zarówno przemiany zachodzące w czasie, związane z kształtowaniem się nowych technologii produkcji o coraz większym stopniu specjalizacji, jak i zmiany przestrzenne w umiejscowieniu zakładów produkcyjnych na obszarze miasta. W krajach rozwiniętych gospodarczo od dłuższego czasu obserwuje się stopniowe przesuwanie lokalizacji nowych inwestycji przemysłowych na obszary peryferyjne miast lub do strefy podmiejskiej. Szczególnie jest to zauważalne w rozległych aglomeracjach wielkomiejskich, a od końca XX wieku także na terenach konurbacji technicznych, wyrosłych na bazie wydobywania surowców mineralnych (np. węgla kamiennego).

Wyspecjalizowana działalność produkcyjna była od wieków jednym z najważniejszych czynników stymulujących rozwój miast, ale nieraz również przyczyną upadku gospodarczego miast i ich wieloletniej stagnacji. W mniejszym stopniu zaznaczał się ten proces w początkowych fazach rozwoju produkcji rzemieślniczej i na progu powszechnej industrializacji. Uległ on nasileniu w okresach XX-wiecznych transformacji gospodarczych i społecznych, towarzyszących wdrażaniu produkcji na wielką skalę i związanych z nimi kryzysami nadmiernej podaży towarów na światowych rynkach. Autor podejmuje próbę opisanego współzależności tych zjawisk oraz wynikających z tego konsekwencji dla obecnej i przyszłej kondycji gospodarczej miast. Współcześnie stawiamy sobie zasadnicze pytanie: Czy przemysł jest potrzebny w mieście? A jeżeli tak, to, w jakim stopniu jest on niezbędny? Jakie branże najkorzystniej jest rozwijać? Gdzie winny być ulokowane zakłady w stosunku do położenia miasta i jego układu przestrzennego?

* * *

The study addresses the issue of industrial activity in the city and the role of the industry in the development of urban area, focused on changes occurring over time, related to the evolution of new production technologies, demonstrating an increasingly high degree of specialization as well as spatial changes in the location of production facilities in urban areas. In the developed countries, new industrial investments are being gradually transferred to the peripheries of cities or their suburban areas. In particular, this has been reported for large urban agglomerations. Today, one can see it happening in the areas of technical conurbations based on mining naturally occurring minerals (e.g. coal).

For centuries, specialized manufacturing activity remained among the most important drivers of urban development. It was also the cause of the economic decline of cities and their long-term stagnation. To a smaller extent, this process occurred at the initial stages of craft production and on the verge of widespread industrialization. It grew more intensive during the socio-economic transformations and launch of large-scale production, which in turn led to a crisis triggered by oversupply of goods on the world markets. The author describes how these phenomena are related and the consequences they have for the present and the future economic condition of cities. The fundamental question for now is whether the industry is needed in a city? And if it is, to what extent is it necessary? What industries are the best to grow? What should be the ideal location of manufacturing and/or industrial plants in the city and its spatial layout?

IVAN PIROZHNIK

Pomeranian University, Slupsk, Poland

Foreign direct investment in transition economies: the regional structure and peculiarities of development in Belarus

A key element of the expanding globalisation process is foreign direct investment (FDI) and the activities of transnational corporations. In the group of countries with transition economies (in accordance with UN statistics, this group includes Russia and other CIS countries, as well as Georgia and South-Eastern Europe), FDI inflows declined by 28% in total – up to \$87 billion USD. In Russia, according to UNCTAD, FDI inflows in 2012 amounted to 51.4 billion USD, which exceeds 2010's level by 18%. There was a significant reduction in FDI in Uzbekistan, Belarus, Moldova, Kyrgyzstan and, as a whole, it decreased by 3.2 times from 13.2 to 4.2 billion USD. The Republic of Belarus, among the Common Economic Space countries, has the least amount of attracted FDI per capita, which amounts to approximately 1 thousand USD/person (in Russia this is approx. 3, and in Kazakhstan about 5,000 USD/person), which is far less than in the neighbouring countries, the new EU members – (Poland – more than 5, Czech Republic – over 12 thousand USD/person).

In Belarus in 2011 there were around 30 branches and representative offices of the largest TNCs included in the top 2000, 55% of which are from EU countries (banking, insurance, tobacco industry, telecommunications, pharmaceuticals), 31% – Russian companies (gas, oil industry, telecommunications, banking). For Belarus the trend of FDI dominance by countries belonging to the Customs Union and the CIS remains.

The inflow of all foreign investment in 2013 to the real sector of the Belarus economy was about 11 billion USD. The main form of direct investments was debt instruments (80.8% of total direct investments). Accrued expenses for goods, work and services in gross receipts of foreign direct investments in 2013 amounted to 8.2 billion USD. During the year 2013, legal entities without departmental affiliation accrued 1.8 billion USD of 2.1 billion USD of total foreign direct investments on a net basis (excluding debt to direct investors for goods, work, services) or 83.3% (in 2012 – 1.2 billion USD or 83.9%). The principal investors in Belarus are Russia, the United Kingdom, Cyprus and Austria. The largest investment projects in recent years are Russia's

stake in the gas transportation company "Beltransgaz" (5 billion USD) and the construction of the Belarusian nuclear power plant financed by a Russian loan (about 10 billion USD). The geography of FDI inflows to the real sector of the Belarus economy reflects the dominance of Minsk, as well as major cities and districts of central and eastern Belarus. In the regional structure of the FDI on a net basis, the share of selected leaders is even more enhanced.

Belarus is conducting an active policy of developing its export potential, promoting investment projects in the CIS countries primarily. Thus, of 871 CIS projects, about 300 are implemented by Belarus (most of them small projects – 293 of them valued at up to 3 million USD).

It should be noted that, according to the International Monetary Fund (IMF), Belarusian accumulated direct investments abroad at the end of 2011 amounted to 290 million USD. That is much less than several countries of the CIS. Such a discrepancy in the amounts results from the fact that significant funds are involved in debt instruments, i.e. the debt of foreign companies to direct investors – Belarusian residents (71.3% of FDI in 2012), and most of it was formed in 2011 amid the economic crisis and the devaluation of the Belarusian Ruble.

DANUTA PIRÓG

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Problematyka rynku pracy w badaniach z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej

The issue of labour market research in the field of socio-economic geography

Szeroko pojęty rynek pracy wraz z mechanizmami jego funkcjonowania był i nadal jest ważnym elementem badań dotyczących przemian strukturalnych w różnych skalach układów przestrzennych. Choć problematyka rynku pracy, rozumiana jako relacja między popytą a popytem, zagadnienia dotyczące zatrudnienia, mechanizmów oraz konsekwencji bezrobocia, stanowią ważny nurt rozważań specjalistów w wielu dyscyplinach naukowych (głównie ekonomistów, socjologów) to geograficzna perspektywa tych badań, wyróżniająca się przestrzennym kontekstem dokonywanych eksploracji, ma doniosłe znaczenie poznawcze i naukowo-badawcze. Rynek pracy jest elementarnym podsystemem terytorialnego systemu społecznego. Uwzględnienie przestrzennego zróżnicowania cech, dynamiki i kierunków wielorakich przemian na rynkach pracy, umożliwia ich pogłębione poznanie, wyjaśnienie oraz formułowanie prognoz w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.

Kluczowym bodźcem do zainteresowania się geografów zagadnieniami pracy w Polsce była dyskusja nad przedmiotem i metodami badań w geografii społecznej oraz włączenie się do geograficznych prac badawczych specjalistów z zakresu socjologii. Od początku lat 90. XX wieku częstsze podejmowanie problematyki rynku pracy w badaniach geograficznych pozostawało w ścisłym związku z procesami transformacji gospodarczej, globalizacji i integracji ze strukturami unijnymi.

Skala i dynamika aktualnych zmian zachodzących na lokalnych, regionalnych i globalnym rynku pracy, jest tak duża, że badania z zakresu przemysłu oraz usług, które nie uwzględniałyby aspektu uwarunkowań i problemów rynku pracy, wydają się uniemożliwiać prowadzenie poprawnej naukowej analizy i formułowania wniosków. Geografowie doskonale rozumieli tę potrzebę, co ujawniło się w wielu naukowych publikacjach.

Celem referatu jest:

- 1) dokonanie przeglądu prac z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej z lat 1945-2013, poświęconych problematyce rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem ewolucji nurtów badawczych jako konsekwencji przemian polityczno-gospodarczych oraz społecznych w Polsce;
- 2) analiza głównych kierunków badawczych w geografii rynku pracy na świecie.

* * *

The labour market, widely perceived not only as spatial differences of the supply and demand of employees, but also as the mechanisms of its functioning, has been and continues to be an important part of research devoted to structural changes in various scales of spatial systems. In spite of the fact that labour market problems, such as the relationship between supply and demand, employment, reasons and consequences of unemployment, are important issues in several scientific disciplines (especially in economy and sociology), the geographical perspective of this research has a crucial cognitive and scientific value. This is because geographers explore these topics in a spatial context. The labour market is an inherent element of a territorial spatial system. Taking into consideration its spatial diversity, dynamics and directions of the changes, the geographical perspective of the research creates an opportunity for deeper recognition, explaining and formulating some predictions both on a local, regional and global scale.

In Poland the main impulse for the increasing interest of geographers in labour market research was both a discussion on the aim and methods in social geography and joining sociologists to geographical surveys. Since the 1990s, more common undertakings on labour market issues by geographers were the result of the processes of transformation, globalisation, and integration with the European Union).

The scale and range of current changes taking place on the local, regional and global labour market is so large that industry and service studies have to take them into consideration. Research in this field, which wouldn't add labour market problems, seems to preclude a proper scientific analysis and formulating conclusions. Geographers have understood this need and it can be seen in several papers.

The purpose of this paper is to:

- 1) Review the scientific papers in the field of socio-economic geography published in the years 1945-2013, which were devoted to labour market problems. The analysis focuses on the evolution of key research streams (as the consequences of political, economic and social changes in Poland).
- 2) Analyse the major research fields in the world's labour geography.

MARCIN POŁOM

Uniwersytet Gdański, Polska

Przestrzenne aspekty produkcji i eksportu autobusów komunikacji miejskiej w Polsce w okresie 1989-2014

The spatial aspects of the production and export of public transport buses in Poland in the years 1989-2014

W Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1949-1991 istniała Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, która zrzeszała państwa socjalistyczne tej części świata. W ramach wewnętrznych uregulowań tej organizacji wytypowano przedsiębiorstwa wiodące w zakresie produkcji taboru dla komunikacji miejskiej. Wśród wielu zakładów produkujących autobusy, tramwaje i trolejbusy większość dostarczała na rzecz rynków lokalnych (w ramach państwa lokalizacji przedsiębiorstwa), tylko nieliczne były znacznie bardziej dotowane i rozwijane i to one zajmowały się dostarczaniem taboru na szerszą skalę – funkcjonował w nich eksport (lecz głównie w ramach RWPG). Wśród takich zakładów znajdowały się m.in. czechosłowacka Škoda, węgierski Ikarus, radziecki ZiU. Po okresie przemian politycznych związanych ze zmianą ustroju państw w Europie Środkowo-Wschodniej nastąpiły znaczne przeobrażenia przemysłu motoryzacyjnego, w tym produkcji taboru komunikacji miejskiej.

W Polsce przed 1989 r. istniały dwie fabryki autobusów (w Sanoku „Autosan” i w Jelczu-Laskowicach „Jelcz”). W tym okresie Polska praktycznie nie eksportowała, lecz nadal importowała autobusy, głównie marki Ikarus, ze względu na niewystarczające moce produkcyjne rodzimych fabryk. Po transformacji ustrojowej rynek producentów taboru komunikacji miejskiej w Polsce przeszedł ogromne przeobrażenia. Głównym czynnikiem zmian były relatywnie niskie koszty produkcji (głównie dzięki niższym płacom niż pracowników w Niemczech) przy zachowaniu jej jakości i terminowości. Powyższe determinanty wpłynęły na podejmowanie decyzji dotyczących przenoszenia produkcji przez wielkie koncerny do krajów Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski. Drugim czynnikiem przeobrażeń był proces prywatyzacyjny polskich fabryk i związany z nim transfer technologii. Ważnym elementem były także inwestycje kapitału prywatnego w zakresie produkcji pojazdów komunikacji miejskiej, które zaowocowały powstaniem nowych zakładów.

Przez ostatnie 25 lat Polska stała się jednym z głównych producentów autobusów w Europie. Systematycznie rósł także eksport pojazdów wytwarzanych w Polsce, przede wszystkim do krajów Europy Zachodniej. W tym okresie swoje fabryki otworzyły takie marki jak MAN (w Sadach k. Poznania), Volvo (we Wrocławiu), Scania oraz Cacciamali na bazie zakładu KPNA (w Słupsku). Uruchomiono od podstaw przedsiębiorstwa produkujące pojazdy pod nowymi markami, w tym Solaris (w Bolechowie k. Poznania), Solbus (w Solcu Kuj.) i AMZ (w Kutnie). Sprywatyzowano państwowe przedsiębiorstwa w Jelczu-Laskowicach i Sanoku.

W artykule przeanalizowano przemiany rynku producentów autobusów w Polsce, zarówno w zakresie lokalizacji jak i wielkości produkcji w ciągu ostatnich 25 lat. Przedstawiono wielkość eksportu w ujęciu przestrzennym dla analizowanego okresu 1989-2014. Zdefiniowano czynniki wpływające na osiągnięcie sukcesu i porażki w zakresie produkcji i eksportu autobusów wśród istniejących producentów.

* * *

The Council for Mutual Economic Assistance operated in Central and Eastern Europe in the years 1949-1991, bringing together the socialist countries of this part of the world. The internal rules of the organisation selected leading companies in the production of rolling stock for public transport. Among the many facilities producing buses, trams and trolleybuses, the majority only supplied local markets (in the country where the given facility was located), only a few were much better financed and developed, and they were engaged in the provision of rolling stock on a larger scale – exporting goods (predominantly to other member states of the Council). These facilities included, among others, Czechoslovakian Skoda, Hungarian Ikarus and Soviet ZiU. Following the period of political transformations associated with the change of the government system in Central and Eastern Europe, the significant transformation of the automotive industry began, including the production of a municipal transport fleet.

In Poland, prior to 1989, there were two bus factories (“Autosan” in Sanok and “Jelcz” in Jelcz-Laskowice). After the political transformation, the market for rolling stock producers in Poland under-went a tremendous change. The key factors of change were relatively low production costs (mainly due to lower wages than those of workers in Germany) while maintaining quality and timeliness. These determinants influenced the decision on the transfer of production by large corporations to the countries of Central and Eastern Europe, including Poland. The second factor of this transformation was the privatisation process in Polish factories and its related technology transfer. Another important

element was the investment of private capital in the production of transport vehicles, which resulted in the creation of new production sites.

Over the last 25 years Poland has become one of the major bus manufacturers in Europe. During this period, foreign brands opened new factories and Polish companies began producing vehicles under new brands. Companies in Jelcz-Laskowice and Sanok underwent privatisation.

The article analyses the transformation of the market of bus manufacturers in Poland, both in terms of location and volume of production, for the last 25 years. It also shows the export volume in spatial terms for the analysed period of 1989-2014. Moreover, it defines factors for success and failure in the production and export of buses among existing producers.

MARCIN POPIEL

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

Znaczenie zrównoważonej turystyki w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu na przykładzie Chorwacji

The importance of sustainable tourism in the socio-economic development of the region on the example of Croatia

Turystyka jest jedną z największych i jednocześnie najszybciej rozwijających się branż na świecie. Każdego roku miliony osób na całej planecie biorą udział w akcie podróżowania. Kiedy przyjeżdżają do danego regionu, destynacji turystycznej mają oni spory wpływ na lokalną społeczność, środowisko naturalne, zagospodarowanie przestrzenne i in. Ponadto w wielu regionach turystyka stanowi główne źródło rozwoju gospodarczego. Jednakże często interesy sektora turystycznego i lokalnej gospodarki oraz środowiska są sprzeczne. Rozwój turystyki w wielu przypadkach może powodować wiele pozytywnych zmian, jak choćby podniesienie standardu życia mieszkańców, napływ kapitału, aczkolwiek – jak często bywa – za tym dobrym wpływem stoi też szereg negatywnych zmian. W szczególności są one widzialne w zanieczyszczeniu środowiska, jego nadmiernej eksploatacji, braku poszanowania kultury regionu, historii jak choćby na przykładzie nieprzemyślanego zagospodarowania przestrzennego i budowy "drugich domów" przy zabytkach albo na unikatowych terenach zielonych. Dotychczas rozwój turystyki opierał się na spełnianiu aspiracji przedsiębiorców czy turystów, ich wygodzie oraz interesie bez przejmowania się o zachowanie zasobów naturalnych czy dbanie o lokalną społeczność. Obecnie kluczowe znaczenie dla skutecznego zarządzania i pozycjonowania poszczególnych gałęzi gospodarki, zwłaszcza turystyki, ma zrównoważony rozwój. Turystyka również może być zrównoważona jeżeli jej rozwój zaspokaja potrzeby zarówno turystów, jak i lokalnych mieszkańców, przy jednoczesnym zachowaniu i ochronie zasobów materialnych i niematerialnych.

Celem niniejszego artykułu jest cel poznawczy czyli prezentacja zasad zrównoważonego rozwoju na przykładzie sektora turystycznego w Chorwacji. Przedmiotem badania jest analiza pozytywnego, jak i negatywnego wpływu

turystyki na destynację turystyczną, lokalną społeczność, środowisko czy gospodarkę. Autor pragnie wykazać, iż poprzez wprowadzanie modelu zrównoważonego rozwoju turystyki można uzyskać wzrost społeczno-gospodarczy oraz ogólną stabilność i równowagę regionu.

* * *

Tourism is one of the largest and simultaneously the most rapidly expanding industries in the world. Every year, millions of people across the planet are involved in the act of travelling. When vast numbers of tourists travel to a particular location, a tourist destination, they have a considerable impact on the local community and environment, spatial planning and more. Moreover, in many regions, tourism is a major source of economic development. However, often the interests of the tourism sector and the local economy are incompatible with those of the environment. The development of tourism in many cases can cause many positive changes, such as raising the standard of living, the inflow of capital, although – as often happens – along with numerous positive changes, the development of tourism can cause a series of negative changes. These are visible, in particular, in air pollution, the overexploitation of the environment, the lack of respect for a region's culture and history, such as non-planned activities and building “second homes” near monuments or on a unique green area. So far, the development of tourism was based on meeting the aspirations of entrepreneurs and tourists, their convenience and interest, without caring about the interests of conserving natural resources or caring for the local community. At present, what is crucial for the successful management and also for the market positioning of each particular branch of the economy, especially tourism, is sustainable development. Tourism can also be sustainable if the development meets the needs of both tourists and local residents, whilst preserving and protecting both tangible and intangible assets.

The aim of this article is the presentation of the principles of sustainable development based on the example of the tourism sector in Croatia. The objective of this study is to analyse the positive and negative impact of tourism on tourist destinations, the local community, the environment and the economy. The author wishes to demonstrate that, by introducing a model of sustainable tourism development, it is possible to achieve an increase in socio-economic growth, as well as overall sustainability and balance in the region.

ALEKSANDRA PTASZNIK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym Kryspinowa w latach 2004-2014 oczami jego mieszkańców

Changes in the spatial management of Kryspinów from 2004 to 2014 in the eyes of its residents

Kryspinów jest jedną z wsi leżących w gminie Liszki (województwo małopolskie, powiat krakowski). Jego wschodnia granica oddziela wieś od miasta Krakowa. Mylnie uważa się, że na terenie Kryspinowa znajdują się dwa duże zbiorniki wodne o charakterze rekreacyjnym – Zalew Na Piaskach oraz Zalew Budzyński (w rzeczywistości położone są one w Budzynie i Cholerzynie). Aktualnie liczba ludności zbliża się do 1500 mieszkańców (w 2007 roku były to 1383 osoby).

Ze względu na położenie (bliskie sąsiedztwo Krakowa, lotniska w Balicach, zjazdu z autostrady A4), na Kryspinów oddziałują silne procesy urbanizacyjne, stwarzające szansę rozwoju gospodarczego. W latach 2004-2014 na terenie miejscowości powstało wiele nowych inwestycji o zróżnicowanym charakterze – przebudowano skrzyżowanie znajdujące się w centrum wsi, wybudowano bądź rozbudowano szereg sklepów oraz punktów usługowych, stworzono pierwsze osiedle domów jednorodzinnych.

Na potrzeby niniejszego referatu – by sprawdzić jak w oczach mieszkańców Kryspinowa przedstawia się zagospodarowanie przestrzenne wsi – wykorzystuję wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców wsi w maju 2014 roku. Próba obejmowała 50 mieszkańców, którzy odpowiadali na pytania dotyczące m.in. oceny aktualnego stanu zagospodarowania wsi pod kątem estetyki zabudowy, rozwoju infrastruktury, atrakcyjności krajobrazowej, dostępności usług i terenów rekreacyjnych; oceny poszczególnych inwestycji, które w latach 2004-2014 pojawiły się we wsi, a także oceny atrakcyjności Kryspinowa jako miejsca zamieszkania. Ankieta sprawdzała również kierunek rozwoju Kryspinowa, który najchętniej obraliby mieszkańcy oraz ich świadomość na temat możliwości wpływu na zagospodarowanie przestrzenne wsi.

W oparciu o uzyskane w ankiecie wyniki staram się odpowiedzieć na pytanie jak w ciągu dziesięciu lat (2004-2014) zmieniał się Kryspinów pod kątem

zagospodarowania przestrzennego. Czy jego mieszkańcy są z tych zmian zadowoleni? Jakich nowych inwestycji oczekują w miejscowości najbardziej? Oraz czy wśród mieszkańców również zauważalne są wpływy Krakowa?

* * *

Kryspinów is one of the villages located in the commune of Liszki (Małopolskie Region, Krakow district). Its eastern borders boundary separates the village from the city of Krakow. It is believed that there are two large man-made lakes in Kryspinów - Zalew Na Piaskach and Zalew Budzyński [Na Piaskach and Budzyński reservoirs] but, actually, both are located in in the village of Budzyń and Cholerzyn). Currently, Kryspinów has nearly 1,500 inhabitants (against 1,383 in 2007).

Because of its location (proximity to Krakow, Balice Airport, the A4 highway), one may see a strong influence of urbanization processes on Kryspinów, presenting an opportunity for the economic development. From 2004 to 2014, a number of new investment projects of various were completed in the village, including a reconstruction of the intersection in the centre of the village, building or expanding shops and service points, the first residential quarter of single-family houses was erected.

For the purposes of this paper, in order to establish the local opinion on the spatial management of the village, I use results of a survey run in May 2014 in Kryspinów on a sample of 50 residents who responded to questions concerning, inter alia, assessment of the current state of development of the village in terms of its aesthetics, infrastructural development, attractiveness of the landscape, availability of services and recreational areas; evaluation of investment projects completed in the village from 2004 to 2014 as well as the assessment of Kryspinów's attractiveness as a place to live. The survey also analysed possible directions Kryspinów's development most preferred by its residents and their awareness of the opportunities to influence the spatial management of the village.

On the basis of the survey results, the paper is trying to answer the question about spatial development-related changes in Kryspinów which occurred in the last 10 years (2004-2014), satisfaction that the local residents drawn from these changes, the most desired new investment projects in the village and the influence that the proximity of Krakow makes on local residents.

TOMASZ RACHWAŁ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Problematyka badawcza przemian strukturalnych przemysłu Polski w okresie transformacji gospodarczej w polskiej geografii przemysłu

Structural changes of Polish industry during the economic transformation – research-related issues in the Polish industrial geography

Procesy transformacji gospodarczej w Polsce, zachodzące w warunkach globalizacji gospodarki światowej i integracji europejskiej, a w ostatnich latach także recesji gospodarki światowej, wpływają na przemiany uprzednio wykształconych struktur społeczno-gospodarczych, w tym struktur przestrzennych przemysłu. Przemiany te, prowadzące do dostosowania się tych struktur do zmieniających się zasad gospodarowania, zachodzą pod wpływem impulsów z otoczenia międzynarodowego związanych z budową gospodarki opartej na wiedzy i przechodzenia od fazy industrialnej i postindustrialnej do fazy informacyjnej rozwoju cywilizacyjnego. Ich efektem są zmiany w sektorowej strukturze gospodarki, w której działalność przemysłowa, będąca podstawową bazą ekonomiczną w fazie industrialnej, ustępuje działalności usługowej, w szczególności działalności związanej z usługami finansowymi, edukacją, nauką i pracami badawczo-rozwojowymi. Należy jednak podkreślić, że to zmniejszenie się roli przemysłu na rzecz usług dotyczy głównie aktywizacji zasobów pracy, a nie jego znaczenia w rozwoju cywilizacyjnym. Konsekwencją tego procesu jest zmiana dotychczasowych struktur przestrzennych i branżowych przemysłu oraz jego funkcji w rozwoju gospodarczym układów przestrzennych różnej skali, od układów lokalnych, przez regionalne po krajowe i międzynarodowe.

Te ważne problemy przekształceń struktur przestrzennych przemysłu w okresie transformacji gospodarczej i budowy gospodarki opartej na wiedzy stały się przedmiotem zainteresowania wielu badaczy, przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, w tym także geografów ekonomicznych. Szczególną rolę odegrały tu prace podejmowane na gruncie geografii przemysłu, która w okresie dynamicznych przemian roli działalności przemysłowej w gospodarce, kierun-

ków polityki przemysłowej, a także zmian w zakresie dostępności do danych o działalności produkcyjnej, musiała dokonać analizy swojego dotychczasowego dorobku i podjąć nowe zagadnienia badawcze, zgodnie z pojawiającymi się wyzwaniem, zarówno od strony metodologicznej jak i ze strony praktyki gospodarczej. Wszak badania te zawsze służyły nie tylko celom teoretyczno-poznawczym, ale także aplikacyjnym, wspierając formułowanie celów strategicznych w zakresie kierunków transformacji gospodarczej oraz zmian polityki przemysłowej.

Celem podjętej pracy badawczej jest więc próba uchwycenia zmian w zakresie zainteresowań naukowych polskich geografów przemysłu, określenie głównych pól badawczych i związanych z nimi ważniejszych osiągnięć, zarówno poznawczych jak i w zakresie zastosowania nowych metod badań przemian strukturalnych przemysłu. Zmierzać się będzie do odpowiedzi na pytanie, na ile podejmowana nowa problematyka badawcza na gruncie geografii przemysłu wpisuje się w aktualne priorytety badawcze i aplikacyjne polskiej nauki i nawiązuje do problematyki podejmowanej w geografii światowej. Przedmiotem analizy krytycznej literatury są prace publikowane przez przedstawicieli ośrodków geograficznych w Polsce. Dorobek ten w znacznym stopniu prezentowany był na organizowanych corocznie w Krakowie konferencjach z zakresu geografii przemysłu oraz publikowany, szczególnie w ostatnich 15 latach, w „Pracach Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, a także innych wiodących czasopismach i seriach wydawniczych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Analiza prac podejmowanych na gruncie polskiej geografii przemysłu wskazuje na wyraźną ewolucję zainteresowań badawczych, nawiązująca do etapów transformacji gospodarczej, przy utrzymaniu zainteresowania problematyką będącą od wielu lat przedmiotem badań geografii przemysłu, np. w zakresie teorii i czynników lokalizacji. Na kierunki badawcze wpłynęły także impulsy z otoczenia międzynarodowego, czego przejawem były podejmowane nowe prace badawcze nawiązujące do trendów i priorytetów badawczych w innych krajach. Polscy geografowie przemysłu włączają się więc także w dyskusję w zakresie przemian i megatrendów przemysłu światowego, aczkolwiek warto podkreślić, że prezentowany dorobek na gruncie światowej geografii w czasopismach zagranicznych w dużej mierze dotyczył problemów przemian przemysłu w Polsce i innych krajów transformujących swoje gospodarki, głównie z Europy Środkowo-Wschodniej. Widoczny jest więc duży wkład polskich geografów do geografii światowej w zakresie poznania mechanizmów przemian sektora przemysłowego w warunkach przejścia od gospodarki centralnie sterowanej do gospodarki rynkowej. Należy również zwrócić uwagę, że na zainteresowanie badaniami w zakresie geografii przemysłu oraz zakres i kierunek podejmowanych prac duży wpływ miały zmiany w dostępności do statystyki przemysłowej, szczególnie ograniczenia w zakresie dostępności do jednostkowych

danych o funkcjonowaniu poszczególnych przedsiębiorstw przemysłowych. W oparciu o analizę dotychczasowych prac podjęto próbę zarysowania nowych wyzwań i możliwych kierunków badań, które mogłyby być podjęte przez geografów przemysłu.

* * *

The process of the economic transformation in Poland was occurring in the conditions of globalised world economy and European integration and, recently, also the economic recession of the global economy, affect changes of previously formed social and economic structures, including spatial structures of the industry. The changes, leading to adopting the structures to the changing business management principles are triggered by impulses from the international environment, related to building knowledge-based economy and moving from the industrial and post-industrial phase to the information phase of civilisation development. They bring about changes in the sectoral structure of the economy, where industrial activity, which is the core economic base during the industrial phase, gives precedence to the service business, in particular to financial, education, learning and R&D work-related service. However, note that the growing importance of services at the sake of the importance of the industry is chiefly related to the activation of labour resources and not to its importance in the development of civilisation. In consequence, the process results in transformation of the existing spatial and sectoral structures of the industry and of its function in the economic development of spatial systems of a different scale, from local through regional to the national and international systems.

These important issues related to transforming spatial structures of the industry during the period of the economic transformation and building a knowledge-based economy attracted interest of many researchers, representatives of different scientific disciplines, including economic geographers. Works in the field of industrial geography played a special role here. In the period of rapid changes in the role of the industrial activity in the economy, directions of industrial policy and changes in accessing data on production, geography of industry had to analyse its achievements and face new research issues responding to the emerging challenges, both in terms of methodology and the economic practice. It is a fact that the research has been always used for theoretical and cognitive purposes but also applied in practice, as it supported formulation of strategic goals set when defining directions of the economic transformations and changes in the industrial policy.

In the light of the above, the research work is aimed at attempting to grasp the changes in scientific interest of the Polish geographers of industry, defining the main fields of research and key achievements related to these fields, both

cognitive and those related to application of new methods analysing structural transformations of the industry. An attempt will be made to answer to what extent the new research issues tackled in the field of industrial geography fits into the current research and application priorities of the Polish science and relates to issues tackled in the global geography. A critical analysis of the literature focuses on works published by representatives of geographic studies in Poland. To the large extent, the achievements were presented at the annual conferences on the geography of industry in Krakow and published, in particular in the last 15 years, in the “Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society” [“Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”] journal and other leading journals and publishing series, both national and foreign. The analysis of works based on the Polish industrial geography indicates an obvious evolution of research interest, referring to stages of the economic transformation while maintaining the interest in the issues which have been for years analysed by researchers in the field of industrial geography e.g. in terms of location theory and factors. In addition, research directions are affected by impulses from the international environment, as evidenced by new research works related to the research trends and priorities in other countries. The above shows that Polish industrial geographers also join the debate on transformations and megatrends of the global industry; however, note that their works presented in international or foreign journals to the world geography forum largely focused on industrial transformations in Poland and other countries transforming their economies, mainly from CEE. The above evidences a major contribution of Polish geographers to the world geography when it comes to learning about the mechanisms in the transformation of the industrial sector when moving from the centrally controlled economy to the market economy. In addition note that the interest in research in the field of industrial geography as well as the scope and direction of the works resulted from changes in the accessibility of industrial statistics, in particular, limitations in accessing unit data on performance of industrial enterprises. Based on the analysis of works made so far, an attempt was made to indicate new challenges and possible research directions which could be followed by industrial geographers.

PIOTR RAŻNIAK, SŁAWOMIR DOROCKI, ANNA WINIARCZYK-
RAŻNIAK, MONIKA PŁAZIAK, ANNA IRENA SZYMAŃSKA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Lokalizacja siedzib korporacji jako czynnik potencjału i stabilności rozwojowej miast, na przykładzie Europy Środkowo-Wschodniej

Corporations headquarters location as a factor of potential and stability of cities development: the example of Central and Eastern Europe

Funkcje dużych korporacji są ważnym tematem w badaniu miast jako światowych ośrodków kontroli i dowodzenia (*command and control*). Koncepcja ta staje się kluczowym aspektem do zrozumienia miast w procesach globalizacji. Wydaje się, iż badania lokalizacji siedzib największych firm światowych ukazują specyficzną siłę miasta pod kątem jego funkcji kontroli i dowodzenia.

W niniejszym opracowaniu wzięto pod uwagę najważniejsze firmy posiadające siedzibę zarządu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Autorzy starają się odpowiedzieć na pytanie jak zmieni się pozycja miasta w momencie globalnego kryzysu dominującego sektora w danym ośrodku. Kryzys jest tutaj rozumiany jako spadek wyników finansowych firm danego sektora, przez który korporacje należące do niego znacznie tracą na znaczeniu. Do tego celu utworzono wskaźnik, który ukazuje pozycję miasta względem wartości poszczególnych siedzib zarządów wg sektorów oraz stabilność ich pozycji po usunięciu najważniejszego sektora. W ten sposób otrzymano informację nie tylko o potencjale ośrodka, ale też jego kompleksowym rozwoju lub też silnej specjalizacji.

* * *

The operations of large corporations are an important issue in the study of cities as centres of command and control. This concept is a key aspect to understanding cities in the globalisation process. It seems that the location of the headquarters of the world's largest companies shows the specific strength of the city in terms of its command and control functions.

This study takes into account the most important companies having their headquarters in Central and Eastern Europe. The authors attempt to answer the question of how the position of the city will change when its dominating sector experiences deep crisis. The crisis here is understood as the decline in the financial results of companies in a given sector, through which corporations belonging to it suffer a serious loss in significance. To this end, an index has been created, which shows the city's position relative to the value of each registered head office according to sector, and the stability of their position following the removal of the most important sector. Thus we have information not only about the potential of the city but also about its comprehensive development or strong specialisation.

RENATA RETTINGER, MACIEJ KUKLA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Dywersyfikacja produktu turystycznego a zmiany układów przestrzennych zagospodarowania turystycznego na przykładzie Malty

Diversification of tourist product vs. changes in the spatial systems of tourist development on the example of Malta

Współcześnie turystyka stała się dla wielu obszarów wiodącym sektorem gospodarki. Jest ona szansą na aktywizację zawodową ludności, zwiększenie dochodów oraz intensyfikację zagospodarowania infrastrukturalnego. W przypadku regionów turystycznych, które wyspecjalizowały się w turystyce wypoczynkowej, pojawia się ważne pytanie dotyczące dalszych tendencji rozwojowych, które zapewnią podtrzymywalność lokalnego rozwoju turystyki. Jednym ze sposobów na utrzymanie lub zwiększenie znaczenia turystyki jest dywersyfikacja produktu w oparciu o nowe rodzaje ruchu turystycznego. Konsekwencją tych działań są zmiany w strukturze i typach zagospodarowania turystycznego, które stwarzają możliwości pozyskiwania nowych klientów. Jednym z głównych celów opracowania jest analiza zmian wielkości i przestrzennego zróżnicowania zagospodarowania turystycznego, a w szczególności bazy towarzyszącej na Malcie pod wpływem rozwoju turystyki kwalifikowanej. Malta dysponuje atrakcyjnymi warunkami do rozwoju turystyki wypoczynkowej (malownicze plaże, ciepłe, czyste wody morskie), kulturowej (megalityczne kompleksy świątynne, historyczne miasta) oraz lingwistycznej (nauka języka angielskiego). W porównaniu do lat 80. XX w. ruch turystyczny wzrósł o ponad połowę, jest to m.in. wynikiem dywersyfikacji produktu turystycznego poprzez wprowadzenie turystyki kwalifikowanej (diving, climbing, caving, golf). W opracowaniu podjęto próbę konfrontacji kierunku zmian w zagospodarowaniu turystycznym z istniejącymi teoriami dotyczącymi ich lokalizacji. Jednym z ważniejszych zagadnień jest określenie wpływu nowych kierunków rozwojowych turystyki w regionach wypoczynkowych na proces dalszej koncentracji lub też dekoncentracji infrastruktury turystycznej. W opracowaniu zawarto analizę przestrzenną ostatnich oraz planowanych inwestycji w zakresie obiektów bazy towarzyszącej, w kon-

tekście istniejących regionów turystycznych i obszarów peryferyjnych. Problem ten został także przedstawiony w aspekcie oczekiwań potencjalnych klientów dotyczących wypoczynku w obszarach silnie lub niewiele przekształconych przez turystykę. Dodatkowo w opracowaniu podjęto próbę usystematyzowania pojęć turystyka kwalifikowana i sportowa, ponieważ w większości opracowań dotyczących strategii rozwoju turystyki na Malcie używa się określenia turystyka sportowa jako forma dywersyfikująca produkt turystyczny.

* * *

At present, tourism has become the leading sector in many geographical location. It offers the opportunity to activate the local labour force, increase income of the local population and intensify industrial development. In case of tourist regions which specialise in recreation tourism, an important question emerges about the future development trends ensuring sustainability of the local tourist development. A well-proven method to maintain or increase the importance of tourism is to diversify the product based on new types of tourist traffic. Such activities result in changes in the tourist development structures and types, which create opportunities of acquiring new clients. The study has been also aimed at analysing changes in the size and spatial differentiation of tourist development and, in particular, the accompanying tourist base in Malta, resulting from development of qualified tourism. Malta offers attractive conditions for developing recreation tourism (picturesque beaches, clean and warm sea), cultural tourism (megalithic temple complexes, historical cities) and linguistic tourism (language courses). When compared to 1980s, a 50% growth in the tourist traffic has been reported, also in consequence of a diversified tourist product through introduction of qualified tourism (diving, climbing, caving golf). The study attempts at confronting directions in the tourist development with the existing theories of their location. It is important to determine the impact of new development conditions of tourism in recreation regions on the process of further continuation or deconcentration of tourist infrastructure. The paper contains a spatial analysis of the most recent and planned investment into auxiliary tourist facilities in the context of the existing tourist regions and peripheral areas. The problem was also presented in the context of expectations that potential tourists have about their recreation in areas slightly or not transformed by the tourist industry. In addition, the study attempts to systemise the concept of the qualified and sport tourism as, in most studies devoted to the strategy of tourism development in Malta, the term "sport tourism" is used to diversify the tourist product.

MACIEJ SMĘTKOWSKI

EUROREG, Uniwersytet Warszawski, Polska

Zróżnicowania i dynamika rozwoju regionów Europy Środkowo-Wschodniej w okresie prosperity i kryzysu

Differentiation and dynamics of regional development in Central and Eastern European Countries in the period of prosperity and austerity

Celem referatu jest ukazanie skali zróżnicowań regionalnych oraz dynamiki rozwoju regionów krajów Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW). W referacie podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze a) czy rozwój regionalny krajów EŚW jest zgodny z hipotezą J. Williamsona dotyczącej zależności między poziomem dochodu krajowego a skalą regionalnych zróżnicowań, b) jakie są główne przyczyny zmiany skali zróżnicowań regionalnych w ujęciu przestrzennym oraz c) jak kryzys gospodarczy wpłynął na dynamikę rozwoju regionów. Badania empiryczne pokazały spadek tempa dywergencji regionalnej wraz ze wzrostem poziomu dochodów w poszczególnych krajach. Następowало to w warunkach dość wyraźnej petryfikacji regionalnej struktury gospodarczej – zwłaszcza po wyłączeniu z analiz regionów stołecznych - co może wskazywać na zbilansowanie procesów rozprzestrzeniania i wymywania w warunkach prosperity gospodarczej – zwłaszcza w latach 2004-2008. Natomiast pierwsza faza kryzysu gospodarczego miała w wymiarze przestrzennym dość mozaikowy charakter, ale z uwagi na jego mniejsze przejawy w regionach stołecznych nie należy oczekiwać, żeby w jego efekcie nastąpiła wyraźna zmiana struktur przestrzennych ukształtowanych w procesie długiego trwania.

* * *

The aim of this paper is to demonstrate the scale of regional disparities and the dynamics of regional development in Central and Eastern European Countries (CEECs). The paper attempts to answer the following research questions: a) is the regional development of the CEE countries compatible with the Williamson hypothesis concerning the relationship between the level of

national income and the extent of regional disparities, b) what are the main reasons for changing the scale of regional differences, and c) how the economic crisis has affected the dynamics of regional development. Empirical studies have shown a decrease in the rate of regional divergence with increasing income levels in different countries. This occurred under the conditions of petrification of regional economic structure – especially after excluding capital city regions from the analysis – which may indicate a balance between spread and backwash effects in the period of economic prosperity – especially in the years 2004-2008. The outcome of the first phase of the economic crisis was quite patchy regarding the regional development pattern but, due to its smaller manifestations in capital regions, is not expected to observe a distinct change in spatial structures formed in the process of long duration.

OKSANA SMYK

Chernivtsi National University, Ukraine

The current state of the sanatorium-resort complex development in the Carpathian Region, Ukraine

The sanatorium-resort complex is the main factor of tourism infrastructure development, which plays an important role in the tourism market. The modern sanatorium-resort sector is a significant element of the tourism business and an integral part of the development of the international and interregional connections of the region in different fields of the economy. The sanatorium complex of the Carpathian region is rather well developed and generally satisfies the demands of tourists.

The treatment and therapy of people is an important social task. The sanatorium-resort sector is mainly developed in places featuring a favourable concentration of recreational resources, the treatment and rehabilitation properties of which have territorial peculiarities. It determines the specialisation of sanatorium-resort regions regarding certain types of therapeutic or recreational services.

The sanatorium-resort sector includes medical and prophylactic institutions such as sanatoriums and boarding houses with treatments, which provide medical services using, as a rule, the healing properties of natural resources. Furthermore, the sanatorium-resort sector includes houses, boarding houses and other public recreational establishments dedicated solely to recreation. Sanatoriums and boarding houses with treatments are establishments, which temporarily provide what is known as rehabilitative (restorative) treatments. These establishments possess all the necessary equipment and widely use the healing properties of existing natural resources for treatment.

The Carpathian region possesses great recreational potential, the effective use of which could better satisfy the public's needs in treatment and recreation, as well as bring real economic benefits.

The sanatorium-resort sector is one of the important constituents of the health care system, and plays a leading role in the shaping and preservation of national health. In the process of the free market economy, the sanatorium-resort sphere must take one of the leading places in the structure of the regional economic complex. The regional development strategy must be formed taking into due account the results of the multifaceted analysis of the region's

development, and the assessment of the preconditions and factors stipulating the recreational complex development.

The network of sanatorium-resort establishments in the Carpathian region numbered 91 units (50 in the L'viv region, 14 in the Ivano-Frankivsk region, 22 in the Transcarpathian region and five in the Chernivtsi region). The number of patients staying in the sanatorium-resort and sanative institutions of the Carpathian region as of 2013 was 352.2 thousand people (232,300 in the L'viv region, 35,100 in the Ivano-Frankivsk region, 82,200 in the Transcarpathian region, and 2,600 in the Chernivtsi region).

The most popular sanatoriums and boarding houses in the Carpathian region are the following: "Morshyn", "Truskavets", "Nemyriv", "Skhidnytsia", "Yavoriv" (L'viv Oblast), "Brusnytsia", "Green Hills", "Krasnoyilsk" (Chernivtsi Oblast), "Carpathian Stars", "Dolyna", "Vorokhta", "Tatariv" (Ivano-Frankivsk Oblast), "Khust", "Solotvyno", "Girska Tysa", "Beregovo", "Shaian" (Transcarpathian Oblast), and so forth.

The most constraining force for consumers of the sanatorium-resort product are excessive prices. So far the rise in prices is leading to the decrease in sanatorium occupancy, but in most cases it does not influence the improvement of the basic infrastructure or the quality of the services. The existing net of specialised sanatoriums is a highly valuable national heritage and must be preserved and raised to the international standard.

Thus, the operation of the previously mentioned institutions cannot be denominated as effective for a number of reasons that make the branch non-competitive. That is why, today, we have the objective necessity to change our management priorities and raise this sector to meet European standards, which requires the participation of the State.

ANDRZEJ SOKOŁOWSKI
MAŁGORZATA MARKOWSKA
MAREK SOBOLEWSKI
DANUTA STRAHL

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska

Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Polska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Polska

Dynamiczna klasyfikacja regionów UE ze względu na strukturę rynku pracy

The dynamic classification of EU regions with respect to the structure of the labour market

W pracy zaprezentowano wyniki dynamicznej klasyfikacji regionów Unii Europejskiej szczebla NUTS 2 ze względu na strukturę zatrudnionych w trzech podstawowych sektorach gospodarki: rolnictwo, przemysł i usługi. Okres analizy obejmuje lata 2000-2012. W 2008 roku Europejska Klasyfikacja Działalności Gospodarczej została uaktualniona i zmieniona i dla tego roku istnieją dwa zestawy danych. Wykorzystano je do oszacowania równań regresji, które w dalszej kolejności posłużyły do przeliczenia danych dla lat 2000-2007 na system uaktualniony. Podstawowa metoda badawcza to dynamiczna analiza skupień, w której przedmiotem grupowania są objekto-okresy. To podejście umożliwia śledzenie zmian zarówno w czasie jak i w przestrzeni oraz pozwala na zidentyfikowanie typowych struktur zatrudnienia. Istotna zmiana struktury zatrudnienia w regionie skutkuje przemieszczeniem się tego regionu do innej klasy. Wyniki mogą być analizowane na poziomie regionów, jak i na poziomie państw. W ramach analizy skupień liczba grup jest identyfikowana poprzez ocenę dendrogramu uzyskanego metodą Warda, natomiast ostateczny podział dokonywany jest metodą k-średnich. Oceniana jest też stabilność grup i ich zdolność przyciągania innych regionów.

* * *

This paper presents the dynamic classification of European Union NUTS 2 regions with respect to the structure of the labour market. The analysis covers the period from 2000 to 2012. In 2008 the European Classification of Economic Activities was changed and revised and, for that year, two sets of data are available. They constituted the information base for the regression models used later to recalculate data from 2000 to 2007 and homogenise it to the current system. Dynamic cluster analysis is the basic method used throughout this research. Spatio-temporal units are treated as subjects for classification (operational taxonomic units). This approach makes it possible to track changes both in time and geographical space, as well as to identify typical labour market structures. A change in labour market structure is considered significant if a region is changing its group membership. The number of clusters is identified by the analysis of Ward's method dendrogram and final partition is obtained by use of the k-means method. Finally, the stability and attractiveness of clusters is evaluated.

TADEUSZ STRYJAKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Polska

Z biegiem lat, z biegiem dni... Stare i nowe w geografii ekonomicznej

As time goes by ... The old and the new in economic geography

Każdy jubileusz jest dobrą okazją do retrospekcji. Dotyczy to również 30. Konferencji organizowanej w Krakowie przez Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a później Akademii Pedagogicznej i Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w ramach cyklu obejmującego problematykę przemian strukturalnych przemysłu (później również usług) w układach przestrzennych.

Zgodnie z założeniem konferencji, celem referatu jest próba syntetycznego przedstawienia ewolucji dorobku geografii przemysłu i usług (a szerzej – geografii ekonomicznej) oraz dyskusji na temat zmieniających się czynników, wyzwań i kierunków rozwoju tej dyscypliny. Przedmiotem szczególnego zainteresowania jest chęć odpowiedzi na pytanie, jaka problematyka badawcza cechuje się „długim trwaniem”, jaka zanikła lub zanika, a jaka po okresie regresu wchodzi na nową ścieżkę rozwoju.

Rozwój każdej dyscypliny naukowej związany jest z jednej strony z jej wewnętrznym dynamizmem, z drugiej strony – ze zmianami uwarunkowań zewnętrznych. Wśród tych ostatnich szczególnie wpływ na geografję ekonomiczną wywarły procesy globalizacji oraz przemiany strukturalne gospodarki, m.in. jej serwicyzacja (tercjaryzacja), rozwój sektora ICT i kształtowanie się gospodarki opartej na wiedzy (GOW). W regionie Europy Środkowo-Wschodniej na te procesy globalne nałożyły się konsekwencje transformacji, będącej następstwem zmiany systemu gospodarowania. W referacie podejmuje się próbę powiązania ścieżki rozwoju geografii ekonomicznej z zarysowanymi powyżej megatrendami. Obok refleksji o charakterze ogólnym, dyskutowanych jest również wiele zagadnień szczegółowych, takich jak: zmieniające się miejsce geografii ekonomicznej w systemie nauk, znaczenie tzw. nowej geografii ekonomicznej, konsekwencje „zwrotu ku wymiarowi przestrzennemu” (*spatial turn*) w ekonomii, ewolucja teorii i praktyki lokalizacji działalności gospodarczej (w tym dawny

i współczesny kontekst lokalizacyjnego czynnika aglomeracji) oraz form przestrzennej organizacji działalności gospodarczej.

* * *

Each jubilee is a good occasion for retrospection. This also holds for the 30th conference taking place in Kraków as part of a cycle devoted to structural changes in industry (later also in services) in a spatial approach. It has been organised by the Institute of Geography of the Higher Pedagogical School, later renamed the Pedagogical Academy, and finally the Pedagogical University of Cracow.

In accordance with the assumption of the conference, this paper seeks to give a synthetic presentation of the evolution of the output of industrial and service geography (or more broadly, economic geography) and to discuss the changing factors, challenges and directions of development of this discipline. The question of special interest is which research problems display durability, which have disappeared or are in the process of disappearing, and which have entered a new developmental path after a period of regression.

The development of each scientific discipline is connected, on the one hand, with its inner dynamics, and on the other, with changing external conditions. Among the latter, those that have influenced economic geography especially strongly are globalisation processes and structural changes in the economy, including its tertiarisation, the development of the ICT sector, and the emergence of a knowledge-based economy. In Central and Eastern Europe, these global processes have co-occurred with the consequences of the transformation resulting from the change in the economic system in this part of the world in the 1990s. This paper attempts to connect the development path of economic geography with the mega-trends outlined above. Apart from reflections of a general nature, it also offers a discussion on many specific issues, such as the changing role of economic geography in the system of sciences, the significance of the so-called new economic geography, consequences of the “spatial turn” in economy, the evolution of the theory and practice of the location of economic activity (including the old and the present-day context of the locational agglomeration factor), as well as forms of spatial organisation of economic activity.

NATALIA M. SYSSOEVA
Irkutsk Scientific Center, Russia

The embeddedness of industry and services as a concept of regional development

The analysis of the driving force in regional development is traditionally based on the study of the specialised branches of industry that form the “core” of the regional economy. But the true objective of management for local and regional authorities is the remainder of the regional economies that reallocate resources and funds gained by the core and create new wealth at the local level. This part has not yet been formulated in a single notion and exists as an antithesis to different characteristics of the core. It does not produce much gross regional product in areas with resource-oriented activities, but it forms the character and quality of living there.

The elements of this part of the regional complex can be united by the single notion of the embedded economy. The principle of embeddedness as an institutional approach was developed in economic sociology but is inherent to the geographical view to a greater extent than to sociology or economics. The complication of its socio-economic sense means consideration of other factors affecting regional society, including natural ones.

In the context of territorial development, the embeddedness of industry and services should mean the relationship of these activities with local society in one form or another, including residency and registration. The most important are small entrepreneurship and business services. The population is the key subject of regional policy so the structure of household incomes in the area can serve as a criterion of the economy’s embeddedness. All other indicators including gross regional product, balance of payments, share of incomes, rest in the region, etc., provide the basis for increasing or decreasing levels of embeddedness and corresponding changes in income structure. The household income structure that is presented by Rosstat contains two important items – business earnings and property incomes. Entrepreneurship and property are the key anchors constituting the economic activity of the inhabitants of the area and create a sense of their involvement in regional affairs.

The principle of embeddedness of regional activities matches other principles of institutional approach in economic geography – the evolutionary

one that explains the long-term dynamics of local economic systems and the principle of spatial differentiation of institutionally embedded systems.

OLGA SYSSOEVA

*Irkutsk Scientific Center SB RAS; V.B. Sochava Institute of Geography SB RAS;
The Irkutsk State Transport University, Russia*

Banks as a source of investment in the Siberian Federal District

The flows of investments in Siberia are unevenly distributed and there is a strong imbalance in their source structure. Traditionally more than a quarter of all funds in the Siberian Federal District are invested into assets companies of the Krasnoyarsk region. The growth rate of investments is more than 20%, which demonstrates the significant potential of the regional economy. The lowest values of investments are observed annually in the Tuva Republic.

More than half of investments in Siberian regions (55%) are in industrial production (mining, manufacturing, and the production and distribution of electricity, gas and water). This trend is different from the national average, where investments in services sectors dominate. In spite of the territory's extent, investments in the fixed capital of transport and communications companies are lower than the average level of 27% in the Russian Federation. The activity of companies producing and distributing electricity, gas and water in the structure of investments of the Siberian Federal District is highest in Khakassia. Investments in other types of economic activities do not play a significant role. Activities in the Altay region are the most diversified and its economy has perspective and is well-balanced.

The higher proportion of depreciation and income, and the lower share of leading organisations and budget financing (not more than 7% and 16% respectively), are characteristic in areas predominantly having their own sources of loans.

The share of bank loans in Siberia, as well as in Russia, has been playing an increasingly important role in investment processes since early 2000, but not the key role as before. Banks do not participate in the renewal of fixed assets in some regions. Territories where the share of investment banking has, since 2005, consistently exceeded the national average, are Irkutsk, Omsk and Altai districts. Investments in the form of credit from foreign banks are extremely low or completely absent. Bank loans do not act yet as drivers of economic growth for the region's economy. One can observe a high volatility of the share of bank

credits in investments, especially in cases when a large loan could seriously affect the structure of the investment due to the low base effect.

In all regions the volume of credit for industrial activity (mining, manufacturing industries and producers and distributors of electrical power, gas and water) is less than the volume of credit for service industries (wholesale and retail trade). This situation reflects the focus of banks on awarding loans to current consumption and small businesses, and these loans are often short-term. They are not of an investment nature.

In the investment structure, in fixed capital, depending on the sources of the investment, we can identify the separate line: “foreign bank loans”. The financial volume from foreign banks comprises about 6% of the total investments in the Irkutsk region in 2012. In other Siberian regions companies didn’t take loans or they were only small loans.

Bank loans do not yet play the role assigned to them as the potential drivers of economic growth. The volume of lending often depends on the projects, which are organised on Siberian territory. This fact greatly influences the share of bank loans in all investments. Loans from foreign banks are not significant. Banks prefer awarding short-term loans rather than long-term, which is demonstrated indirectly in the credit structure in the context of the types of economic industries.

We can observe a substantial imbalance between the most investable sectors and the industries that have the maximum volume of credit. This means the isolation of the banking sector from the real economy and it requires certain institutional decisions on the operation of the banking system.

KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS, MARIUSZ PYRA

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, Biała Podlaska, Polska

Analiza czynników aktywizujących i ograniczających współpracę transgraniczną w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na podstawie wybranych jednostek terytorialnych Polski i Białorusi

Analysis of factors activating and restricting cross-border cooperation in the scope of entrepreneurship development based on selected territorial units of Poland and Belarus

Rozwój przedsiębiorczości transgranicznej w jednostkach terytorialnych pogranicza polsko-białoruskiego warunkowany jest przez różnego typu czynniki, do których można zaliczyć m.in. szczelność granicy (w związku z akcesją Polski do Unii Europejskiej w 2004 r.), brak umowy o małym ruchu granicznym, problemy z uzyskaniem wizy, problemy administracyjne itp. W związku z powyższym w niniejszej pracy zmierzać się będzie do analizy czynników aktywizujących i ograniczających współpracę transgraniczną w zakresie rozwoju przedsiębiorczości w wybranych jednostkach terytorialnych Polski i Białorusi. Za podstawową jednostkę badawczą przyjęto powiat (NUTS-4). Badaniu poddano cztery jednostki terytorialne zlokalizowane w województwie lubelskim i podlaskim, do który zaliczono:

- powiat hajnowski,
- powiat siemiatycki,
- powiat bialski,
- powiat włodawski.

W pracy wykorzystano wyniki badań przeprowadzonych na grupie 100 przedsiębiorców i 30 organizacji otoczenia biznesu na potrzeby wdrażania projektu transgranicznego pt. „*Stworzenie transgranicznej platformy Biznestrans promującej i wspierającej współpracę między biznesem a instytucjami naukowymi w kierunku ich dalszych powiązań*”. Projekt otrzymał dofinansowanie w ramach Priorytetu 1. Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego, Działanie 1.1 Lepsze warunki dla przedsiębiorczości, realizowanego w ramach

programu Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 a jego realizacja przewidziana jest na okres dwóch lat do grudnia 2015 r. Partnerem projektu po stronie białoruskiej jest Państwowy Uniwersytet im. A. Puszkina w Brześciu. Należy wskazać, iż projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby następujących grup docelowych tj. przedsiębiorcy, uczelnie wyższe, samorządy lokalne, instytucje otoczenia biznesu.

* * *

The development of cross-border entrepreneurship in the territorial units of the Polish and Belarusian border is conditioned by various types of factors, which include, among others, tightness of the border (in conjunction with Poland's accession to the European Union in 2004), the lack of an agreement on small border traffic, problems with obtaining visas, administrative problems, etc. Therefore, the aim of this study will be to analyse the factors activating and restricting the cooperation of cross-border entrepreneurship development in selected territorial units of Poland and Belarus. The (NUTS-4) district was adapted as a basic research unit. The study involved four territorial units located in the province of Lublin and Podlasie, which include:

- The District of Hajnówka,
- The District of Siemiatycze,
- The District of Biała Podlaska,
- The District of Włodawa.

The study used the results of tests carried out on a group of 100 entrepreneurs and 30 business environment organisations for the implementation of a cross-border project entitled "*The creation of the Biznestrans cross platform promoting and supporting cooperation between business and research institutions in the direction of further links*". The project received funding under Priority 1. Increasing the competitiveness of the border area under Measure 1.1 Improved conditions for entrepreneurship implemented under the programme Poland-Belarus-Ukraine 2007-2013, and its implementation is planned for two years through to December 2015. The project partner on the Belarusian side is the Brest State University named after A.S. Pushkin. It should be noted that the project is a response to the identified needs of the following target groups: entrepreneurs, universities, local governments, business environment institutions.

KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS, MARIUSZ PYRA

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, Biała Podlaska, Polska

Problemy rozwoju przedsiębiorczości transgranicznej w wybranych jednostkach terytorialnych pogranicza polsko-białoruskiego

The problems of cross-border entrepreneurship development in selected territorial units of the Polish and Belarusian border

Rozwój przedsiębiorczości transgranicznej uwarunkowany jest przez czynniki egzo i endogeniczne układów przestrzennych. Zmieniające się warunki związane m.in. z globalizacją, integracją europejską, polityką regionalną, zmianami ustrojowymi czy wynikającymi z potencjału społecznego i gospodarczego, jak również walorów związanych z położeniem geograficznym czy dostępnością do zasobów czynników produkcji mają wpływ na rozwój przedsiębiorczości transgranicznej. Ważnym aspektem jest dążenie do poznania ich wpływu na rozwój przedsiębiorczości w jednostkach terytorialnych pogranicza polsko-białoruskiego.

W związku z tym celem pracy jest analiza zjawisk w układach przestrzennych wpływających na rozwój przedsiębiorczości transgranicznej oraz analiza wyników badań przeprowadzonych na grupie 100 przedsiębiorców i 30 organizacji otoczenia biznesu na potrzeby wdrażania projektu transgranicznego pt. „*Stworzenie transgranicznej platformy Biznestrans promującej i wspierającej współpracę między biznesem a instytucjami naukowymi w kierunku ich dalszych powiązań*”. Projekt otrzymał dofinansowanie w ramach Priorytetu 1. Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego w ramach Działania 1.1 Lepsze warunki dla przedsiębiorczości realizowanego w ramach programu Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 a jego realizacja przewidziana jest na okres dwóch lat do grudnia 2015 r. Partnerem projektu po stronie białoruskiej jest Państwowy Uniwersytet im. A. Puszkina w Brześciu. Należy wskazać, iż projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby następujących grup docelowych tj. przedsiębiorcy, uczelnie wyższe, samorządy lokalne, instytucje otoczenia biznesu.

* * *

Development of cross-border entrepreneurship is conditioned by the exogenous and endogenous factors of spatial systems. Changing conditions related, among others, to globalisation, European integration, regional policy and political changes resulting from social and economic potential, as well as those values associated with the geographical location and availability of resources of production factors, influence the development of cross-border entrepreneurship. An important aspect is the desire to know their impact on the development of entrepreneurship in the territorial units of the Polish and Belarusian border.

Therefore, the aim of this study is the analysis of phenomena in spatial systems affecting cross-border entrepreneurship development and the analysis of the results of tests carried out on a group of 100 entrepreneurs and 30 business environment organisations for the implementation of the cross-border project entitled "*The creation of the Biznestrans cross platform promoting and supporting cooperation between business and research institutions in the direction of further links*". The project received funding under Priority 1. Increasing the competitiveness of the border area under Measure 1.1 Improved conditions for entrepreneurship implemented under the programme Poland-Belarus-Ukraine 2007-2013, and its implementation is planned for two years through to December 2015. The project partner on the Belarusian side is the Brest State University named after A.S Pushkin. It should be noted that the project is a response to the identified needs of the following target groups: entrepreneurs, universities, local governments, business environment institutions.

MACIEJ TARKOWSKI

Uniwersytet Gdański, Polska

Porty morskie w Gdańsku i Gdyni po 25 latach transformacji gospodarczej

Seaports of Gdańsk and Gdynia after 25 years of economic transition

Przemiany zachodzące w polskich portach morskich, w tym w portach w Gdańsku i w Gdyni, nie były jednostajne. Okres początkowy transformacji ustrojowej (umownie lata 1989-2003) zaowocował przede wszystkim zmianami organizacyjnymi i własnościowymi, przy ograniczonych inwestycjach na polu działalności eksploatacyjnej jak i w otoczeniu. W omawianym okresie rola portów w Gdańsku i Gdyni, w obsłudze polskiego handlu zagranicznego wyraźnie spadała. Był to efekt niedoinwestowania samych portów jak i niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych. Reorientacja eksportu i importu, ogólnie zły stan infrastruktury transportu przy jednoczesnym priorytecie dla jej modernizacji i rozbudowy w układzie równoleżnikowym oraz ekspansja zaplecza portów niemieckich spowodowały, że w obsłudze polskiej gospodarki najważniejszą rolę zaczęły odgrywać porty w Hamburgu i Bremerhaven. Przełom nastąpił po wejściu Polski do UE (2004 r.). Napływ kapitału w postaci Funduszy Strukturalnych umożliwił modernizację portów oraz lepsze ich powiązanie infrastrukturalne z zapleczem. Równolegle, w latach 2004-2008, odnotowano wysokie tempo wzrostu gospodarczego, co przełożyło się na wzrost obrotów ładunkowych. Do głównych przemian, jakie odnotowano w portach Gdańska i Gdyni po 2004 r. przede wszystkim zaliczyć należy: wzrost przeładunku kontenerów, intensyfikację żeglugi promowej w relacjach z krajami skandynawskimi, wzrost ruchu turystycznego, głównie za sprawą zawinięć dużych wycieczkowców. Światowy kryzys gospodarczy nie zatrzymał korzystnych zmian, a wręcz je przyspieszył. W 2010 r. trasa dalekowschodniego serwisu kontenerowego AE10 została przedłużona do Gdańska. Do wybudowanego w 2007 r. Głębokowodnego Terminalu Kontenerowego w Gdańsku regularnie zaczęły zawijać największe kontenerowce świata. Dzięki temu Gdańsk stał się jednym z dwóch wiodących portów kontenerowych na Bałtyku. Na tych zmianach zyskał również port w Gdyni, w którym przeładunki kontenerów także wzrosły. Przemiany w obu portach nie uległy

spowolnieniu. W toku są kolejne znaczące inwestycje. Trwają także przygotowania do wykorzystania środków w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020. Działania te są konieczne w walce o utrzymanie korzystnej pozycji konkurencyjnej w stosunku do pozostałych portów bałtyckich, jak głównych portów europejskich położonych na wybrzeżach Morza Północnego.

* * *

Changes taking place in Polish sea ports, including the ports of Gdansk and Gdynia were not identical. The initial period of system transformation (roughly from 1989-2003) resulted primarily in ownership and organizational changes, with limited investment into operations and the environment of seaports. In that period, the importance of the ports of Gdansk and Gdynia in servicing the Polish foreign trade went down markedly as a result of underinvestment in ports and unfavourable external conditions such as: changes in the direction of exports and imports, a generally poor condition of the transport infrastructure. Furthermore, German ports were offering lower transport costs. These conditions resulted in the most important role of the ports of Hamburg and Bremerhaven in handling of Polish manufactured goods. The turning point came after Poland's accession to the EU (2004). The inflow of capital in the form of the Structural Funds gave the impetus towards modernization of ports and improving their connection with the hinterland. Simultaneously, 2004-2008 reported a considerable growth, which resulted in an increase of cargo handling. The main changes in the ports of Gdansk and Gdynia after 2004 primarily included: an increase in container handling, transport from and to Scandinavian countries as well as a growth of tourism, mainly due to arrivals of large cruise ships. These positive changes did not stop because of the economic crisis. In 2010, the route of AE10 Far East container service was extended to the city of Gdansk. The largest container ships in the world regularly began to call Deepwater Container Terminal in Gdansk, completed in 2007. This way, Gdansk became one of the two leading container ports on the Baltic Sea. These changes were also beneficial to the port of Gdynia, which also reported an increase in container traffic. Both sea ports continue their transformation with significant investment underway. Preparations are also made to benefit from the EU financial perspectives 2014-2020. These steps must be taken in the struggle to maintain a favourable competitive position among other Baltic ports, as well as among the major European ports located on the North Sea coast.

KADIR TEMURÇIN

Süleyman Demirel University, Isparta, Turkey

Large-scale industrial enterprises in Turkish industry: their structures, characteristics and spatial distribution

Industrialisation is a process based on precise and quantitative measurements, and contains different basic changes according to the economic structure of a country or region. The structural characteristics and spatial distribution of the industrial enterprises established during the industrialisation process, which is one of the most important elements of the socio-economic transformation in Turkey within a historical process, has been the subject of this study. The aim of the study was to establish the positions and significance of one thousand (1,000) large industrial companies in the industry of Turkey by using the framework of criteria based on sales from production, which have been maintained by the Istanbul Chamber of Industry on a regular basis. The work place and number of employees of companies on a province basis, sector-based division, exports and sales conducted from product output, corporate entities, structures, spatial distribution and other characteristics, were taken into consideration in the study. Although the thousand large-scale companies in Turkey based on production output sales, comprised only 0.5% of enterprises active in the industrial sector in 2012, they comprised 12% of the labour force, 36% of product output sales and 66% of all exports. On a regional basis, 53.2% of these companies are located in the Marmara region, 18% are located in Central Anatolia and 9.4% are located in the Aegean region; on a province basis 63.4% are located in Istanbul, Izmir, Bursa, Kocaeli and Ankara. A sector-based division of the companies shows that 21.8% are involved in food, beverage and tobacco processing, 19.1% are involved in the industry of metal goods, machinery, the automotive industry, electrical tools and equipment, and 16.1% deal with textiles, ready-to-wear, leather and the manufacture of shoes. In terms of labour force numbers, figures vary as 19.2%, 26.1% and 18.1% respectively.

MARIA TKOCZ

Uniwersytet Śląski, Katowice, Polska

Tradycyjny okręg przemysłowy z perspektywy 25-lecia funkcjonowania w gospodarce rynkowej w Polsce. Przykład Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego

A traditional industrial district from the perspective of 25 years of operation in a market economy in Poland. The example of the Upper Silesian Industrial District

Głębokie zmiany strukturalne w gospodarce, a szczególnie w przemyśle krajów wysoko rozwiniętych wywołane przez innowacje technologiczne, organizacyjne oraz globalizację gospodarki pozostawiły na marginesie światowej ekspansji tradycyjne regiony przemysłowe. Wiele regionów uprzednio uznawanych za wysoko rozwinięte i odgrywających istotną rolę gospodarczą, nie mogąc dostosować się do nowych mechanizmów rozwoju stało się regionami problemowymi. Procesy upadku tych regionów zaznaczyły się wyraźnie w połowie lat 70. XX wieku po tzw. szoku naftowym, a regiony dotknięte recesją nie były zdolne do samodzielnego przezwyciężenia kryzysu. Niezbędna była interwencja państwa i międzynarodowych organizacji, jak Wspólnota Europejska. Tradycyjne regiony przemysłowe zaczęły przechodzić fazę głębokiej restrukturyzacji gospodarczej. Proces ten był trudny z powodu monofunkcyjności gospodarki, wyrażającej się głównie dominacją górnictwa, hutnictwa oraz branż powiązanych, niedorozwoju sektora usługowego oraz jednolitego charakteru struktury społecznej cechującej się przewagą nisko wykształconej klasy robotniczej. Podobne cechy charakteryzowały także Górnośląski Okręg Przemysłowy, którego proces restrukturyzacji rozpoczął się znacznie później, w porównaniu z regionami Europy Zachodniej, bo dopiero w okresie transformacji gospodarczej Polski czyli po 1989 roku.

Celem referatu jest prezentacja zmian jakie dokonały się w gospodarce regionu w okresie 25 lat gospodarki rynkowej. Zmiany te przedstawiono uwzględniając dwa główne okresy rozwoju tj. okres 1989-2003 czyli okres dostosowywania gospodarki do zasad rynkowych, charakteryzujący się procesem przekształceń własnościowych, restrukturyzacją podstawowych branż przemysłu

oraz napływem kapitału zagranicznego oraz okres po roku 2004, czyli lata funkcjonowania regionu w Unii Europejskiej. W części końcowej podjęto próbę oceny aktualnego stanu gospodarki regionu.

* * *

Profound structural changes in the economy, and especially in the industry of highly developed countries, triggered by technological organisational innovation, as well as the globalisation of the economy, have left traditional industrial regions on the margin of global expansion. Many regions previously considered to be highly developed and playing an important economic role, being unable to adapt to the new mechanisms of development, have become problematic regions. Decline processes there became clear in the mid-1970s, following the “oil crisis”, and regions affected by recession have not been able to independently overcome the crisis. State intervention and the involvement of international organisations, such as the European Community, was essential. Traditional industrial regions began to experience a phase of profound economic restructuring. This process was difficult due to the mono-functionality of the economy, expressed chiefly in the dominance of mining, metallurgy and related industries, the underdevelopment of the service sector, and the unitary character of the social structure characterised by the predominance of the poorly educated working class. Similar features have been present in the Upper Silesian Industrial Region, whose restructuring process began much later, in comparison to the regions of Western Europe, i.e. only in the period of the Polish economic transformation after 1989.

The aim of the paper is to present changes that have occurred in the regional economy during the 25 years of the market economy. These changes are presented, taking into account two key periods of development, i.e. 1989- 2003 – the period of adaptation to the principles of the market economy, characterised by the process of privatisation, restructuring of basic industries and the inflow of foreign capital, and the period after 2004 – the period of the region's functioning in the European Union. The final section attempts to assess the current state of the economy of the region.

LUBOMYR TSARYK, ANDRIY KUZYSHYN, PETRO TSARYK,
NADIYA STECKO, YAROSLAV MARYNYAK, INNA POPLAVSKA,
MARYANA HINZULA

Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

The formation of a regional environmental protective and recreational system for Ukraine

Complex processes of transformation of the economic system are taking place in Ukraine due to the stagnation phenomena in the economic sphere and, simultaneously, dynamic positive trends in the protective and recreational sphere concerning nature. This is due to the need to form new spatial and functional relations both in the production and social sectors, to restructure industries and reorient them to their own natural resource base.

Development trends in environmental protective and recreational relations are presented in the form of regional natural and recreational systems. The methodological creational basis of this are the concepts of ecological networks (environmental systems) and regional recreation systems (RRS).

The thirty year history of the creation of the national natural parks (NNP) in Ukraine indicates dynamic changes to multifunctional reserves and the recreation category.

During 80 years of the last century only three national parks were created, in 90 years – eight parks, but in the first decade of the 21st century 33 parks were formed. As of 1 January 2014, on the territory of Ukraine, there were 48 national parks with a total area of 1,221,805 hectares (2.1% of the area of Ukraine) and 77 regional landscapes parks totalling 768,980 hectares, which is 1.27 % of the area of Ukraine. The share of national natural areas and regional landscape parks within the structure of the nature reserve fund of Ukraine is about 50.28%.

Conceptual approaches to optimising the area in terms of landscape and ecology were developed by M.D. Hrodzynsky during the years 1993-2005, involving carrying out a series of phased approaches. This included determining the landscape and ecological criteria, as well as the priorities for developing regional economic systems, reaching an optimal relationship between economic and natural lands, and the optimisation of the bio-central and networking structure of landscapes systems, which is a natural canvas for ecological networks. Within the framework of the development strategy for recreation, the preservation of the natural environment in the complicated ecological and

geographical situation in Ukraine is now a priority. Their development is confined to the spatial structures of regional ecological networks. In traditional recreational regions of Ukraine – the Carpathians, the Black Sea, Azov, and Crimea, these types of natural environments are crucial for the development of industries. In the regions of Podillya, Western Polissya, and Eastern Polissya, their development is a second priority following agricultural and forestry natural resources.

Although, in other regions of Ukraine, the development of nature management is of secondary importance, it is important to balance regional nature management.

The formation of a regional environmental protective and recreational system in Ukraine is a result of the development of the recreational nature management of reserves, the role and functions of which are particularly relevant to the process of stable environmental management.

These spatial and functional structures constitute part of national and regional ecological networks providing a favourable natural habitat for the population.

Areas within the regional environmental protective and recreational system under a special regime of nature (30% of areas) within ecological networks contribute to the formation of an eco-safety environment.

A regional environmental protective and recreational system promotes ecological balance by balancing regional geo-systems, technogenesis of localisation processes, the restoration of relationships in the environmental sphere, and prevention of threats to the vital processes of others.

Within the territory of Ukraine there is a formation of five regional recreation and environmental systems: the western, north-eastern, central, eastern and southern, with a developed environmental and recreational infrastructure. The combined development of local recreation and environmental systems gives rise to a guaranteed ecologically stable framework that will ensure the conservation of the recreational and anthropological features of geosystems in Ukraine.

YAROSLAV VYKLYUK

PHEI Bukovinian University, Chernivtsi, Ukraine

Modelling of geospatial development of tourism infrastructure using fractal and artificial intelligence methods

This study is devoted to the development methods and mathematical simulation tools for solving the basic problems of the tourist industry, namely, as regards different territories: determining tourist attraction, tourist flow, modelling the spatial distribution of urbanisation processes on the example of tourist settlements, researching new conformities, analogies and prospects of using already developed models and methods.

Updating research consists in developing the concept of the prognosis of poorly controlled social processes such as the growth of cities and settlements related to the active development of green tourism, the creation of concomitant infrastructure, dividing people into categories based on general interests, work, rest and recreation, and others based on fractal growth methods well known in solid physics in combination with the fuzzy logic theory. It was on the basis of fuzzy logic that the method for determining territory recreational attractiveness was developed. The new spatial structure simulation methods of polycentric tourist towns are developed on the basis of already known mathematical fractals, namely: recursion affine fractals – trees of Pythagoras, three-dimensional affine reliefs and Brownian stochastic surfaces. The new models of development dynamics for polycentric cities are developed on the basis of “casual rain” and continuous diffusion-limited aggregation models. Fluctuations in the growth of physical fractals are investigated, and their presence in authentic urbanised systems is confirmed. An expert system integration algorithm of the designed methods was proposed. Practical use of the expert system creates the possibility to make decisions in the tourism sphere.

Basic conclusions found practical application for the planning of regional development strategies, for decision-making by tourist-recreation complex administrators, in research themes, and methodical developments are used in the educational process.

WITOLD WARCHOLIK, MARTA ŚWIERCZYŃSKA

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Segmentacja odbiorców produktów turystycznych w rejonie Lubonia Wielkiego

Segmentation of tourist products buyers in the Luboń Wielki area

Przeprowadzono segmentację odbiorców produktów turystycznych rejonu Lubonia Wielkiego w kontekście prób kreowania rynku usług turystycznych w Beskidzie Wyspowym. Sylwetkę turysty określono na podstawie przeprowadzonego monitoringu ruchu turystycznego i badań ankietowych, w tym percepcji wizerunku tej partii górskiej wśród odwiedzających i turystów. W grupie elementów istotnych w planowaniu usług i zagospodarowania turystycznego zarejestrowano występowanie dwóch wzrostów w dziennej frekwencji turystów, zdecydowaną przewagę pieszych turystów indywidualnych, specjalizację odcinków szlaków dla ruchu rowerowego oraz ścisłą zależność natężenia ruchu turystycznego od warunków meteorologicznych. Wykazano istotne rozbieżności w zakresie planowanego i rzeczywistego - nierównomiernego obciążenia wytyczonych tras turystycznych, bez związku z lokalizacją przy nich potencjalnych atrakcji turystycznych. Turyści zaliczają do nich częściej obecność usług schroniska PTTK i uzdrowiska Rabka, niż przykładowo walory rezerwatu przyrody nieożywionej Luboń Wielki.

* * *

The paper presents segmentation of tourist product buyers in the area of Luboń Wielki in the context of attempts to create a market of tourist services in the Beskid Wyspowy mountain range. A tourist profile was created based on monitoring of tourism traffic and questionnaires, including those on perception of the image of this specific mountain region among tourists and visitors. Elements reported as essential in the process of planning and development of tourist services are: two increases per day in the daily tourist traffic, more individual hikers, dedicating sections of tourist trails to cycling and the relationship between the intensity of tourist traffic and the weather conditions.

There are significant discrepancies in the estimated and actual, unevenly distributed traffic on tourist trails, not related to their location in the vicinity of the potential tourist attractions. Tourist tend to consider proximity of tourist shelters and Rabka town health resort as such attractions more than they appreciate the attractions of the Inanimate Nature Reserve of Luboń Wielki.

KRZYSZTOF WIEDERMANN

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Rozwój regionalny w aspekcie zmian strukturalnych przemysłu

Regional development in the context of industrial structural changes

Zachodzące współcześnie procesy gospodarcze prowadzą do zmian strukturalnych i przestrzennych w przemyśle. W dużym stopniu dotyczy to zakrojonych na skalę globalną procesów relokacji działalności produkcyjnych, które to z kolei wpływają na tworzenie się nowych form powiązań przemysłu z otoczeniem lokalnym i regionalnym. Przenoszenie produkcji do miejsc o niższych kosztach wytwarzania spowodowała zmiany gospodarcze w wielu regionach krajów wysokorozwiniętych. Koncepcje budowy gospodarki i społeczeństw postindustrialnych w wielu regionach się nie sprawdzają, co w ich przypadku skutkuje kryzysem społeczno-gospodarczym przejawiającym się przede wszystkim w postaci wysokich wskaźników bezrobocia strukturalnego dotyczącego głównie osób młodych. Z drugiej strony łączenie się firm i tworzenie globalnych koncernów powoduje koncentrację działalności o wyższej wartości dodanej w najwyższej rozwiniętych przemyśle regionach.

W referacie w celu dokonania oceny oddziaływania przemysłu na rozwój regionów dokonano analizy współczesnych struktur przemysłowych pod kątem jej relacji z otoczeniem. Najistotniejszymi elementami było określenie wielkości oddziaływania poszczególnych rodzajów działalności przemysłowych na gospodarkę regionów poprzez wpływ na rynek pracy, łańcuchy dostaw, tworzenie sieci kooperacji oraz inwestycje w nieruchomości związane z prowadzeniem działalności produkcyjnych. Wyniki niniejszego opracowania pozwolą formułować wnioski dla polityki lokalnej i regionalnej w zakresie tworzenia optymalnej bazy ekonomicznej miast i regionów.

* * *

Contemporary economic processes lead to structural and spatial changes in the industry. To a large extent, it applies to some large-scale global processes

involving relocation of production activities which, in turn, influence formation of new types of connections with the local and regional environment. Transfer of production to locations characterised by lower manufacturing costs prompted economic changes in many regions of the developed countries. Concepts underlying construction of post-industrial economies and societies in many regions do not work and, in their case, their failure brings about a socio-economic crisis reflected primarily by high structural unemployment. This phenomenon is particularly painful for the young people. On the other hand, mergers and acquisitions to set up global corporations cause concentration of higher value-added activities in the most developed regions of the world.

In this paper, in order to assess the impact of industry on the regional development, contemporary industrial structures were analysed in terms of its relationship with the environment. The key aspect was to determine the impact of industrial activities on the economy of regions through its impact on the labour market, supply chains, networking, cooperation and investment in production-related real estate. The results of this study can be used to formulate proposals for local and regional policies aimed at creating optimal economic base of cities and regions.

PIOTR WILCZYŃSKI

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Rozmieszczenie europejskiego przemysłu stoczniowego w branży zbrojeniowej

Distribution of European shipyard industry in the defence sector

Opracowanie stanowić ma przegląd współczesnych korporacji i zakładów stoczniowych działających w krajach Europy, wraz z katalogiem wytwarzanych przez nie w ciągu ostatnich okrętów wojennych. Dla lepszego zobrazowania wykonane zostanie opracowanie kartograficzne pokazujące ten sektor w Europie, jego rozmieszczenie i poszczególne gałęzie. Stanowiąc to ma podstawę do dalszej dyskusji na temat tendencji i zmian w przemyśle zbrojeniowym, przez co stanie się pomocnicza dla innych. Ze względu na położenie Polski i ograniczone możliwości objętościowe zawężono temat opracowania do krajów Europy. Drugim ograniczeniem z konieczności jest wykazanie tylko producentów okrętów ciężkich i tych producentów okrętów, którzy podpisali kontrakty na dostawy choćby z jedną armią w Europie. Dlatego nie będą brani pod uwagę np. producenci wyłącznie okrętów sportowych, dla VIP-ów, łódek i pontonów lub okrętów szkoleniowych. Ze względu na sporą powszechność i zaliczanie do branży chemicznej pominięta także zostanie grupa producentów amunicji do dział okrętowych i rakiet stosowanych na okrętach. Metodą analizy kondycji przemysłu zbrojeniowego w gałęzi stoczniowej będzie analiza bieżącej sprawozdawczości instytucji badawczych przemysłu zbrojeniowego oraz kontroli zbrojeń. Pozwoli to na ostateczne dokonanie syntezy w postaci mapy stoczniowego przemysłu zbrojeniowego Europy, co jest przedsięwziętym celem tego opracowania.

* * *

This paper is an overview of contemporary corporations and shipyards operating in Europe, along with a catalogue of warships they have manufactured recently. For the sake of good illustration of the development the defence shipyards sector in Europe, its distribution and branches, some cartography studies was performed, serving as the basis for further discussion on trends and

developments in the weapons industry. Because of geographical location of Poland and limitation of this paper, we chose to focus on the naval industry development in Europe. The second necessary limitation is that the manufacturers who produce heavy ships are taken into consideration and the manufacturers who have signed contracts for delivering their products to at least one army in Europe. For this reason, shipyards producing sport, VIP or smaller boats and pontoons or training ships were not taken into account. Producers of ammunition to war ship guns and missiles used on the warships were also not taken into account because they are classified to the chemical sector and are rather common on the market. The analysis of the condition of the arms industry in the shipbuilding will be based on the current reports of research institutions which focus on the defence industry and arms control, allowing for the final synthesis in the form of a map presenting distribution of the shipyard weapons industry in Europe, which is the primary goal of this study.

LIWIUSZ WOJCIECHOWSKI

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Uwarunkowania i skutki przepływu BIZ z krajów UE-15 do UE-12. Model grawitacyjny z wykorzystaniem danych panelowych

The determinants and effects of FDI flows from the EU-15 to UE-12: Panel gravity approach

Celem referatu jest weryfikacja hipotezy zakładającej, że model grawitacyjny handlu międzynarodowego w zadowalającym stopniu wyjaśnia przepływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów tak zwanej UE-15 do krajów UE-12. Postanowiono sprawdzić, na ile augmentacja klasycznego modelu grawitacyjnego handlu międzynarodowego pozwala - poprzez operacjonalizację określonych zmiennych - na identyfikację czynników „przyciągających” i „odpychających” BIZ. W analizie empirycznej posłużono się analizą panelową z zastosowaniem estymatora Hausmana - Taylora wobec faktu występowania zmiennych stałych w czasie. Wyniki pozwoliły na pozytywną weryfikację hipotezy głównej. Ponadto, o ile decyzje inwestycyjne dotyczące wyboru kraju lokaty uwarunkowane są wielkością rynku docelowego, o tyle czynnik dystansu geograficznego nadal pozostaje destymulantą akumulacji BIZ w krajach przyjmującym. Wykazano dodatkowo, że przynależność do UGW, różnice w opodatkowaniu, uwarunkowania historyczne i stabilność inflacji mają istotny wpływ na formowanie wartości skumulowanej BIZ w krajach lokaty. Stwierdzono również, że Polska utrzymywała relatywnie stabilną pozycję lidera na tle UE-12 na rynku pozyskiwania BIZ z krajów „starej UE”. Z przeprowadzonego badania wynika, iż napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych wpływa pozytywnie na wzrost gospodarczy w wielu płaszczyznach. W świetle przeprowadzonych badań empirycznych, wpływ BIZ na gospodarkę zdaje się być pozytywny, jednakże w zróżnicowanym stopniu, gdy analizowane są różne kraje. Jest to konkluzywne z twierdzeniem, że skutki napływu BIZ na gospodarkę kraju goszczącego uzależnione są warunków początkowych. Sugeruje to także, że poszczególne kraje powinny kreować mechanizm przyciągający inwestycje w oparciu o wzmocnienie posiadanych przewag i zasobów.

* * *

The purpose of this paper is to test the hypothesis stating that the gravity model of international trade explains the flow of the FDI from the old EU-15 to the new EU-12 member states satisfactorily. It has been decided to explain how the augmentation of the classical gravity model of international trade allows the identification of “push” and “pull” FDI factors. Panel data approach using Hausman – Taylor estimator has been used in the empirical analysis. General results allows to verify the main hypothesis positively, however some anomalies are observed. While investment decisions concerning the selection of the target country are determined by the size of the market measured by GDP per capita, the geographical distance is still a destimulant of FDI despite globalisation processes. Membership in the EU, EMU, taxation differences, historical background seem to be important factors in the context of investment flows direction. It has been also pointed out that Poland was a leader on the background of the FDI inflow from the EU-15. This study shows that the inflow of FDI has generally a positive effect on economic growth in many areas. In the light of empirical research, the impact of FDI on the economy seems to be positive, however, in varying degrees, when we analyse different countries. This is conclusive with the claim that the effects of FDI inflows on the economy of the host country depend on the initial conditions in these countries. This suggests also that individual countries should create a specific mechanism for attracting investments that should base on strengthening advantages and resources that exist.

PAWEŁ MAREK WORONIECKI
Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

Normatywne podstawy funkcji realizowanych przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki

The normative grounds of functions realized by the President of the Energy Regulatory Authority

Rozwiązania prawne z zakresu energetyki oddziałują na funkcjonowanie niemal całej gospodarki krajowej. Dlatego też ta materia prawna jest przedmiotem szczególnego zainteresowania ze strony organów prawodawczych poszczególnych państw. W odniesieniu do polskiego systemu prawnego należy wspomnieć o ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (tekst jednolity: Dziennik Ustaw z 2012 r., poz. 1059 z późniejszymi zmianami).

Artykuł 1 wspomnianej wyżej ustawy stanowi, że ustawa ta wyznacza między innymi organy kompetentne w kwestiach związanych z gospodarowaniem paliwami, jak również energią. Szczególnie istotne znaczenie w tej materii mają regulacje zamieszczone w rozdziale czwartym (art. 21–31) ustawy Prawo energetyczne. Tytuł tego rozdziału wspomina ogólnie o organie, który zajmuje się regulacją gospodarki paliwowej oraz gospodarki energetycznej. Niemniej jednak w art. 21 ust. 1 (przepis ten znajduje się na początku rozdziału czwartego rzeczony ustawy) ustawodawca podkreśla, że to Prezes Urzędu Regulacji Energetyki jest tym, który wykonuje funkcje związane z regulacją tych gospodarek. Ten sam przepis omawianej ustawy (art. 21 ust. 1) nakłada też inny specjalny obowiązek na wspomnianego wyżej Prezesa. Obowiązek ten polega na promowaniu konkurencji. Z treści kolejnych regulacji zamieszczonych w rozdziale czwartym rzeczony ustawy można dowiedzieć się więcej o kompetencjach tego Prezesa (na przykład art. 23 ust. 1a tej ustawy stanowi, że Prezes Urzędu Regulacji Energetyki może w szczególności – na warunkach wymienionych w tym przepisie – kontrolować działalność przedsiębiorstw energetycznych). Z drugiej strony należy pamiętać, że są również inne instytucje regulujące gospodarkę paliwową i gospodarkę energetyczną (zob. art. 21a punkt 1) i punkt 2) omawianej ustawy).

W kontekście powyższych uwag należy stwierdzić, że analiza funkcji wykonywanych przez wymienionego wyżej Prezesa musi obejmować przede wszystkim rozwiązania prawne zamieszczone w rozdziale czwartym ustawy

Prawo energetyczne. W ramach tej analizy podstawowe zagadnienie badawcze, które wymaga rozstrzygnięcia dotyczy racjonalności niektórych uregulowań wprowadzonych przez polskiego prawodawcę do tej ustawy.

* * *

Legal solutions from the field of energy influence nearly the entire domestic economy. Therefore they enjoy a special interest of legislative bodies in each country. With reference to Polish legal system one should mention the Energy Law Act of 10th April 1997 (consolidated text: Dziennik Ustaw 2012, item 1059, as amended).

Article 1 of the above-mentioned Act provides that this Act indicates, *inter alia*, the bodies competent in matters of fuel and energy management. Provisions of the Chapter 4 (articles 21–31) of the Energy Law Act are of particularly significance here. The title of this chapter mentions generally the body engaged in regulation of the fuel economy and energy economy. In article 21 item 1 (at the beginning of the chapter four of the before-mentioned Act), the legislator emphasises that it is the President of the Energy Regulatory Authority who is responsible for supervising these economies. The same provision (article 21 item 1) also imposes another requirement on the President which is promoting competition. Subsequent regulations of the chapter four of the before-mentioned outline competences of the President (e.g. art. 23 item 1a of the Act provides that the President of the Energy Regulatory Authority can, in particular, on terms indicated in the provision, supervise operations of energy companies). On the other hand, note that there are also other institutions governing the fuel economy and energy economy (see art. 21a item 1) and 2) of the same Act).

In this context, an analysis of functions realized by the above-mentioned President must first cover legal solutions described in the Chapter 4 of the Energy Law Act, where the essential research problem, which required to be solved, refers to the rationale of some regulations introduced by Polish legislator to this Act.

BOŻENA WÓJTOWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Galeria Krakowska - jako „handlowa atrakcja turystyczna” i nowe miejsce spędzania czasu wolnego wśród młodzieży

The “Kraków Gallery” (Mall) – as a “tourist shopping attraction” and a new place for spending free time among the youth

Współczesne miasto jak i środowisko dorastania młodzieży w ostatnich latach. uległo istotnym zmianom. Można zauważyć w jak szybkim tempie rozrósł się Kraków, zwiększył w nim się ruch uliczny, tereny zostały zajęte przez firmy, banki, oraz tzw.: przestrzenie „niczyje” (stare ogródki działkowe, opustoszałe zakłady), które często były miejscem zabaw i spotkań młodych ludzi, a obecnie zajmowane są w szybkim tempie przez powstające super- i hipermarkety. Centra handlowe na stałe wpisały się życie codzienne współczesnego społeczeństwa, stając się atrakcjami turystycznymi wielu miast, a wśród potencjalnych konsumentów cieszą się one niezwykle popularnością. Są stale chętnie odwiedzane, co jest spowodowane tym, iż galerie są nie tylko przestrzenią wykorzystywaną do dokonywania niezbędnych zakupów ale też miejscem spędzania czasu wolnego społeczeństwa, w którym szczególną rolę odgrywa młodzież. Celami referatu jest, po pierwsze, zwrócenie uwagi na sposoby spędza wolnego czasu przez młodzież w galerii krakowskiej i sposoby jego wykorzystania, a po drugie, na ile szkoła oraz inne instytucje lokalne przyczyniają się do tego, aby młodzież miała możliwość korzystania z innych form spędzania czasu wolnego poza centrami handlowymi i czy oraz dłaczego środowiska lokalne nie mogą zaoferować młodym ludziom takich form spędzania czasu wolnego, jakie znajdują oni w Galerii?

* * *

The contemporary city, as well as the environment where the young people grow up, have changed significantly in recent years. It can be easily seen how

Kraków has expanded rapidly, namely traffic has increased, the land has been occupied by companies, banks, and the so-called “no-man’s” areas (old gardens, deserted factories), which often served the role of playgrounds and meeting spots for young people, now, at a rapid pace, are becoming occupied by supermarkets and hypermarkets. Shopping malls have become an inseparable part of the everyday life of modern society. Moreover, they are becoming tourist attractions for many cities and are extremely popular among potential consumers. Since they are constantly visited by people, shopping malls are not only sites for shopping but also a place for society to spend their free time, in which a significant role is played by young people. Therefore, the aim of this paper was, first of all, to draw attention to the ways of that young people spend their free time at the shopping mall called Galeria Krakowska (“Kraków Gallery”) and how that time is used. Secondly, the paper aims at discovering how schools and other local institutions contribute to providing young people with other opportunities for spending free time outside of shopping malls, as well as answering the question if and why the local environment cannot offer young people the leisure activities they can find at the “Gallery”.

BOŻENA WÓJTOWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Centra handlowe jako miejsca usług turystycznych spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Kielc

Shopping malls as tourist services sites, e.g. for spending free time by the inhabitants of Kielce

Centra handlowe postrzegane do niedawna były jako miejsce zakupów. Współczesne społeczeństwo nieco inaczej postrzega rolę zakupów w centrach handlowych. Z czynności obowiązkowych zakupy stają się przyjemnością oraz formą zagospodarowania i spędzania czasu wolnego. Wizyty w centrach handlowych stały się generatorem zachowań związanych z czasem wolnym wielu konsumentów.

Celem referatu jest przedstawienie na podstawie badań diagnostycznych roli jaką we współczesnym świecie ogrywają zakupy dla mieszkańców średnich miast i na ile centra handlowe stanowią dla nich formę usług turystycznych spędzania czasu wolnego. W referacie przedstawiono model zachowań konsumentów, który stanowi przejaw nowego stylu życia wykreowanego przez młode pokolenie w galeriach handlowych.

* * *

Shopping malls (centres) have, until recently, been perceived as places to go shopping. However, modern society sees the role of shopping malls in a slightly different way. Shopping has changed its character from necessary duties to a type of pleasure activity, as well as a way of spending free time. Therefore, visits to shopping malls have become the generator of the behaviours associated with the free time of many consumers.

The aim of this paper is to present the role of shopping in the world today, on the basis of the diagnostic tests. Such research covered the role of shopping for the residents of medium sized cities and how shopping malls/centres are, to them, a way of spending free time. The article presents the model of consumer behaviour, which is the manifestation of a new lifestyle created by the young generation in shopping malls.

BOŻENA WÓJTOWICZ, PAWEŁ WÓJTOWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Wpływ walorów i atrakcji turystycznych na dynamiczny rozwój sektora usług turystycznych w Jordanii

The impact of tourist values and attractions on the dynamic development of the tourism services sector in the Hashemite Kingdom of Jordan

Jordania, to państwo islamskie na Półwyspie Arabskim, będące skupiskiem różnorodnych atrakcji turystycznych związanych z bogatą historią tychże obszarów, miejscową kulturą, a także szeroko rozumianą geologią. Dlatego jej głównym działem gospodarki jest turystyka, rozwinięta przez specjalistów brytyjskich na zlecenie króla, z dobrze przemyślaną infrastrukturą i bogatym wachlarzem różnorodnych usług. Z uwagi na fakt, iż znaczna część BIZ (Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych) ulokowana została w projektach inwestycyjnych związanych z branżą turystyczną i hotelarską, należy oczekiwać, iż w przyszłości znaczenie sektora turystycznego w gospodarce jordańskiej będzie stale wzrastało. Ponieważ o potencjale rozwoju gospodarki turystycznej tego kraju stanowią walory przyrodnicze w referacie przedstawiono najatrakcyjniejsze z nich jak: Petra, pustynia Wadi-Rum, Morze Martwe, Akaba Amman. W tym celu dokonano analizy destynacji ruchu turystycznego, profili turystów, sezonowości ruchu turystycznego do tych obiektów, zakwaterowanie i dochody z turystyki oraz zatrudnienie w sektorze usług. Celem referatu była analiza rynku turystycznego Jordanii na tle innych regionów należących do regionu Środkowego Wschodu i perspektywy dalszego jej rozwoju.

* * *

Jordan is an Islamic country situated on the Arabian Peninsula, which constitutes a concentration of diverse tourist attractions related to the rich history of these areas, local culture, and also broadly-understood geology. Therefore, tourism is considered to be the main sector of the economy, developed by British experts commissioned by the King, with well-considered infrastructure and

a wide range of different services. Due to the fact that a significant part of the FDI (Foreign Direct Investment) has been placed in investment projects related to the tourism industry and the hospitality industry (hotel industry), it is expected that the significance of the tourism sector in the Jordanian economy will continue to grow in the future. As a consequence, since the potential development of the tourist economy of this country refers to the natural values, this paper presents the most attractive ones, namely Petra, the Wadi-Rum Desert (the Valley of the Noon), the Dead Sea, Akaba, Amman. For this reason, we performed the analysis of tourist destinations, tourist profiles, seasonal tourist traffic to such sites, accommodation and income from tourism and employment in the sector of services. As a result, the aim of this paper was to analyse the tourism market in Jordan by contrasting it with other regions of the Middle East and the prospects for its further development.

MIROSLAW WÓJTOWICZ

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Przekształcenia przestrzennej struktury meksykańskiego przemysłu samochodowego pod wpływem BIZ

Transformation of the spatial structure of the Mexican automotive industry under the impact of FDI

Transformacja gospodarki meksykańskiej na początku lat 90. XX w., której jednym z ważnych elementów była liberalizacja wymiany handlowej z zagranicą oraz otwarcie się na napływ zagranicznych inwestycji przy jednoczesnym włączeniu się tego kraju do NAFTA od 1994 r. sprawiło, iż stał się on bardzo atrakcyjnym miejscem dla lokalizacji działalności przemysłowej. Z jednej strony jego duży rynek wewnętrzny, rosnący wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa, przyciągał nowych inwestorów liczących na dalszy wzrost popytu na wyroby przemysłowe. Z drugiej strony porozumienie NAFTA, gwarantujące swobody przepływu towarów na teren USA i Kanady sprawiło, iż Meksyk stawał się atrakcyjną platformą produkcyjną gwarantującą relatywnie tanią i dobrze wykształconą siłę roboczą oraz dostęp do tak chłonnych rynków. Kolejnym ważnym czynnikiem zwiększającym napływ BIZ szczególnie w przemyśle motoryzacyjnym były zmiany strategii międzynarodowych koncernów samochodowych dokonujące się pod wpływem globalizacji i rosnącej konkurencji na światowych rynkach. Dążenie do obniżenia kosztów produkcji przy jednoczesnym utrzymaniu jakości wytwarzanych pojazdów i dostępu do rynku zbytu, wymuszało szczególnie na amerykańskich koncernach samochodowych (GM, Ford i Chrysler) przesunięcie coraz większej części swojej produkcji do Meksyku. Kraj też stał się atrakcyjny dla konkurujących z amerykańskimi koncernami producentów z Europy Zachodniej i Japonii, co spotęgowało wielkość napływu BIZ w tym sektorze.

W latach 2000-2013 do przemysłu samochodowego napłynęło w formie BIZ ponad 27,7 mld USD, co stanowiło 8,2% skumulowanej wartości całkowitego napływu BIZ w tym okresie. Przeważającą część tej sumy (19,5 mld USD) trafiła do sektora produkcji części samochodowych i podzespołów a jedynie 8,2 mld USD zainwestowano bezpośrednio w produkcję różnych typów samochodów. Doprowadziło to w konsekwencji do dynamicznego wzrostu produkcji

nowych pojazdów, jak również części, które w większości przeznaczano na eksport do sąsiednich państw NAFTA.

Celem referatu jest określenie wpływu BIZ na zmiany w przestrzennym rozmieszczeniu przemysłu samochodowego w latach 2000-2013. Zbadano przestrzenną strukturę napływu BIZ związanych z przemysłem samochodowym według stanów, starając się określić ich wielkość oraz strukturę, a także ich wpływ na zmianę wielkości zatrudnienia i produkcji w tym sektorze. Pozwoliło to także wskazać nowo tworzące się skupienia tego przemysłu w analizowanych stanach.

* * *

One of the important elements of the transformation of the Mexican economy in the early 1990s was the liberalisation of foreign trade and the opening of the inflow of foreign investment. The second very important economic advantage was joining NAFTA since 1994. These two factors have caused Mexico to become a very attractive place for the accommodation of industrial activities. On the one hand, its large domestic market, growing with the increase in society's wealth, has attracted new investors counting on continued growth in the demand for industrial goods. On the other hand, the NAFTA agreement guaranteeing the freedom of movement of goods to the USA and Canada means that Mexico has become an attractive production platform offering a relatively cheap and well-educated workforce and access to a capacious market. Another important factor increasing the inflow of FDI, particularly in the automotive industry, was connected with changes in the strategies of the international car producers under the influence of globalisation and increasing competition on global markets. The desire to reduce production costs while maintaining the quality of the produced vehicles and access to the market, have forced American corporations in particular (GM, Ford and Chrysler) to transfer a growing part of their production to Mexico. The country has also become attractive to corporations competing with American manufacturers from Western Europe and Japan, which has also intensified FDI inflow in this sector to Mexico.

In the years 2000-2013 the Mexican automotive industry attracted the inflow of more than 27.7 billion USD in the form of FDI, which accounted for 8.2% of the total cumulative value of FDI inflow in this period. The major part of this amount (19.5 billion USD) went into the manufacturing of automotive parts and components and only 8.2 billion USD was invested directly into the production of vehicles. This led in consequence to the dynamic growth of the production of new vehicles as well as parts, most of which was spent on export to neighbouring countries of NAFTA.

The purpose of this paper is to determine the impact of FDI on the changes in the spatial distribution of the automotive industry in the years 2000-2013. The article examines the spatial structure of FDI inflows associated with the automotive industry to Mexican states trying to determine their size and structure, as well as their impact on the change in the level of employment and production in this sector. The analysis has permitted indicating newly formed clusters of this industry in the analysed states.

ZBIGNIEW ZIOŁO

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków, Polska

Założenia badawcze i propozycja wzorca analizy procesu przemian struktury przestrzennej przemysłu

Research assumptions and a proposal of a model for analysing the process of transforming the spatial structure of the industry

Struktura przestrzenna przemysłu obejmuje zróżnicowane pod względem potencjału ekonomicznego i spełnianych funkcji, różnorodne przedsiębiorstwa przemysłowe i usługowe oraz relacje kształtujące się między nimi w określonych uwarunkowaniach przestrzeni geograficznej. Odnacza się ona odmienną atrakcyjnością dla lokalizacji i rozwoju przedsiębiorstw, co wpływa na różny stopień koncentracji podmiotów produkcyjnych i usługowych występujących w układach przestrzennych. Strukturę przestrzenną przemysłu traktujemy jako dynamiczny system kształtujący się w zmieniających się uwarunkowaniach: postępu technologicznego, poziomu rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego, a także celów polityki gospodarczej dokonujących się pod wpływem określonej sytuacji politycznej i postępu cywilizacyjnego. Podstawową rolę w tym zakresie odgrywa proces koncentracji kapitału, który wpływa na powstawanie coraz potężniejszych i coraz bardziej złożonych struktur światowych korporacji, odgrywających obecnie dominującą rolę zarówno w strukturze przestrzennej przemysłu jak i w przestrzeni społeczno-gospodarczej i kulturowej.

Funkcjonujące w strukturze przestrzennej przemysłu przedsiębiorstwa lokalizowane były i kształtowały się w różnych uwarunkowaniach, które mogły obejmować: początkowe lata industrializacji, okres gospodarki centralnie sterowanej, gospodarki rynkowej, transformacji struktur gospodarczych, nowych warunków globalnego rozwoju, a także kryzysu gospodarczego. Pod ich wpływem zmieniała się struktura i jakość działalności przemysłowej, dostosowując się do wyzwań konkurencyjnego rynku. Wyłania to konieczność ciągłego poszukiwania nowych wzorców oraz doskonalenia metod badawczych, celem coraz precyzyjniejszego poznania złożonej problematyki kształtowania przedsię-

biorstw i przestrzeni przemysłowej oraz tendencji ich dalszych przemian, które mogą być wykorzystane w procesie zarządzania gospodarką.

W procesie badawczym kształtowania struktury przestrzennej przemysłu, a także poszczególnych przedsiębiorstw, należy wyróżnić szereg etapów. Pierwszy obejmuje ocenę dotychczasowego procesu rozwoju (wyjściowy przekrój czasowy) i wniosków z niego wynikających. Pozwala to na poznanie stanu początkowego, który jest punktem wyjścia i podstawą analizy zmian dokonujących się w badanym okresie czasu. Ważną rolę odgrywa tu analiza stopnia realizacji pierwotnie zakładanych celów, metod oraz środków przeznaczonych na przebudowę struktur przemysłowych. Szczególną uwagę należy zwracać na zmiany uwarunkowań dla pobudzania czynników lokalizacji i kształtowania przemian, jakość podejmowanych decyzji, dotyczących działań na rzecz realizacji założonych celów oraz ich wpływ na przemiany organizacyjne i kierunki działalności przedsiębiorstw oraz struktur przestrzeni przemysłowej. Postępowanie badawcze prowadzone na tym etapie pozwalają na określenie prawidłowości kształtowania przemian struktury przestrzenno-branżowej, potencjału i funkcji przedsiębiorstw przemysłowych oraz ich wpływ na ukształtowanie struktur przestrzennych przemysłu w końcowym przekroju czasowym. Wśród przedsiębiorstw możemy wyróżnić różne tendencje ich zachowania, które mogą się przejawiać w: zaniku istniejących wcześniej przedsiębiorstw, ich recesji, stagnacji i wroście, ale także mogą się pojawiać nowe przedsiębiorstwa nawiązujące do rozwoju technologicznego oraz nowych wyzwań rynku.

Kolejnym etapem jest prognoza kształtowania procesu przemian struktury przestrzennej przemysłu w nawiązaniu do dotychczasowych tendencji rozwoju i jej ocena. Prognoza odpowiada na pytanie, jak będzie się kształtować przedsiębiorstwo, czy struktura przestrzenna przemysłu w przyszłości, przy założeniu stabilnych warunków ich przemian i otoczenia. Następnie ważnym problemem jest przewidywanie zmian uwarunkowań, które mogą wpływać na decyzje dotyczące kierunków rozwoju wynikających z prognozy.

Końcowym etapem jest propozycja określonych działań na rzecz formułowania dalszych celów rozwojowych oraz wdrażania odpowiednich instrumentów sterujących procesem na szczeblu przedsiębiorstwa i określonej skali układu przestrzennego, czy polityki gospodarczej państwa. Nawiązują one do kierunków rozwoju cywilizacyjnego oraz postępu technicznego przy zachowaniu reguł konkurencji.

Zaproponowane wzorzec badawczy obok walorów teorio-poznawczych dążących do coraz precyzyjniejszego poznania procesu kształtowania przedsiębiorstwa, czy określonej skali struktur przestrzennych przemysłu (od skali lokalnej, poprzez regionalną, krajową, do skali europejskiej i światowej) ma także duże znaczenie aplikacyjne i może służyć jako podstawa budowy strategii rozwoju zarówno firmy (korporacji) jak i określonego układu przestrzennego.

* * *

The spatial structure of the industry is made from industrial and service enterprises, which vary in terms of their economic potential and function, and relations among the enterprises in specific conditions of geographic space. It may vary in terms of its attractiveness for locating and developing enterprises, affecting differences in the degree of concentration of production and service entities in spatial structures. Spatial structure of the industry is a rapidly changing system formed in ever-changing conditions of technological advancement, economic, social and cultural development as well as goals of the economic policy which result from political situation and progress of civilisation. Here, the key role is played by the capital concentration process which affects formation of increasingly powerful and complex structures of global corporations, which are now playing a dominant role both in the spatial structure of the industry as well as in the socio-economic and cultural space.

Enterprises operating in the spatial structure of the industry were located and developed in different conditions, possibly including the early years of industrialisation, the period of centrally controlled economy, market economy, transformation of economic structures, new conditions of the global development as well as the economic crisis. Under their influence, the structure and the quality of industrial activity has changed, adapting to the challenges of competitive market. It results in the need to continue search for new models and improve research methods to achieve an increasingly precise analysis of the complex issue of developing enterprises and industrial space and trends in their future transformations, which can be used in the economy management process.

The research process involving shaping the spatial structure of the industry as well as individual enterprises has a number of stages. The first one includes evaluation of the development stage so far (the time profile at the starting point) and conclusions from the stage. This way, one can learn about the initial status which is the starting point and the basis for analysing changes occurring in the analysed period. It is important to analyse the degree to which the initially planned goals are achieved as well as methods and funds used to transform industrial structures. Particular attention should be paid to changes in conditions for stimulating location and change shaping factors, the quality of decisions made to act towards delivering the planned objectives and their impact on organisational transformations and directions of enterprise activity and industrial space structures. At this stage, the research processes allow to determine regularity in development of transformations in the spatial and sectoral structure, the potential and function of industrial enterprises and their impact on the spatial structures of the industry in the final time frame. Enterprise vary in term of their

behavioural trends which may have the form of atrophy of previously existing enterprises, their recession, stagnation and increase but there may be also new enterprises related to the technological development and new market challenges.

Another stage is the outlook to developing the process of transforming the spatial structure of the industry further to the existing development trends and its evaluation. The outlook indicates the future of an enterprise or the spatial structure of the industry in the stable conditions of their transformations and of the environment. The next important issue is to foresee changes in the conditions which may affect decisions on the conditions for development based on forecasts.

The final stage consists of a proposal to take some pre-defined actions to formulate further developmental goals and implement appropriate instruments controlling the process at the level of the enterprise and a specific sale of the spatial system or the economic policy of the state. They refer to the directions of civilisation development and technical progress while observing the rule of competition.

Apart from theory-related and cognitive attributes aimed at increasingly precise analysis of the enterprise development process or a specific scale of spatial structures of the industry (from the local scale through the regional, national to the European and global), the proposed research model can be also used to build the development strategy of a company (corporation) and a specific spatial system.

AGNIESZKA ŻUR

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Subcontracting as entrepreneurial opportunity. Conceptualization and research model proposition.

Podwykonawstwo jako okazja przedsiębiorcza. Konceptualizacja i propozycja modelu badawczego.

Development of sub-contracting practices is often considered a method stimulating growth of small-scale enterprises and creating entrepreneurial opportunities. The majority of works in the field focus on cases where a contractor is larger in size than the sub-contractor, operates on a larger scale and may have foreign investors and/or owners. This paper focuses on the potential coming from a partner sub-contracting relation of small enterprises, arguing that this field of research deserves more attention.

The paper presents different categories of reasons behind subcontracting and a range of cases when partner sub-contracting relations of small enterprises are beneficial to both the contractor and the sub-contractor. Next, it moves to research as it outlines potential entrepreneurial opportunities for both contractors and their subcontractors. The paper concludes with a synthesis of current research in the area of opportunity-based-view of subcontracting and proposes a research model that will hopefully serve to test various relationships in the practice of partner subcontracting.

* * *

Rozwój praktyk podwykonawstwa uznany jest w literaturze tematu za metodę stymulowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz jako sposób kreowania okazji rynkowych. Podwykonawstwo tradycyjnie kojarzone jest z relacją dużych i rozwiniętych przedsiębiorstw, często międzynarodowych, z mniejszymi i słabszymi graczami rynkowymi, którzy świadczą usługi podwykonawstwa większym partnerom. Niniejszy referat skupia się na podwykonawstwie opartym na obustronnie korzystnej relacji mniejszych podmiotów i prezentuje sytuacje, w których partnerska relacja podwykonawstwa jest okazją przedsiębiorczą. W referacie przedstawione są poszczególne

kategorie powodów, dla których małe i średnie przedsiębiorstwa mogą angażować się w partnerskie podwykonawstwo. Opracowanie poddaje analizie podwykonawstwo odwołując się do teorii przedsiębiorczości i okazji jako podstawowej jednostki badawczej tej teorii. Podsumowaniem rozważań jest propozycja modelu badawczego podwykonawstwa partnerskiego.

WYKAZ OGÓLNOPOLSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH
KONFERENCJI NAUKOWYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO
PROBLEMATYCE GEOGRAFII PRZEMYSŁU I USŁUG

LIST OF NATIONAL AND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES
IN THE SERIES FOCUSED ON INDUSTRIAL AND SERVICE GEOGRAPHY

Organizatorzy / Organisers:

- Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
- Komisja Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego,
- Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich w Krakowie,
- Sekcja Gospodarki Przestrzennej Komisji Nauk Ekonomicznych PAN Oddz. w Krakowie.

Wykaz konferencji / Conference list:

Geografia przemysłu w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, Kraków, 9-10 grudnia 1985 r.

Zakład przemysłowy w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, Kraków, 15-17 grudnia 1986 r.

Problematyka ośrodka przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, Kraków, 30 listopada-2 grudnia 1987 r.

Problematyka okręgu przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii, Kraków, 12-13 grudnia 1988 r.

Regionalne problemy uprzemysłowienia – zagadnienia teoretyczno-poznawcze, Kraków, 27-28 listopada 1989 r.

Problemy przemysłu rolno-spożywczego w badaniach geograficznych, Kraków, 26-27 listopada 1990 r.

Geografia przemysłu w warunkach nowego systemu gospodarowania. Problemy badawcze i odzwierciedlenie ich w kształceniu nauczycieli, Kraków, 2-4 grudnia 1991 r.

Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania, Kraków, 23-25 listopada 1992 r.

Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania, Kraków, 8-10 listopada 1993 r.

Wpływ procesów transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych i układów przestrzennych, Kraków 5-6 grudnia 1994 r.

Osiągnięcia i kierunki badawcze geografii przemysłu w ośrodkach akademickich, Kraków, 4-5 grudnia 1995 r.

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (I), Kraków, 9-10 grudnia 1996 r.

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (II), Kraków, 8-9 grudnia 1997 r.

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (III), Kraków, 7-8 grudnia 1998 r.

Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej (IV), Kraków, 6-7 grudnia 1999 r.

Przemiany struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej, Kraków, 4-5 grudnia 2000 r.

Problemy transformacji struktur przemysłowych, Kraków, 3-4 grudnia 2001 r.

Przemysł w procesie globalizacji, Kraków, 2-3 grudnia 2002 r.

Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu, Kraków, 1-2 grudnia 2003 r.

XX Jubileuszowa Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Efekty restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej*, Kraków, 6-7 grudnia 2004 r.

XXI Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Procesy transformacji przemysłowych układów regionalnych na tle zmieniającego się otoczenia*, Kraków, 5-6 grudnia 2005 r.

XXII Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Problemy metodologiczne geografii przemysłu*, Kraków, 4-5 grudnia 2006 r.

XXIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych*, Kraków, 3-4 grudnia 2007 r.

XXIV Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Funkcje przemysłu i usług w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego* (24th International Scientific Conference on *Functions of Industry and Services in the Development of Information Society*), Kraków, 1-2 grudnia (December) 2008 r.

XXV Jubileuszowa Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych* (25th Jubilee International Scientific Conference on *The Processes of Transformation of Industry and Services in Regional and National Spatial Systems*), Kraków, 30 listopada (November) – 1 grudnia (December) 2009 r.

26. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Wpływ kryzysu na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz zmiany struktur przestrzennych przemysłu i usług* (26th International Scientific Conference on *Impact of Crisis on the Activity of Enterprises and Changes in the Spatial Structures of Industry and Services*), Kraków, 6-7 grudnia (December) 2010 r.

27. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Wpływ innowacyjności na rozwój przedsiębiorstw i gospodarki w układach przestrzennych* (27th International Scientific Conference on *The Effect of Innovation on the Development of Enterprises and Economy in Spatial Systems*), Kraków, 5-6 grudnia (December) 2011 r.

28. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Przemysł i usługi w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy* (28th International Scientific Conference on *Industry and Services in the Development of Knowledge-based Economy*), Kraków, 3-4 grudnia (December) 2012 r.

29. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Zmiany struktury przestrzennej przemysłu i usług w warunkach kryzysu gospodarczego* (29th International Scientific Conference on *Changes in the Spatial Structure of Industry and Services under Economic Crisis Conditions*), Kraków, 3-4 grudnia (December) 2012 r.

30. Międzynarodowa Konferencja Naukową nt. *Problematyka badawcza przemian strukturalnych przemysłu i usług w układach przestrzennych* (30th Jubilee International Scientific Conference on *Structural Transformations of Industry and Services in Spatial Systems - Research-related Issues*), Kraków, 1-2 grudnia (December) 2014 r.

W 2015 r. zapraszamy na kolejną 31. Międzynarodową Konferencję Naukową z tego cyklu nt. *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu i usług* (31st International Scientific Conference on *International Determinants for the Development of Industry and Services*), Kraków, 7-8 grudnia (December) 2015 r.

oprac. Tomasz Rachwał

WYKAZ OGÓLNOPOLSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH
KONFERENCJI NAUKOWYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO
PROBLEMATYCE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

LIST OF NATIONAL AND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES
FOCUSED ON ENTREPRENEURSHIP

Organizatorzy / Organisers:

- Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
- Wydawnictwo Nowa Era
- Fundacja „Edukacja dla Społeczeństwa”
- Komisja Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Wykaz konferencji / Conference list:

Pierwsza Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Przedsiębiorczość a współczesne wyzwania cywilizacyjne*, Kraków, 27-28 września 2004 r.

II Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w podnoszeniu konkurencyjności społeczeństwa i gospodarki* ze specjalną sesją *Rola etyki w przedsiębiorczości*, Kraków, 10-11 października 2005 r.

III Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej*, Kraków, 9-10 października 2006 r.

IV Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w gospodarce opartej na wiedzy* ze specjalną sesją nt. *Rola etyki w przedsiębiorczości*, Kraków, 8-9 października 2007 r.

V Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego* połączona z I Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 6-7 października 2008 r.

VI Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Przedsiębiorczość w warunkach integracji europejskiej* połączona z II Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 5-6 października 2009 r.

VII Ogólnopolska Metodyczna Konferencja Naukowa nt. *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji* połączona z III Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 4-5 października 2010 r.

8. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w edukacji* (8th International Scientific Conference on *The Role of Entrepreneurship in Education*) połączona z 4. Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 3-4 października (October) 2011 r.

9. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Przedsiębiorczość w warunkach kryzysu gospodarczego* (9th International Scientific Conference on *Entrepreneurship in the Conditions of Economic Crisis*) połączona z 5. Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 8-9 października (October) 2012 r.

10. Jubileuszowa Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w rozwoju firm i układów przestrzennych* (10th Jubilee International Scientific Conference on *The Role of Entrepreneurship in the Development of Enterprises and Spatial Systems*) połączona z 6. Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 7-8 października (October) 2012 r.

11. Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. *Rola przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym układów przestrzennych* (11th International Scientific Conference on *The Role of Entrepreneurship in Socio-Economic Development of Spatial Systems*), połączona z 7. Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 6-7 października (October) 2014 r.

W 2015 r. zapraszamy na kolejną 12. Międzynarodową Konferencję Naukową z tego cyklu nt. *Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju układów lokalnych* (12th International Scientific Conference on *Entrepreneurship as a Factor in the Development of Local Systems*), połączoną z 8. Ogólnopolskim Zjazdem Nauczycieli Przedsiębiorczości, Kraków, 5-6 października (October) 2015 r.

oprac. Tomasz Rachwał

WYKAZ TOMÓW „PRAC KOMISJI GEOGRAFII PRZEMYSŁU
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO” ORAZ WCZEŚNIEJ
WYDAWANYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO PROBLEMATYCE GEOGRAFII
PRZEMYSŁU

LIST OF VOLUMES "STUDIES OF THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY COM-
MISSION OF THE POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY" AND EARLIER
COLLECTIVE WORKS PUBLISHED IN THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY
SERIES

„Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” to czasopismo wydawane od 2000 roku (początkowo jako seria wydawnicza o charakterze monograficznym) przez Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Komisję Geografii Przemysłu PTG. Poszczególne tomy zawierają prace wpisujące się w problematykę określoną tytułem danego numeru. Według listy B czasopism MNiSW z 2013 r. posiada ono 7 pkt. Od 2013 r. wydawane są cztery tomy w roku. Czasopismo jest indeksowane w bazach czasopism m.in. Google Scholar, BazEkon, CEJSH oraz IndexCopernicus.

Zapraszamy do lektury i składania artykułów.

Strona internetowa czasopisma w języku polskim i angielskim z dostępem do archiwalnych numerów:

www.prace-kgp.up.krakow.pl

“Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society” is a scientific journal published since 2000 (initially as monograph-type publishing series) by the Institute of Geography of the Pedagogical University of Cracow and the Industrial Geography Commission of PGS. It is a continuation of earlier collective works, presenting the outcome of debates held at conferences devoted to industrial geography. Each volume of the series presents works tackling the topic described by the title of the volume. According to B list of journals published by the Ministry of Science and Higher Education in 2013, the scoring of the journal is 7. Since 2013, 4 volumes are published per year.

The journal is indexed in the journal base, including: Google Scholar, BazEkon, CEJSH and IndexCopernicus.

Enjoy the reading and submit your article.

Website of the journal in Polish and English, including access to earlier volumes:

www.prace-kgp.up.krakow.pl

e-mail: pracekgp@up.krakow.pl

**Prace zbiorowe z cyklu poświęconego problematyce geografii przemysłu /
Collective works published in the industrial geography series:**

Zioło Z. (red.), 1987, ***Geografia przemysłu w akademickim kształceniu nauczycieli***, Materiały i Sprawozdania, z. 14, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Wydaw. Naukowe WSP, Kraków.

Zioło Z. (red.), 1988, ***Zakład przemysłowy w akademickim kształceniu nauczycieli geografii***, Materiały i Sprawozdania, z. 16, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Wydaw. Naukowe WSP, Kraków.

Zioło Z. (red.), 1990, ***Problematyka ośrodka przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii***, Materiały i Sprawozdania, z. 19, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Wydaw. Naukowe WSP, Kraków.

Zioło Z. (red.), 1991, ***Problemy przemysłu rolno-spożywczego w badaniach geograficznych***, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Kraków-Warszawa.

Zioło Z. (red.), 1992, ***Geografia przemysłu w warunkach nowego systemu gospodarowania – problemy badawcze i odzwierciedlenie ich w kształceniu nauczycieli***, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Kraków-Warszawa.

Zioło Z. (red.), 1993, ***Problematyka okręgu przemysłowego w akademickim kształceniu nauczycieli geografii***, Materiały i Sprawozdania, z. 26, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna

w Krakowie, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydaw. Naukowe WSP, Kraków.

Zioło Z. (red.), 1993, *Regionalne problemy uprzemysłowienia*, red. Z. Zioło, Materiały i Sprawozdania, z. 27, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Komisja Geografii Przemysłu PTG, , Wydaw. Naukowe WSP, Kraków.

Zioło Z. (red.), 1994, *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Materiały i Sprawozdania, z. 28, Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydaw. Naukowe WSP, Kraków-Warszawa.

Zioło Z. (red.), 1994, *Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Kraków-Warszawa.

Zioło Z. (red.), 1996, *Wpływ procesów transformacji gospodarki narodowej na funkcjonowanie jednostek gospodarczych i układów przestrzennych*, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z. (red.), 1997, *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, red. Z. Zioło, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Misztal S., Zioło Z. (red.), 1998, *Dorobek polskiej geografii przemysłu w badaniach ośrodków akademickich*, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału PAN, Warszawa-Kraków.

Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society:

Zioło Z. (red.), 2000, *Problemy transformacji struktur przemysłowych w procesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 1, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z. (red.), 2001, *Problemy przemian struktur przestrzennych przemysłu*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 2, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z. (red.), 2001, *Problemy przemian struktur przemysłowych w procesie wdrażania regul gospodarki rynkowej*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 3, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Wydział Ekonomiczny UMCS w Lublinie-Filia w Rzeszowie, Warszawa-Kraków-Rzeszów.

Zioło Z. (red.), 2002, *Problemy transformacji struktur przemysłowych*, red. Z. Zioło, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 4, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Uniwersytet Rzeszowski-Wydział Ekonomii, Warszawa-Kraków-Rzeszów.

Zioło Z., Makiela Z. (red.), 2003, *Kształtowanie się struktur przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 5, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Makiela Z. (red.), 2003, *Przemysł w procesie globalizacji*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 6, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Makiela Z. (red.), 2004, *Przemiany struktur przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 7, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2006, *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 8, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2006, *Efekty restrukturyzacji polskiej przestrzeni przemysłowej*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 9, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2008, *Procesy transformacji układów przestrzennych przemysłu na tle zmieniającego się otoczenia*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 10, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2008, *Problematyka badawcza geografii przemysłu*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 11, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2009, *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 12, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydaw. Naukowe AP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2009, *Funkcje przemysłu w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego / Functions of industry in the developing of an information society*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 13, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2009, *Problemy kształtowania się przestrzennych struktur przemysłowych i ich otoczenia / Problems in the formation of industrial spatial structures and their surrounding*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 14, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2010, *Procesy transformacji przemysłu i usług w regionalnych i krajowych układach przestrzennych / Processes of Transformation of Industry and Services in Regional and National Spatial Systems*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 15, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2010, *Procesy przemian przemysłu i usług w wybranych krajach / Processes of Transformation of Industry and Services in Selected Countries*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa

Geograficznego, nr 16, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2011, *Wpływ kryzysu na zachowania przedsiębiorstw oraz przemiany struktur regionalnych / The impact of the crisis on the behavior of enterprises and regional structure changes*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 17, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2011, *Przemiany struktur lokalnych i regionalnych sektora usług w latach kryzysu gospodarczego / Changes in local and regional structures of the service sector during economic crisis*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 18, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2012, *Wpływ innowacyjności na zmiany gospodarki w układach przestrzennych / Effect of innovativeness on the economic changes in spatial systems*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 19, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2012, *Wpływ innowacyjności na rozwój przedsiębiorstw / The influence of innovativeness on enterprises development*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 20, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2013, *Funkcje przemysłu i usług w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy / Functions of industry and services in development of knowledge-based economy*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 21, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2013, *Uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego układów przestrzennych / Conditions of socio-economic development of spatial systems*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 22, Komisja Geografii Przemysłu PTG,

Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2013, *Rola innowacyjności w rozwoju społeczno-gospodarczego układów przestrzennych / Role of innovativeness in socio-economic development of spatial systems*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 23, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2013, *Wybrane problemy rozwoju usług turystycznych / Selected problems of tourism industry development*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 24, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2014, *Contemporary issues in Polish industrial geography*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 25, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2014, *Przemiany struktur regionalnych w warunkach kryzysu gospodarczego / Transformation of regional structures under economic crisis conditions*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 26, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2014, *Wpływ kryzysu gospodarczego na przemiany struktur przemysłowych / Impact of economic crisis on the transformation of industrial structures*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society, nr 27, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2014, *Przemiany sektora usług i instytucji / Transformation of the service sector and institutions*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geo-

graphy Commission of the Polish Geographical Society, nr 28, Komisja Geografii Przemysłu PTG, Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Wydaw. Naukowe UP w Krakowie, Warszawa-Kraków.

oprac. Tomasz Rachwał

WYKAZ TOMÓW „PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – EDUKACJA”

LIST OF VOLUMES " ENTREPRENEURSHIP – EDUCATION"

„Przedsiębiorczość – Edukacja” to czasopismo wydawane corocznie od 2005 r. (początkowo jako seria wydawnicza o charakterze monograficznym) przez Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz Wydawnictwo „Nowa Era”. Poszczególne tomy zawierają prace wpisujące się w problematykę określoną tytułem danego numeru. Część prac każdego tomu poświęcona jest zagadnieniom edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Według listy B czasopism MNiSW z 2013 r. posiada ono 6 pkt. Czasopismo jest indeksowane w bazach czasopism m.in. Google Scholar, BazEkon, CEJSH oraz IndexCopernicus.

Zapraszamy do lektury i składania artykułów.

Strona internetowa czasopisma w języku polskim i angielskim z dostępem do archiwalnych numerów:

www.p-e.up.krakow.pl

“Entrepreneurship – Education” is a scientific journal published since 2005 (initially as monograph-type publishing series) by the Department of Entrepreneurship and Spatial Management of Institute of Geography of the Pedagogical University of Cracow and the Nowa Era publishing house. Each volume of the series presents works tackling the topic described by the title of the volume. Some articles of each volume is dedicated to entrepreneurship education. According to B list of journals published by the Ministry of Science and Higher Education in 2013, the scoring of the journal is 6. The journal is indexed in the journal base, including: Google Scholar, BazEkon, CEJSH and IndexCopernicus.

Enjoy the reading and submit your article.

Website of the journal in Polish and English, including access to earlier volumes:

www.p-e.up.krakow.pl

e-mail redakcji: pe@up.krakow.pl

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2005, *Przedsiębiorczość a współczesne wyzwania cywilizacyjne*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 1, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydawnictwo „MiWa”, Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2006, *Rola przedsiębiorczości w podnoszeniu konkurencyjności społeczeństwa i gospodarki*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 2, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2007, *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 3, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2008, *Rola przedsiębiorczości w gospodarce opartej na wiedzy*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 4, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2009, *Rola przedsiębiorczości w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 5, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2010, *Przedsiębiorczość w warunkach integracji europejskiej*, Przedsiębiorczość - Edukacja, nr 6, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2011, *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji/ Entrepreneurship in the Conditions of Globalization*, Przedsiębiorczość - Edukacja / Entrepreneurship - Education, nr 7, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2012, *Rola przedsiębiorczości w edukacji / The Role of Entrepreneurship in Education*, Przedsiębiorczość - Edukacja / Entrepreneurship - Education, nr 8, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Zioło Z., Rachwał T. (red.), 2013, *Przedsiębiorczość w warunkach kryzysu gospodarczego / Entrepreneurship in the Conditions of Economic Crisis*, Przedsiębiorczość - Edukacja / Entrepreneurship - Education, nr 9, Wydawnic-

two Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

Ziolo Z., Rachwał T. (red.), 2014, *Rola przedsiębiorczości w rozwoju firm i układów przestrzennych / The Role of Entrepreneurship in the Development of Enterprises and Spatial Systems*, Przedsiębiorczość - Edukacja / Entrepreneurship - Education, nr 10, Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Warszawa-Kraków.

oprac. Tomasz Rachwał

INFORMACJA O PROJEKTACH REALIZOWANYCH W ZAKŁADZIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ INSTYTUTU GEOGRAFII UNIWERSYTETU PEDAGOGICZNEGO W KRAKOWIE

INFORMATION ON PROJECTS CARRIED OUT IN THE DEPARTMENT OF ENTREPRENEURSHIP AND SPATIAL MANAGEMENT, INSTITUTE OF GEOGRAPHY, PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF CRACOW

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie angażuje się w realizację wielu międzynarodowych i krajowych projektów badawczych, wdrożeniowych i edukacyjnych związanych z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości oraz geografii ekonomicznej. Tomasz Rachwał, jako kierownik zespołu polskiego wraz z pracownikami Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej (Sławomir Kurek) i Zakładu Turystyki i Badań Regionalnych (Mariusz Szubert) uczestniczyli w latach 2009-2011 w realizacji projektu badawczego „FIFOBİ - Fit for business: Developing business competencies in school” („Zdolni do biznesu - kształtowanie kompetencji biznesowych uczniów”), wykonywanego w ramach międzynarodowego konsorcjum z kilku krajów europejskich (Austria, Łotwa, Niemcy, Polska, Portugalia, Węgry, Wielka Brytania). W wyniku jego realizacji dokonano analizy podstaw programowych i programów nauczania we wszystkich krajach partnerskich celem określenia na ile w systemach edukacji szkolnych kształtowane są kompetencje biznesowe. Wyniki analiz programów skonfrontowano z poglądami nauczycieli i partnerów społecznych (pracodawców, związków zawodowych). Szczegółowe, cząstkowe i końcowe, wyniki realizacji projektu oraz prezentacje „dobrych praktyk” i rekomendacje dla zmian systemu edukacji, zostały zaprezentowane w licznych publikacjach, w tym w monografii będącej podsumowaniem wyników badań.

Natomiast w latach 2011-2013 realizowany był przez T.Rachwał, S. Kurka (jako kierowników zespołu polskiego) i Wioletę Kilar wraz z partnerami z Niemiec, Włoch i Wielkiej Brytanii kolejny projekt pt. „ReSeCo - Retail Sector Competencies: Developing self and social competencies in vocational training for the retail sector” („Kompetencje sektora handlu detalicznego: Kształtowanie kompetencji osobistych i społecznych w szkolnictwie zawodowym dla sektora handlu detalicznego”). W wyniku jego realizacji powstały materiały

edukacyjne do kształtowania kompetencji osobistych i zawodowych. Projekt miał charakter transferu innowacji, która została pilotażowo przetestowana i wdrożona w polskich szkołach zawodowych.

W latach 2010-2013 realizowany był także innowacyjny projekt krajowy pt. „Krok w przedsiębiorczość”, którego koordynatorem ds. merytorycznych był T. Rachwał, a wykonawcami pracownicy Zakładu: Monika Borowiec, Sławomir Dorocki, Małgorzata Zdon-Korzeniowska przy udziale S. Kurka z Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej oraz Agnieszki Świętek z Zakładu Dydaktyki Geografii. W wyniku realizacji projektu zaprojektowano i pilotażowo wdrożono innowacyjną strategię kształtowania postaw przedsiębiorczych, rozwijania kompetencji matematycznych i umiejętności komputerowych w szkołach ponadgimnazjalnych. Opracowana strategia kształcenia oparta jest na koncepcji tworzenia przez uczniów wirtualnej firmy (zlokalizowanej na e-platformie edukacyjnej) i konkurowania na wirtualnym rynku. W ramach projektu wypracowano szereg pomocniczych materiałów edukacyjnych dla nauczycieli (scenariusze zajęć, poradnik) oraz uczniów (m.in. publikacja „Biznes plan krok po kroku”).

Ponadto w latach 2010-2012 T. Rachwał uczestniczył jako ekspert w realizacji projektu pn. „Jestem przedsiębiorczy – kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży z wykorzystaniem innowacyjnych metod i narzędzi”. Produktem finalnym tego projektu jest zestaw zintegrowanych narzędzi dydaktycznych rozwijających kompetencje społeczne i postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży oraz wspomagających dydaktyczny proces nauczania przedmiotów podstawy przedsiębiorczości i ekonomia w praktyce. Pracownicy Zakładu (M. Borowiec, S. Dorocki, W. Kilar, M. Płaziak, A. Szymańska) wraz z pracownikami Zakładu Dydaktyki Geografii (A. Świętek) oraz Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej (Piotr L. Wilczyński) zaangażowani byli w latach 2012-2014 w kolejny projekt z tego cyklu pt. „Jestem przedsiębiorczy – innowacyjny program nauczania podstaw przedsiębiorczości i ekonomii w praktyce”, w efekcie czego powstał program nauczania, scenariusze zajęć oraz e-podręcznik do kształcenia w zakresie tych dwu przedmiotów. Jest to pierwszy interdyscyplinarne (dwuprzedmiotowy) podręcznik na rynku, przeznaczony do kształcenia zarówno w zakresie „podstaw przedsiębiorczości” jak i „ekonomii w praktyce”.

W związku reformą programową kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych została wdrożona nowa podstawa programowa w zakresie przedsiębiorczości, dlatego też T. Rachwał we współautorstwie ze Zbigniewem Makielą opracował w latach 2011-2012 nowy podręcznik wraz z multimedialnym CD-ROM i zeszyt ćwiczeń pt. „Krok w przedsiębiorczość” (opublikowany starszaniem wydawnictwa Nowa Era) przeznaczony do nauczania podstaw przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych. Celem tego projektu było opracowanie kompleksowego pakietu do kształcenia tego przedmiotu zgodnie z nową podstawą programową, dlatego obejmuje on także szereg publikacji dodatkowych, m.in.

poradnik dla nauczycieli z bogatym zestawem materiałów dodatkowych na CD i zestaw filmów edukacyjnych. W ramach wsparcia nauczycieli tego przedmiotu wydawane są cyklicznie biuletyny edukacyjne oraz organizowane przez Zakład w Krakowie w październiku każdego roku ogólnopolskie zjazdy nauczycieli przedsiębiorczości. T.Rachwał opracował także podręcznik do nauczania geografii ekonomicznej w zakresie rozszerzonym pt. „Oblicza geografii 2” dla liceum i technikum. Podręcznikowi temu towarzyszy bogaty zestaw publikacji dodatkowych, min. multimedialny CD-ROM i naturalne karty pracy dla uczniów oraz książka nauczyciela z CD-ROM i generatorem testów. Wszystkie wyżej wymienione podręczniki szkolne otrzymały pozytywne, bardzo dobre recenzje ekspertów i zostały tym samym dopuszczone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej do użytku szkolnego.

W 2013 r. zakończono też realizację projektu, uruchomionego z inicjatywy T.Rachwała, którego celem było opracowanie akademickiego podręcznika do ćwiczeń z zakresu geografii gospodarczej. Opublikowany przewodnik do ćwiczeń, autorstwa T.Rachwała i Radosława Uliszaka (Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie) oraz Pawła Czaplińskiego (Uniwersytet Szczeciński) i Anny Tobolskiej (Uniwersytet Adama Mickiewicza), ma za zadanie nie tylko przedstawiać wybrane metody badawcze stosowane w geografii gospodarczej, ale także je zobrazowanie na ćwiczeniach. Taka forma przewodnika wydaje się bardziej przyjazna dla studentów i wszystkich zainteresowanych omawianą problematyką, bo mogą oni krok po kroku prześledzić jak dochodzi się do oczekiwanych rezultatów i jak interpretuje się osiągnięte wyniki.

Obecnie w latach 2012-2014 realizowany jest projekt międzynarodowy projekt „Common goals - Common ways”, którego szczegółowy opis fazy testowej został umieszczony w kolejnej części niniejszej publikacji. Ponadto T. Rachwał wraz Danutą Piróg z Zakładu Dydaktyki Geografii rozpoczęli w 2014 r. wraz z wydawnictwem Nowa Era oraz innymi partnerami realizację projektu „Poznaj swoje predyspozycje zawodowe”, którego przedmiotem jest opracowanie nowoczesnych narzędzi wspomagających rozpoznawanie kompetencji zawodowych młodzieży, celem planowania ich dalszej ścieżki kształcenia i przyszłej kariery zawodowej. W ostatnim kwartale 2014 r. rozpoczęto także realizację kolejnego projektu międzynarodowego „Reaching the Lost Generation”, którego celem jest kształtowanie postaw przedsiębiorczych oraz kompetencji społecznych młodzieży w krajach europejskich. Oprócz pracownika Zakładu (T.Rachwał), są w niego zaangażowani S.Kurek (Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej) oraz W.Osuch i A.Świątek (Zakład Dydaktyki Geografii), a także partnerzy z Niemiec, Szkocji i Węgier.

* * *

The Department of Entrepreneurship and Spatial Management (Institute of Geography, Pedagogical University of Cracow) engages in implementation of many international and national research and educational projects related to entrepreneurial education and education in economic geography. From 2009 - 2011, as the head of the Polish team, Tomasz Rachwał, together with the employees of the Department of Socio-Economic Geography (Sławomir Kurek) and the Tourism and Regional Research Department (Mariusz Szubert), he participated in "FIFOBİ - Fit for business Developing business competencies in school" research project run within an international consortium of members from several EU states (Austria, Latvia, Germany, Poland, Portugal, Hungary, the UK). The project works involved an analysis of core curricula and curricula in all partner countries to determine development of business competencies in school education systems. Results of the curricula analyses were confronted with views of teachers and social partners (employers, trade unions). Specific, interim and final project deliverables and presentation of "good practices" together with recommended changes in the system of education were presented in many publications, including a monograph summarising research results.

From 2011 to 2013, T.Rachwał, S.Kurek (heads of the Polish team) and Wioletta Kilar together with German, Italian and UK partners took part in "ReSeCo - Retail Sector Competencies: Developing self and social competencies in vocational training for the retail sector" project. The project delivered educational materials for developing personal and vocational competencies. The project involved a transfer of innovation with its pilot testing and implementation in Polish vocational schools.

From 2010 to 2014, an innovative national project "Step into Entrepreneurship" was also implemented, with T.Rachwał as its technical coordinator, delivered by the staff of the Department: Monika Borowiec, Sławomir Dorocki, Małgorzata Zdon-Korzeniowska with involvement of S. Kurek from the Socio-Economic Geography Department and Agnieszka Świętek from the Didactics of Geography Department. The project deliverables included preparation and a pilot implementation of an innovative strategy for developing entrepreneurial attitudes, developing competences in mathematics and computer skills in upper secondary schools. The educational strategy developed in the project is based on the concept of a virtual enterprise set up by students (and located on an educational e-platform) and competing on a virtual market. Under the project, a series of supporting educational materials for teachers (including class scenarios, guidelines) and students (including "Business Step by Step" publication) were prepared.

In addition, from 2010 to 2012, T.Rachwał took part, as an expert in the project "I am entrepreneurial - Developing Entrepreneurial Attitudes among Students with Application of Innovative Methods and Tools". The final

deliverable of the project is a set of integrated didactic tools developing social competence and entrepreneurial attitudes among young people and supporting the didactic process of teaching courses in basic entrepreneurship and economy in practice. From 2012 to 2014, employees of the Department (M. Borowiec, S. Dorocki, W. Kilar, M. Płaziak, A. Szymańska) together with an employee of the Department of Didactic Geography (A. Świętek) and the Department of Socio-Economic Geography (Piotr L. Wilczyński) were engaged in another project from the series of "I am entrepreneurial - an innovative curriculum for teaching basic entrepreneurship and economics in practice", which has led to development of a curriculum, class and course scenarios and an e-textbook for students of both courses. It is the first interdisciplinary (covering two subjects) textbook on the market to teach both basic entrepreneurship and economy in practice.

Further to the reform of curricula in schools above the lower secondary level, a new base curriculum was introduced for entrepreneurship and this is why T.Rachwał and Z.Makiela, as co-authors, prepared in 2011 and 2012, a new textbook accompanied by a multimedia CD-ROM and an exercise-book "Krok w Przedsiębiorczość" ["Step into Entrepreneurship"] (published by Nowa Era publishing house), addressed to students in schools above the lower secondary level studying the basics of entrepreneurship. The project was aimed at preparing an all-inclusive package to teach the subject in accordance with the new base curriculum and, for this reason, it includes many additional publications, e.g. teachers' manual with a variety of additional materials on a CD and a set of educational films. Regular educational bulletins are published to support entrepreneurship teachers and, in October each year, the Department organises annual conventions of entrepreneurship teachers in Krakow. What is more, T.Rachwał is also the author of an economic geography highschool and vocational school textbook (extended curriculum) entitled "Oblicza geografii 2" (the "Faces of Geography 2"). The textbook is accompanied by a rich set of additional publications, including a multi-media CR-ROM and a text generator. All the above-mentioned textbooks received positive, very good reviews from experts and were thus admitted by the Ministry of the National Education to use in schools.

Furthermore, 2013 saw the completion of the project initiated by T.Rachwał, aimed at drafting a university economic geography textbook for practice. The practice guidebook written by T.Rachwał and Radosław Uliszak (the Department of Socio-Economic Geography of the Pedagogical University of Cracow) and Paweł Czapliński (the University of Szczecin) and Anna Tobolska (Adam Mickiewicz University in Poznań) is not only to present some selected research methods applied in economic geography but also illustrate them with practice (cases). Such form of a guidebook seems more student-friendly and

reader-friendly as they can follow the process step by step and see how their expected outcomes are achieved and results interpreted.

At present, from 2012 to 2014, another international project "Common Goals - Common Way" is being implemented, described in more detail below. In addition, in 2014, T.Rachwał together with Danuta Piróg from the Didactics of Geography Department with Nowa Era publishing house and other partners, started implementing a project "Recognise your professional predispositions" to develop contemporary tools supporting identification of vocational competencies of young people to plan their educational path and future professional career. Last quarter 2014 saw a kick-off of another international project "Reaching the Lost Generation" to develop entrepreneurial attitudes and social competences of young people in European countries. Apart from employee of the Department (T.Rachwał), S.Kurek (Department of Socio-Economic Geography) and W.Osuch i A.Świątek (Department of Didactics of Geography) are involved in the project together with partners from Germany, Scotland and Hungary.

Wykaz monografii, podręczników i innych publikacji książkowych – produktów finalnych realizowanych projektów / List of monographs, textbooks and other book publications - final deliverables of the projects:

- Ambrozik M., Czarniecka- Wilczak K., Domańska A., Kowalska E., Kempiak P., Lehmann A., Lenarczyk V., Marciniak B., Piguła G., Pyrzyk K., Sekura M., Szarzyńska C., Świątek A., Walczak- Gozdowska S., Witkowski R., Zygmunt A., (2013), *Jestem przedsiębiorczy – innowacyjny program nauczania „podstaw przedsiębiorczości” i „ekonomii w praktyce”*, Poznań: Fundacja Wrota Edukacji- Edugate.
- Borowiec, M., Dorocki, S., Kilar, W., Płaziak, M., Szymańska, A.I., Świątek A., Wilczyński P. L. (2013). *Przedsiębiorczość w praktyce. Podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych do podstaw przedsiębiorczości i ekonomii w praktyce*, zakres podstawowy, e-podręcznik, Poznań: Fundacja Wrota Edukacji - EduGate.
- Czapliński, P., Rachwał, T., Tobolska, A., Uliszak, R., (2013). *Geografia gospodarcza. Przewodnik do ćwiczeń*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Dorocki, S., Kilar, W., Rachwał, T., Świątek, A., Zdon-Korzeniowska M., (2012). *Biznes plan krok po kroku. Poradnik dla uczniów i uczennic: III część produktu finalnego*. Warszawa: Nowa Era.

- Fit for Business. Pre-Vocational Education in European Schools*, 2012, eds Pilz M., Berger S., Canning R., Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer.
- Kilar W., Kurek S., Rachwał T. [oprac. aut.] (2013). *Kształtowanie kompetencji osobistych i społecznych w szkołach zawodowych*, Kraków: Primedruk dla Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.
- Kilar, W., Rachwał, T., Zając, M. [oprac. aut.] (2012). *Poradnik metodyczny dla nauczycieli i nauczycielek. II część produktu finalnego*. Warszawa: Nowa Era.
- Krok w przedsiębiorczość. Książka nauczyciela. Materiały dydaktyczne do nauczania podstaw przedsiębiorczości*, praca zbiorowa, Warszawa: Nowa Era.
- Makiela Z., Rachwał T., 2012, *Krok w przedsiębiorczość. Podręcznik do podstaw przedsiębiorczości dla szkół ponadgimnazjalnych*, wyd. 1 z CD-ROM, Warszawa: Nowa Era.
- Makiela Z., Rachwał T., 2012, *Krok w przedsiębiorczość. Zeszyt ćwiczeń dla szkół ponadgimnazjalnych*, wyd.1. Warszawa: Nowa Era.
- Rachwał, T., (2013). *Oblicza geografii 2. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum*. Zakres rozszerzony. Warszawa: Nowa Era.
- Rachwał, T., Ratajski P., Zając M. [oprac. aut.] (2012). *Innowacyjna Strategia Kształcenia „Krok w przedsiębiorczość”. I część produktu finalnego*. Warszawa: Nowa Era.
- Świątek A., Osuch W., Kurek S. (2013). *How to educate Roma children? Steps in building efficient organization of education of Roma ethnic minority*, Przewodnik dla nauczycieli pracujących w środowisku romskim, powstały w ramach projektu “Common Goals - Common Ways”, Budapest.

Wykaz pozostałych publikacji powstałych w wyniku realizacji projektów /
List of other publications resulting from projects:

- Berger S., Canning R., Dolan M., Kurek S., Pilz M., Rachwał T., 2012, Curriculum-making in pre-vocational education in the lower secondary school: A regional comparative analysis within Europe, *Journal of Curriculum Studies*, 44 (5), 679-701
- Dorocki S., Kilar W., Rachwał T. (2011). Założenia i cele projektu "Krok w przedsiębiorczość" dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 7, 308-320
- Kilar, W., Kurek, S., Rachwał, T. (2013). Kształtowanie kompetencji osobistych i społecznych w szkolnictwie zawodowym dla sektora handlu detalicznego

- go w świetle opinii partnerów społecznych. *Przedsiębiorczość - Edukacja*, 9, 273-288.
- Kurek S., Rachwał T. (2010). Założenia i wstępne wyniki europejskiego projektu badawczego "FIFOBI" w zakresie kształtowania kompetencji uczniów gimnazjum do prowadzenia działalności gospodarczej, *Przedsiębiorczość - Edukacja*, 6, 472-485
- Kurek S., Rachwał T., Szubert M., 2012, Business Competencies in Polish School Curricula: Opinions of Teachers and Social Partners [w:] Pilz M., Berger S., Canning R. (red.), *Fit for Business. Pre-Vocational Education in European Schools*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer, Wiesbaden, 61-88
- Kurek S., Rachwał T., Szubert M., 2012, Kształtowanie kompetencji biznesowych uczniów gimnazjum w świetle opinii nauczycieli na podstawie wyników badań prowadzonych w ramach europejskiego projektu FIFOBI, *Przedsiębiorczość - Edukacja*, 8, 24-36.
- Rachwał T. (2011). *Krok w przedsiębiorczość - jak efektywnie kształtować postawy przedsiębiorcze uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, *Edufakty*, 14, 6-7
- Rachwał, T. (2012). Gra o przedsiębiorczość [w:] *Podstawy przedsiębiorczości. Przewodnik dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych*. Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era, 36-39.
- Rachwał, T. (2012). Informacja o innowacyjnym projekcie „Krok w przedsiębiorczość”. [w:] Ziolo Z., Borowiec M. (red.), *Problematyka 28. Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. Przemysł i usługi w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy*. Warszawa-Kraków: Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Komisja Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 144-145.
- Rachwał, T. (2012). Jak efektywnie kształtować postawy przedsiębiorcze uczniów szkół ponadgimnazjalnych? Informacja o innowacyjnym projekcie edukacyjnym „Krok w przedsiębiorczość”. *Przedsiębiorczość - Edukacja*, 8, 412-413.
- Rachwał, T. (2012). Projekt „Jestem przedsiębiorczy” a założenia nowej podstawy programowej kształcenia w ramach przedmiotów podstawy przedsiębiorczości i ekonomia w praktyce. Tekst referatu przygotowanego na seminarium dla dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych. Pozyskano z http://www.jestempredsiobiorczy.pl/att/Rachwal_arttykul_Seminarium_dla_dyrektorow_6-06-12_tekst.pdf
- Rachwał, T. (2013). Krok w przedsiębiorczość – propozycja na czasie. *EduFakty - Uczę Nowocześnie*, 25, 48-51

Świątek A., Osuch W. (2013). Informacja o międzynarodowym projekcie „Common goals - common ways”; [w:] Ziolo Z., Borowiec M. (red.), *Problematyka 29. Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. „Zmiany struktury przestrzennej przemysłu i usług w warunkach kryzysu gospodarczego”*; Kraków – Warszawa: Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Geografii - Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej - Polskie Towarzystwo Geograficzne, Komisja Geografii Przemysłu, 119-121.

Tomasz Rachwał

MIĘDZYKARODOWY PROJEKT „COMMON GOALS - COMMON WAYS” – FAZA TESTOWANIA

INTERNATIONAL PROJECT „COMMON GOALS - COMMON WAYS” – TESTING PHASE

Akcesja Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku umożliwiła jej współpracę międzynarodową na wielu płaszczyznach. Szczególnie ważnymi dla Polski były ostatnie dwa rozszerzenia unijne, w trakcie których do struktur europejskich przystąpiły prócz naszego kraju również inne państwa Europy Środkowo-Wschodniej, dzielące z Polską podobne uwarunkowania historyczne i teraźniejszość społeczno-gospodarczą. Powstały dzięki temu nowe możliwości współpracy, opartej na wymianie doświadczeń i przekazywaniu wiedzy na temat sposobu rozwiązywania bieżących problemów społecznych na bazie rozwiązań przyjętych w innych krajach. Przykładem takiej współpracy, polegającej na transferze doświadczenia, dobrych praktyk i innowacji na rzecz wspierania i udoskonalania kształcenia, jest współfinansowany przez Unię Europejską projekt „Common goals- Common ways”. Węgierski projekt finansowany przez Unię Europejską w ramach programu Leonardo da Vinci (Transfer of innovation, Multilateral Projects, Leonardo da Vinci Lifelong Learning Programme Education and Culture DG, Common Goals – Common Ways (2012-1-HU1-LEO05-05838), trwa od 1 listopada 2012 r, a zakończony zostanie 31 grudnia 2014 r. Partnerami Węgrów w realizacji projektu są przedstawiciele Niemiec (Euro-Training Centre z Monachium), Wielkiej Brytanii (Train'd Up w Menstrie koło Stirling w Szkocji) i Polski (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie – Instytut Geografii). Ze strony Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w projekcie uczestniczą: Wiktor Osuch, jako kierownik zespołu polskiego projektu, Sławomir Kurek, Tomasz Rachwał, Agnieszka Świątek jako wykonawcy części merytorycznej.

Twórcy projektu, wychodząc naprzeciw zdiagnozowanym trudnościom edukacyjnym węgierskich uczniów, jako cele projektu przyjęli: dostosowanie szkoły do pracy ze zróżnicowaną społecznie i kulturowo młodzieżą (w szczególności z uczniami romskimi) oraz działania na rzecz kształcenia zawodowego (podnoszenie zainteresowania uczniów szkołami zawodowymi, wzrost motywacji do nauki i wsparcie uczniów szkół zawodowych, świadome planowanie kariery).

ry zawodowej przez uczniów, utrzymywanie przez szkoły zawodowe kontaktu z realnym rynkiem pracy).

Dla osiągnięcia założonych celów, partnerzy węgierscy w początkowych fazach projektu byli zapoznawani z przyjmowanymi wobec napotkanych trudności rozwiązaniami w krajach partnerskich. Następnie dokonano analizy różnic w krajowych uwarunkowaniach, które mogłyby zaburzyć prawidłowy transfer „dobrych praktyk” do Węgier. Na tej podstawie, twórcy projektu, wraz z partnerami z poszczególnych krajów dostosowywali plany i tworzyli narzędzia dla właściwej ich adaptacji w warunkach węgierskich.

Obecnie projekt „Common goals – Common ways” jest w końcowej fazie testowania. Poczynione założenia i stworzone narzędzia podlegają od października 2013 roku praktycznej weryfikacji ich przydatności i skuteczności, w wybranych jedenastu placówkach oświatowych, w różnych częściach Węgier. Wśród nich znalazły się cztery szkoły prywatne i siedem szkół samorządowych (dwa lata temu na Węgrzech zdecentralizowano szkoły publiczne, przekazując je w zarząd samorządom lokalnym). Były to zarówno szkoły samodzielne, jak i zespoły szkół.

Niemiecki program orientacji zawodowej ProVib, opracowany dla uczniów w wieku 13-15 lat, mający na celu podniesienie świadomości uczniów w zakresie wyboru ścieżki kariery zawodowej, wzrost motywacji młodych ludzi do nauki, ograniczenie zjawiska porzucania szkoły i wzrost znaczenia kształcenia zawodowego jest adaptowany w szkołach w postaci narzędzia o nazwie „Compass”. Wykorzystano w nim sześć oryginalnych funkcjonalności narzędzia oraz wiele ćwiczeń z pozostałych sekcji. Szkocki program zachęcający młodych ludzi w wieku 15-20 lat do świadomego planowania kariery zawodowej, wzbogacony o doświadczenia bawarskich nauczycieli jest adaptowany w celu podniesienia odpowiedzialności i zaangażowania młodych ludzi w aktywne kształtowanie swojej kariery. Polega on na transferze metod zindywidualizowanego wsparcia młodych ludzi uczęszczających do szkół zawodowych, zachęcania ich do dzielenia się problemami szkolnymi, osobistymi i praktycznego szkolenia ich nauczycieli – opiekunów. Partnerzy ze Szkocji opracowali także podręcznik szkoleniowy w zakresie budowy partnerstwa.

Najtrudniejszym elementem do adaptacji okazał się być transfer metod pracy z uczniami romskimi, przygotowanych przez zespół krakowski. Zła sytuacja społeczna i ekonomiczna Romów, stanowiących największą mniejszość etniczną na Węgrzech (ok. 3,5% populacji), generuje podobnie jak w Polsce, znaczne trudności w edukacji romskich uczniów i jest dużym wyzwaniem dla realizatorów projektu. Zespół krakowski przygotował dla ich wsparcia specjalne opracowanie - rodzaj przewodnika dla węgierskich nauczycieli pracujących z dziećmi romskimi, pomagający nauczycielom zrozumieć odmienność kulturową romskich dzieci, rozwiązywać problemy integracyjne i trudności w nauce oraz wska-

zujący odpowiednie metody pracy z dziećmi romskimi i ich rodzicami. Opracowanie zawiera również narzędzie diagnostyczne do badania relacji w klasach węgiersko - romskich oraz wiele innych cennych wskazówek i informacji dla nauczycieli pracujących w środowisku romskim. Zaproponowane w przewodniku złożone działania wprowadzane są stopniowo. Zdiagnozowano już potrzeby romskich uczniów w poszczególnych szkołach i stopień przygotowania nauczycieli do pracy w środowisku romskim i klasach integracyjnych węgiersko – romskich. Aktualnie realizowane są wybrane elementy rozbudowanego narzędzia, jakim jest przygotowany przez zespół krakowski przewodnik dla nauczycieli.

28 października 2014 r. wszyscy partnerzy projektu, oraz zainteresowani jego realizacją, spotkali się na międzynarodowej konferencji w Budapeszcie. Przedstawiciele zespołów z poszczególnych krajów partnerskich zaprezentowali instytucje, w których pracują i wskazali zakres prac wykonanych w projekcie (Sabine Loibl, Marta Hampel - Niemcy), Catherine McGlynn (Szkocja), Agnieszka Świętek, Sławomir Kurek (Polska), przedstawiciele Węgier (Katona Nora) przedstawili sposób adaptacji wypracowanych narzędzi dla potrzeb węgierskiego systemu edukacji, a węgierscy nauczyciele uczestniczący w jego fazie testowej, zapoznali zgromadzonych z dotychczasowymi efektami pracy z uczniami z wykorzystaniem narzędzi projektowych w swoich szkołach (Kosik Adam, Molnar Erzsebet, Sarlos Jozsefne, Foldes Petra). W drugiej części konferencji, zebrani pracowali w grupach dyskusyjnych, wymieniając się szczegółowymi doświadczeniami. Wymieniane w toku obrad konferencyjnych doświadczenia i pierwsze wnioski wskazują, że transferowane narzędzia są skuteczne, a ich wykorzystanie przynosi pozytywne efekty edukacyjne w węgierskich szkołach.

Ostateczne wyniki testowania i ewaluacja projektu pokażą, czy transfer innowacji okazał się skuteczny na gruncie węgierskim i czy sprawdzone w innych krajach rozwiązania mogą wpłynąć na jeszcze lepsze efekty kształcenia uczniów i winny być wprowadzane na większą skalę w węgierskim systemie edukacji.

* * *

Poland's accession to the European Union in 2004 opened the door to international collaboration on many platforms. Two most recent enlargements of the UE were of particular importance for Poland with accession of other CEE countries who share history and present socio-economic conditions with Poland. These enlargements provided some new collaboration opportunities, based on exchange of experiences and transferring knowledge on methods applied to solve current social problems by following or applying solutions used in other countries. The project "Common goals - Common ways" is an excellent example of such collaboration, involving a transfer of experience, good practices and

innovation in support for and improving education, co-financed by the EU. The Hungarian project financed by the EU under Leonardo da Vinci programme (Transfer of innovation, Multilateral Projects, Leonardo da Vinci Lifelong Learning Programme Education and Culture DG, Common Goals – Common Ways (2012-1-HU1-LEO05-05838), started on 1st November 2012 to close in December 2014. Project partners come from Germany, (Euro-Training Centre in Munich), the UK (Train'd Up in Menstrie near Stirling in Scotland) and Poland (the Pedagogical University of Cracow - Institute of Geography). In the project, the Pedagogical University of Cracow is represented by: Wiktor Osuch - the head of the Polish project team, Sławomir Kurek, Tomasz Rachwał, Agnieszka Świątek delivering the technical part of the project.

In order to respond to identified educational problems of Hungarian students, project creators set the following project goals: adapting schools to work with young people having different social and cultural background (in particular, Roma students) and actions in support for vocational education (increasing students' interest in vocational schools, stimulating their motivation to study and supporting vocational school students, awareness in planning professional careers by students, bringing vocational schools closer to the reality of the labour market).

To achieve the project goals, the Hungarian project partners at the initial stages of the project were learning about solutions applied to solve difficulties in partner countries. Next, an analysis of differences in domestic conditions, which could disrupt the right transfer of "good practices" to Hungary, followed. On this basis, project creators hand in hand with project partners from partner countries were adjusting plans and developing tools for their right application in Hungarian conditions.

Currently, "Common goals – Common ways" project is at the final testing stage. Since October 2013, project assumptions and tools developed under the project have been tested to verify their applicability and effectiveness in 11 educational centres in different parts of Hungary, including 4 private schools and 7 schools financed by local governments (2 years ago, public schools in Hungary were decentralised and handed over to local governments in administration). The schools are both independent schools and school complexes. ProVib, a German program of vocational orientation prepared for students aged 13 - 15, aimed at rising students' awareness in choosing their career/vocational path, stimulating their motivation for learning, reducing the phenomenon of dropping off school and increasing the importance of vocational education is adopted in schools in the form of "Com-pass" tool. The tool is based on six original functionalities, there are also many exercises from other sections. The Scottish programme encourages young people aged 15 - 20 to plan their vocational career in full awareness and draws from experiences of Bayern

teachers. It is adapted to increase young people's responsibility and engagement in active development and management of their career. It involves a transfer of individualised support methods applied on young people attending vocational schools, encouraging them to share their personal and school problems as well as offers practical training to their teachers - caretakers. In addition, the partners from Scotland developed a training textbook on building partnership.

Transfer of methods applied when working with Roma students, prepared by Krakow team, proved the most difficult element to adapt. In similarity to Poland, a poor economic and social condition of the Romas, who represent the largest ethnic minority in Hungary (approx. 3.5%) generates considerable difficulties in educating Roma students and represents a major challenge to the project team. To support them, the Krakow team prepared a special study to help Hungarian teachers working with Roma children to understand their cultural difference, solve integration difficulties and learning difficulties and indicating the right methods to be used when working with Roma children and their parents. In addition, the study includes a diagnostic tool to analyse relations in Hungarian - Roma classes and many other valuable recommendations and information addressed to teachers working in the Roma environment. Complex activities proposed in the textbook are introduced gradually. Needs of the Roma students have been already diagnosed in schools; it was also established to what degree teachers are prepared to work with Roma students and with integrative Roma - Hungarian classes. At present, some selected elements of the expanded tool (the teacher textbook prepared by Krakow team) are being delivered.

On 28th October 2014, all project partners and interested third parties met at an international conference in Budapest. Representatives of teams from each partner country presented their institutions and specified the scope of works made in the project (Sabine Loibl, Marta Hampel - Germany), Catherine McGlynn (Scotland), Agnieszka Świętek, Sławomir Kurek (Poland), representatives of Hungary (Katona Nora) presented the method for adapting the tools developed under the project to the needs of Hungarian educational system, while Hungarian teachers participating in its testing phase updated the participants about the outcomes of work with students achieved so far with the use of project tools in their schools (Kosik Adam, Molnar Erzsebet, Sarlos Jozsefne, Foldes Petra). During the second part of the conference, its participants worked in discussion groups, exchanging experiences. The experiences exchanged during the conference debate and initial conditions indicate effectiveness of the transferred tools and positive educational outcomes of their application in Hungarian schools.

The final results of testing and project evaluation will show whether the transfer of innovation proved successful in Hungary and whether solutions proven in other countries may have impact on improved learning conditions of

students and should be introduced at a larger scale in Hungarian educational system.

Agnieszka Świętek, Wiktor Osuch

Program
Uczenie się
przez całe życie

SPIS TREŚCI / CONTENTS

Wprowadzenie / Introduction.....	5
NATALYA ANDRUSYAK Prospects for the development of wellness tourism in Ukraine	9
NATALYA ANIPKO Tourist animation in medieval castles and fortresses in Ukraine	11
MAŁGORZATA BAJGIER-KOWALSKA Agroturystyka jako czynnik rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich powiatu limanowskiego	12
PAWEŁ BREZDEŃ Wybrane aspekty przemian strukturalnych i innowacyjności przemysłu Śląska – ujęcie przestrzenne	14
ALEXANDER BURNASOV, MARIA ILYSHKINA, YURIJ KOVALEV, ANATOLY STEPANOW Upgrading of territorial systems in the structure of global economy	17
MAREK CIECHOWSKI Rola zagospodarowania terenów poprzemysłowych w kształtowaniu zmian strukturalnych przemysłu w województwie małopolskim	19
PAWEŁ CZAPLIŃSKI Przemysł offshore w Polsce	21
MATEUSZ ĆWIKŁA Rola odnawialnych źródeł energii w Krajowym Systemie Elektroenergetycznym	24
BOLESŁAW DOMAŃSKI Współczesne procesy przemian przestrzennych przemysłu Polski - próba interpretacji	21
JOANNA DOMINIAK Zmiany struktury sektora usług w Polsce w latach 1995-2012.....	24
SŁAWOMIR DOROCKI, PAWEŁ BRZEGOWY Kierunki przemian strukturalnych gospodarek departamentów Francuskich Indii Zachodnich w kontekście wyzwań globalizacji	27
SŁAWOMIR DOROCKI, ALINA KULA Przeźrenne różnicowanie rozwoju nanotechnologii w Europie.....	31

ANNA DUBIŃSKA	
Enoturystyka a Strategia Rozwoju Regionalnego i promocja turystyczna regionu – studium przypadku na przykładzie Małopolskiej Ścieżki Winnej.....	31
WOJCIECH DYBA	
Formy i bariery współpracy przedsiębiorstw w organizacjach klastrowych w województwie wielkopolskim.....	34
MARLENA DYSZY	
Budownictwo jako czynnik dynamizujący rozwój strefy podmiejskiej na przykładzie wybranych gmin w otoczeniu aglomeracji górnośląskiej.....	37
WALDEMAR GAJDA	
Innowacyjność polskiego przemysłu na tle przemysłu światowego	39
ANDRZEJ GAŚIENICA-MAKOWSKI SŁAWOMIR DOROCCI, PAWEŁ BRZEGOWY	
Wizja rozwoju <i>skalnego Podhala</i> na przykładzie projektu Kurort Tatrzański 2020	41
ŁUKASZ GAWOR, PIOTR DOLNICKI, WITOLD WARCHOLIK	
Możliwości zagospodarowania i odzysku odpadów po górnictwie i przeróbce rud żelaza ze zwałowisk w rejonie Częstochowy	43
WIESŁAWA GIERAŃCZYK, AGATA KORDOWSKA	
Współdziałanie jako czynnik rozwoju aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce w latach 2010-2012.....	45
ZBIGNIEW GRZYMAŁA	
Przemiany w zarządzaniu gospodarką odpadami w Polsce w świetle zmian Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.....	47
KRZYSZTOF GWOSDZ	
Radykalna transformacja czy rozwój zależny od ścieżki? Mechanizmy ewolucji struktury gospodarczej regionu tradycyjnego przemysłu na przykładzie konurbacji katowickiej po 1989 r.	49
ANATOL JAKOBSON, NATALIA BATSUN	
Baikalsk city as a model case of socio-environmental problems and policy in Russia	51
ANNA KIBYCH	
Problematyka badawcza procesu akulturacji na przykładzie Huculszczyzny	53
KLAUDIA KILINSKA	
Contemporary status of services in Ukraine.....	56

MAGDALENA KMAK	
Wpływ galerii handlowych na małe sklepy osiedlowe na przykładzie Nowego Sącza.....	58
VOLODUMUR KOSTASHYK	
Transport as a factor of development of tourism	60
MAŁGORZATA KOZŁOWSKA	
Ujednoczenie systemów kategoryzacyjnych obiektów noclegowych w kontekście standaryzacji i unifikacji usług hotelarskich w Europie i na świecie.....	60
TOMÁŠ KREJČÍ, ZDENĚK SZCZYRBA, VÁCLAV TOUŠEK	
Changes in commuting hinterland of Moravian metropolises of Brno and Olomouc (Czech Republic).....	63
MAŁGORZATA MARKOWSKA	
Ocena zmian struktury pracujących w unijnych regionach szczebla NUTS 2 z wykorzystaniem miary Braya-Curtisa	65
VASILII MARTYNOV, YEKATERINA BAIKOVA	
The spatial structure of the alcohol industry in Russia	67
GRZEGORZ MAŚLOCH	
Koszty rozwoju energetyki odnawialnej na poziomie lokalnym i regionalnym w Polsce	68
FRANCISZEK MRÓZ	
Przemiany w sektorze usług turystycznych na wybranych odcinkach Camino de Santiago w Galicji na początku XXI wieku.....	70
AGNIESZKA MROZIŃSKA	
Zagadnienie złożoności w problematyce badawczej przemysłu	72
PAWEŁ NOWAK	
Bariery rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki w otoczeniu biznesu	74
JANINA PACH	
Implikacje długu publicznego dla polskiej gospodarki XXI wieku	76
JACEK PETRYSZYN	
Działalność przemysłowa jako wiodąca funkcja wyspecjalizowana miasta	78
IVAN PIROZHNIK	
Foreign direct investment in transition economies: the regional structure and peculiarities of development in Belarus	80

DANUTA PIRÓG	
Problematyka rynku pracy w badaniach z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej	82
MARCIN POŁOM	
Przestrzenne aspekty produkcji i eksportu autobusów komunikacji miejskiej w Polsce w okresie 1989-2014	84
MARCIN POPIEL	
Znaczenie zrównoważonej turystyki w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu na przykładzie Chorwacji.....	87
ALEKSANDRA PTASZNIK	
Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym Kryspinowa w latach 2004-2014 oczami jego mieszkańców.....	89
TOMASZ RACHWAŁ	
Problematyka badawcza przemian strukturalnych przemysłu Polski w okresie transformacji gospodarczej w polskiej geografii przemysłu	91
PIOTR RAŹNIAK, SŁAWOMIR DOROCKI, ANNA WINIARCZYK-RAŹNIAK, MONIKA PŁAZIAK, ANNA IRENA SZYMAŃSKA	
Lokalizacja siedzib korporacji jako czynnik potencjału i stabilności rozwojowej miast, na przykładzie Europy Środkowo-Wschodniej.....	95
RENATA RETTINGER, MACIEJ KUKLA	
Dywersyfikacja produktu turystycznego a zmiany układów przestrzennych zagospodarowania turystycznego na przykładzie Malty	97
MACIEJ SMĘTKOWSKI	
Zróżnicowania i dynamika rozwoju regionów Europy Środkowo-Wschodniej w okresie prosperity i kryzysu.....	99
OKSANA SMYK	
The current state of the sanatorium-resort complex development in the Carpathian Region, Ukraine	101
ANDRZEJ SOKOŁOWSKI, MAŁGORZATA MARKOWSKA, MAREK SOBOLEWSKI, DANUTA STRAHL	
Dynamiczna klasyfikacja regionów UE ze względu na strukturę rynku pracy.....	103
TADEUSZ STRYJAKIEWICZ	
Z biegiem lat, z biegiem dni... Stare i nowe w geografii ekonomicznej	105

NATALIA M. SYSSOEVA	
The embeddedness of industry and services as a concept of regional development	107
OLGA SYSSOEVA	
Banks as a source of investment in the Siberian Federal District	109
KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS, MARIUSZ PYRA	
Analiza czynników aktywizujących i ograniczających współpracę transgraniczną w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na podstawie wybranych jednostek terytorialnych Polski i Białorusi.....	111
KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS, MARIUSZ PYRA	
Problemy rozwoju przedsiębiorczości transgranicznej w wybranych jednostkach terytorialnych pogranicza polsko-białoruskiego	113
MACIEJ TARKOWSKI	
Porty morskie w Gdańsku i Gdyni po 25 latach transformacji gospodarczej	115
KADIR TEMURÇIN	
Large-scale industrial enterprises in Turkish industry: their structures, characteristics and spatial distribution.....	117
MARIA TKOCZ	
Tradycyjny okręg przemysłowy z perspektywy 25-lecia funkcjonowania w gospodarce rynkowej w Polsce. Przykład Górnosląskiego Okręgu Przemysłowego	118
LUBOMYR TSARYK, ANDRIY KUZYSHYN, PETRO TSARYK, NADIYA STECKO, YAROSLAV MARYNYAK, INNA POPLAVSKA, MARYANA HINZULA	
The formation of a regional environmental protective and recreational system for Ukraine	120
YAROSLAV VYKLYUK	
Modelling of geospatial development of tourism infrastructure using fractal and artificial intelligence methods	122
WITOLD WARCHOLIK, MARTA ŚWIERCZYŃSKA	
Segmentacja odbiorców produktów turystycznych w rejonie Lubonia Wielkiego	123
KRZYSZTOF WIEDERMANN	
Rozwój regionalny w aspekcie zmian strukturalnych przemysłu	123
PIOTR WILCZYŃSKI	
Rozmieszczenie europejskiego przemysłu stoczniowego w branży zbrojeniowej.....	127

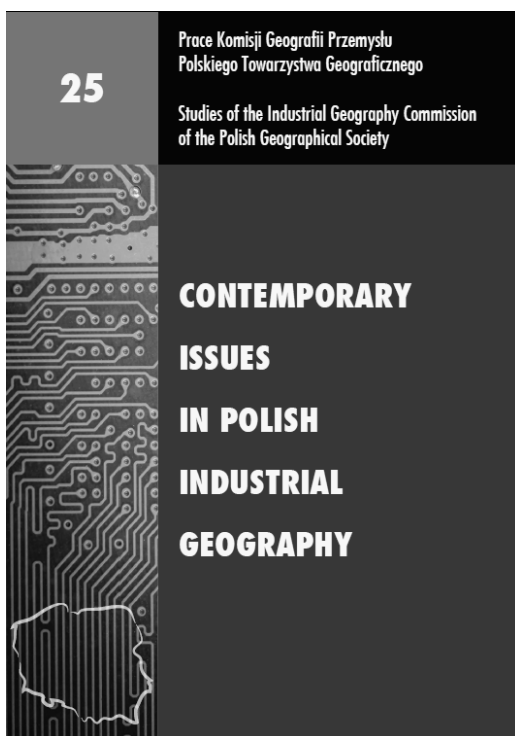
LIWIUSZ WOJCIECHOWSKI	
Uwarunkowania i skutki przepływu BIZ z krajów UE-15 do UE-12.	
Model grawitacyjny z wykorzystaniem danych panelowych	129
PAWEŁ MAREK WORONIECKI	
Normatywne podstawy funkcji realizowanych przez Prezesa	
Urzędu Regulacji Energetyki	131
BOŻENA WÓJTOWICZ	
Galeria Krakowska - jako „handlowa atrakcja turystyczna” i nowe	
miejsce spędzania czasu wolnego wśród młodzieży	129
BOŻENA WÓJTOWICZ	
Centra handlowe jako miejsca usług turystycznych spędzania czasu	
wolnego przez mieszkańców Kielc	135
BOŻENA WÓJTOWICZ, PAWEŁ WÓJTOWICZ	
Wpływ walorów i atrakcji turystycznych na dynamiczny rozwój	
sektora usług turystycznych w Jordanii.....	136
MIROSLAW WÓJTOWICZ	
Przekształcenia przestrzennej struktury meksykańskiego przemysłu	
samochodowego pod wpływem BIZ	138
ZBIGNIEW ZIOŁO	
Założenia badawcze i propozycja wzorca analizy procesów przemian	
struktury przestrzennej przemysłu.....	141
AGNIESZKA ŻUR	
Subcontracting as entrepreneurial opportunity. Conceptualization	
and research model proposition.....	141
WYKAZ OGÓLNOPOLSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJI	
NAUKOWYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO PROBLEMATYCE GEOGRAFII	
PRZEMYSŁU I USŁUG / LIST OF NATIONAL AND INTERNATIONAL	
SCIENTIFIC CONFERENCES IN THE SERIES FOCUSED ON INDUSTRIAL	
AND SERVICE GEOGRAPHY	145
WYKAZ OGÓLNOPOLSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJI	
NAUKOWYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO PROBLEMATYCE	
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI / LIST OF NATIONAL AND INTERNATIONAL	
SCIENTIFIC CONFERENCES FOCUSED ON ENTREPRENEURSHIP	151

WYKAZ TOMÓW „PRAC KOMISJI GEOGRAFII PRZEMYSŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO” ORAZ WCZEŚNIEJ WYDAWANYCH Z CYKLU POŚWIĘCONEGO PROBLEMATYCE GEOGRAFII PRZEMYSŁU / LIST OF VOLUMES ”STUDIES OF THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY COMMISSION OF THE POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY” AND EARLIER COLLECTIVE WORKS PUBLISHED IN THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY SERIES	153
WYKAZ TOMÓW „PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – EDUKACJA” / LIST OF VOLUMES ”ENTREPRENEURSHIP – EDUCATION”	161
INFORMACJA O PROJEKTACH REALIZOWANYCH W ZAKŁADZIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ UNIwersytetu PEDAGOGICZNEGO W KRAKOWIE / INFORMATION ON PROJECTS CARRIED OUT IN THE DEPARTMENT OF ENTREPRENEURSHIP AND SPATIAL MANAGEMENT OF PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF CRACOW	164
MIĘDZYNARODOWY PROJEKT „COMMON GOALS - COMMON WAYS” – FAZA TESTOWANIA / INTERNATIONAL PROJECT ”COMMON GOALS - COMMON WAYS” – TESTING PHASE.....	173

**PRACE KOMISJI GEOGRAFII PRZEMYSŁU
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO**

**STUDIES OF THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY COMMISSION
OF THE POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY**

www.prace-kgp.up.krakow.pl

e-mail: pracekgp@up.krakow.pl